

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

БОДНАР ТЕТЯНА ЮРІЇВНА

УДК 342.9:342.72.73

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Т. Ю. Боднар

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник **Шруб Інна Володимирівна**, кандидат юридичних наук,
доцент

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Боднар Т.Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2020.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. В роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Визначено, що відсутність комплексного монографічного дослідження, а також значна кількість як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють сферу адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, зумовили вибір теми дослідження. Зазначено, що при дослідженні питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій використані аксіологічний (ціннісний), герменевтичний, порівняльний, системний та функціональний підходи, а також такі методи як спостереження, аналогія, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, висунення гіпотез, структурно-функціональний, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий (компаративістський), метод конкретно-соціологічних досліджень, статистичний, математичний.

Визначено поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Запропоновано, під адміністративною відповідальністю за порушення порядку здійснення валютних операцій розуміти як вид юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яке має наслідком

накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф. Визначено, що основними ознаками адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, є такі: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин.

Визначено, що законодавча регламентація суспільних у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій існує в таких державах як Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Грузія. У законодавстві таких країн як Словаччина, Литва, не закріплені правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, в той же час в законодавстві цих країн передбачено адміністративну відповідальність за інші види валютних правопорушень. В той же час, відсутні правові норми щодо адміністративної відповідальності за валютні правопорушення в тому числі за порушення порядку здійснення валютних операцій у таких країнах як Австрія, Німеччина, Іспанія, Латвія, Польща, Болгарія, Словенія, Хорватія, Сербія. За результатами проведеного порівняльно-правового аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, сформульовані такі напрями удосконалення чинного законодавства: 1) у КУпАП закріпити положення про визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративних правопорушень, зокрема за порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП; 3) визначити вид адміністративного стягнення

для юридичної особи за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП.

У дисертації визначено, що основним безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є суспільні відносини щодо порядку здійснення валютних операцій, які регламентовані як законодавчими, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Визначено, що порушення порядку здійснення валютних операцій є збірним адміністративним правопорушенням, а його склад сформульований з порушень заборон, вимог, приписів як законних, так і підзаконних нормативно-правових актів. Зазначене адміністративне правопорушення може бути вчинене як шляхом дії, так і бездіяльності, адже містить у собі перелік діянь, які можна кваліфікувати як порушення порядку здійснення валютних операцій. Розкрито сутність суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій, яких залежно від порядку їх створення умовно класифіковано на три категорії, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. Зазначено, що суб'єктивна сторона порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується умисною формою вини.

Розглянуто провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій. Запропоновано, під провадженням в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій розуміти сукупність послідовних процесуальних дій посадових осіб Державної податкової служби України та суду згідно з нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи про порушення порядку здійснення валютних операцій для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Визначено, що провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій умовно можливо класифікувати на наступні стадії: 1) виявлення та фіксація факту порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) розгляд справи і прийняття відповідного рішення; 3) оскарження

прийнятого рішення у справі; 4) звернення до виконання та виконання накладеного стягнення.

Виокремлено особливості заходів адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій. Визначено, що штраф як адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується такими ознаками: 1) міра адміністративної відповідальності; 2) вид адміністративного стягнення; 3) одномоментне стягнення – застосовується одноразово в повному обсязі; 4) накладається за рішенням суду в порядку, встановленому законом; 5) застосовується до посадових осіб юридичних осіб і до громадян – суб'єктів підприємницької діяльності; 6) стягнення майнового характеру – накладається в грошовому еквіваленті – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян (один неоподатковуваний мінімум доходів громадян у санкції адміністративно-деліктної норми чинного КУпАП становить 17 грн); 7) має відносно визначений розмір – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8) безальтернативне стягнення – у санкції ст. 162-1 КУпАП передбачено тільки цей вид адміністративного стягнення.

З метою вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій обґрунтовано необхідність внесення змін до КУпАП: 1) доповнення ст. 16-1 – з метою закріплення положення про визнання юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення; 2) доповнення ст. 24-2 – для визначення заходів адміністративного стягнення, що можуть бути застосовані до юридичної особи; 3) внесення змін до ст. 162-1 – для визнання юридичної особи суб'єктом цього адміністративного правопорушення та закріплення виду адміністративного стягнення, що може бути накладено на юридичну особу; 4) доповнення ст. 162-1 частиною 2 – для закріплення такої кваліфікуючої ознаки, як повторність за порушення порядку здійснення валютних операцій; 5) внесення змін до ст. 256, 283, 297-3 – для запровадження процесуального порядку притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за

порушення порядку здійснення валютних операцій.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративне стягнення, валютне законодавство, валютна операція, порядок здійснення, провадження.

SUMMARY

T. Bondar. Administrative liability for contravention of currency transaction procedures. Qualifying paper (manuscript).

Thesis for the degree of the Doctor of Philosophy in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

Thesis presents complex research of problems concerning administrative liability for contravention of currency transaction procedures. It reveals theoretical and methodological principles used to study the administrative liability for contravention of currency transaction procedures. It is determined that absence of a comprehensive monograph research, as well as significant number of both laws and regulations covering the area of administrative liability for contravention of currency transaction procedures resulted in selection of research topic. It is noted that in the process of the chosen subject analysis various approaches were used (axiological (value-based), hermeneutic, comparative, systemic and functional) as well as methods such as observation, analogy, analysis, synthesis, induction, deduction, abstracting, presentation of hypotheses, structural-functional, formal-legal (dogmatic), comparative-legal (comparative), method of specific sociological research, statistical, mathematical.

The concept and features of administrative liability for contravention of currency transaction procedures are defined. It is proposed to interpret administrative liability for contravention of currency transaction procedures as a type of legal liability, which stipulates detection and fixation of contravention of currency transaction procedures by officials of the State Tax Service of Ukraine,

resulting in administrative penalty imposition according to statute-established procedure under the court decision. It is determined that the main features of administrative liability for contravention of currency transaction procedures are: 1) is a consequence of an administrative offense commission by a person; 2) public and mandatory; 3) one of the forms of administrative coercion; 4) special procedure for its implementation; 5) protection of public relations is the positive outcome.

It is identified that legislative regulation of social relations in the field of administrative liability for contravention of currency transaction procedures exists in such states as the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Tajikistan, the Kyrgyz Republic, the Republic of Azerbaijan, the Republic of Moldova, the Republic of Armenia, the Republic of Turkmenistan, Georgia. Legislation of Slovakia and Lithuania, for example, does not enshrine legal norms governing social relations in the field of administrative liability for contravention of currency transaction procedures, regulating issues of administrative liability for other types of currency-related offenses. At the same time, there are no legal norms on administrative liability for currency-related offenses, including illegal opening or use of foreign currency accounts outside the country in legislation of Austria, Germany, Spain, Latvia, Poland, Bulgaria, Slovenia, Croatia, Serbia. According to the results of the comparative legal analysis of the legislation of foreign countries in the field of administrative liability for contravention of currency transaction procedures, the following areas of applicable legislation improvement are outlined: 1) in the current version of the Code of Administrative Offenses of Ukraine there are no provisions regulating procedure for foreign exchange transactions conducting; 2) to supplement the Code of Administrative Offenses of Ukraine with provisions on recurrence as a qualifying feature of an administrative offense under Art. 162-1 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine; 3) determine the type of administrative penalty for a legal entity committing an administrative offense under Art. 162-1 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine.

Thesis sets out the statement that the main direct object of the administrative offense under Article 162-1 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine, is

presented by the social relations regarding the currency transaction procedure regulated both by legislation and by-laws. It is determined that contravention of currency transaction procedures is a collective administrative offense, and its corpus delicti contains violations of prohibitions, requirements, prescriptions of both laws and by-laws. This administrative offense can be committed both by action and its omission because it contains a list of activities that may be classified as contravention of currency transaction procedures. Subjects of currency transaction procedures contravention are described, which, depending on their features and characteristics, are broken into three categories, namely: 1) officials of a legal entity under (public law); 2) officials of a legal entity (private law); 3) individual entrepreneurs. It is noted that the subjective component of mentioned contravention is characterized by an intentional form of guilt.

Proceedings in cases of currency transaction procedures contravention are considered. It is proposed to interpret the proceedings in cases of currency transaction procedures contravention as a set of mutually agreed procedural laws and regulations aimed at regulation of social relations in the field of prevention, detection, fixation of administrative offenses under Article 162-1 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine and holding the perpetrators liable. It is determined that proceedings in cases of currency transaction procedures contravention can be conditionally described with the following stages: 1) detection and fixation of the contravention fact; 2) consideration of the case and adoption of the relevant decision; 3) appeal against the decision in the case; 4) appeal to the execution and recovery of the imposed penalty.

Peculiarities of administrative penalty recovery for measures for contravention of currency transaction procedures are highlighted. It is determined that fine as a form of administrative penalty collected for contravention of currency transaction procedures is characterized by the following features: 1) the degree of administrative liability; 2) type of administrative penalty; 3) single recovery (full amount collected at once); 4) is imposed by a court decision in the manner prescribed by law; 5) applies to officials of legal entities and to individual entrepreneurs (business

entities); 6) recovery of penalty in the form of property – imposed in cash equivalent, namely in the non-taxable minimum incomes of citizens (one non-taxable minimum income of citizens in the sanction of the administrative-tort provisions of the applicable Code of Administrative Offenses of Ukraine is equal 17 UAH); 7) with relative amount fixed – fines range from one thousand to three thousand non-taxable minimum incomes; 8) non-alternative penalty – in the sanction under Article 162-1 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine only this type of administrative penalty is enshrined.

Relevant amendments to the legislation regulating administrative liability for contravention of currency transaction procedures are offered, need to modify the provisions of the Code of Administrative Offenses of Ukraine is justified: 1) addition to Article 16-1 – in order to consolidate the provisions regulating recognition of a legal entity as a subject of an administrative offense; 2) additions to Article 24-2 – to determine the measures of administrative penalty recovery that may be applied to a legal entity; 3) amendments to Article 162-1 – for recognition of a legal entity as a subject of this administrative offense and fixing the type of administrative penalty that may be imposed on a legal entity; 4) addition to part 2 of Article 162-1 – to define such a qualifier as repetition for contravention of currency transaction procedures; 5) amendments to Art. 256, 283, 297-3 – to introduce a procedural procedure for bringing legal entities to administrative responsibility for violating the procedure for conducting foreign exchange transactions.

Key words: administrative liability, administrative offense, administrative fine, currency legislation, currency transaction, procedure, proceeding.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України

валютних рахунків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. Т. 2. С. 58–61.

2. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 46. Т. 2. С. 43–46.

3. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 176–181.

4. Боднар Т. Ю. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. *Європейські перспективи*. 2018. № 2. С. 207–213.

5. Боднар Т. Ю. Об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 2 (Vol. 1). С. 25–28. (Словацька Республіка).

6. Боднар Т. Ю. Субъективные признаки состава административного правонарушения за нарушение порядка осуществления валютных операций. *Legea și viața*. Feb. 2020. С. 21–24. (Республіка Молдова).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Законність і правопорядок у сучасному суспільстві* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 берез. 2017 р.). Київ, 2017. С. 76–81.

2. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Теоретичні засади дослідження адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за

межами України валютних рахунків. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 17–18 берез. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 87–90.

3. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Адміністративне регулювання валютних рахунків. *Закарпатські правові читання* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 14–18 квіт. 2017 р.). Ужгород, 2017. С. 62–64.

4. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Валютні рахунки: фінансово-правовий аспект. *Актуальні проблеми розвитку правової науки* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–18 берез. 2018 р.). Київ, 2018. С. 68–69.

5. Боднар Т. Ю. Актуальні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. *Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 23–26.

6. Боднар Т. Ю. Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: порівняльний аналіз деяких країн СНД. *Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 33–35.

7. Боднар Т. Ю. Особливості адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє* : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 листоп. 2019 р.). Харків, 2019. С. 104–106.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	13
ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	23
1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій...	23
1.2. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.....	40
1.3. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.....	58
Висновки до розділу 1.....	84
РОЗДІЛ II. ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	87
2.1. Об'єкт та об'єктивна сторона юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій.....	87
2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій.....	117
Висновки до розділу 2.....	145
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ.....	149
3.1. Проведення в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій.....	149
3.2. Заходи адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій.....	179
Висновки до розділу 3.....	193
ВИСНОВКИ.....	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	202
ДОДАТКИ.....	228

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГК України – Господарський кодекс України

КЗпП України – Кодекс законів про працю України

КК України – Кримінальний кодекс України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

ЦК України – Цивільний кодекс України

п. – пункт

с. – сторінка

ст. – стаття

ч. – частина

ВСТУП

Актуальність теми. Закріплення в ст. 92 Конституції України положення, згідно з яким виключно законами України встановлюють статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України, створило підґрунтя для забезпечення принципу законності у сфері суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі здійсненням валютних операцій. В умовах ринкової економіки, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, розширення міжнародних зв'язків, лібералізації валютного регулювання постійно активізується обіг товарів і послуг між нашою державою та виробниками або постачальниками з іноземних держав. Це зумовлює необхідність належного нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері здійснення валютних операцій з метою ефективного функціонування підприємств, установ та організацій, а також діяльності фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності для сталого економічного зростання нашої держави та збільшення іноземних інвестицій.

В умовах законодавчо визначеного механізму здійснення валютних операцій, закріпленого порядку валютного регулювання та валютного нагляду важливим є дотримання суб'єктами валютних операцій встановлених прав й обов'язків для запобігання порушенням порядку здійснення валютних операцій. Крім того, попри валютну лібералізацію, що зумовила спрощення порядку здійснення валютних операцій протягом останніх двох років, банки, небанківські фінансові установи й оператори поштового зв'язку під час проведення валютних операцій зобов'язані враховувати вимоги щодо здійснення аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції, які встановлює Національний банк України. Своєю чергою у випадках виявлення валютних операцій, які не відповідають встановленим вимогам чинного законодавства, своєчасною має бути реакція уповноважених органів

державної влади з метою притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

За наявності матеріальних правових норм, які визначають порядок здійснення операцій з валютними цінностями, діють законодавчі норми, що регламентують суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності з метою дотримання принципу законності на всій території держави. Однак законодавчі прогалини та неузгодженість між чинними нормативно-правовими актами ускладнюють правозастосовну практику щодо притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, за результатами проведеного аналізу 81 рішення у справах про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП за 2019-2020 рр., виявлено, що у більшості випадків за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій було винесено рішення про закриття справи – 75,3 %, а також винесено постанову (рішення) про накладення адміністративного стягнення – 24,7 %¹.

Безсумнівно, належне правове регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з учиненням винною особою порушення порядку здійснення валютних операцій, сприятиме захисту прав і законних інтересів громадян. З огляду на іноземний досвід урегулювання суспільних відносин, які виникають у зв'язку з порушенням порядку здійснення валютних операцій, актуальним є визначення способу та порядку застосування заходів адміністративної відповідальності до юридичних осіб. Водночас слід урахувувати, що правова регламентація суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності не має перетворитися на фактор, який дестабілізує розвиток підприємництва та господарської діяльності чи зменшує потоки прямих іноземних інвестицій у нашу країну. Зокрема, 50,0 % опитаних працівників банків та інших фінансових установ вважають, що основною причиною, яка обумовлює вчинення посадовими особами юридичних осіб

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.

порушень порядку здійснення валютних операцій є безсистемність у розв'язанні проблем, які виникають під час проведення валютної реформи в Україні.

У зв'язку із зазначеним постала необхідність здійснення комплексного монографічного дослідження проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Аспекти адміністративної відповідальності за порушення валютного законодавства розглянуто в працях таких науковців: В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, С. Г. Брателя, В. В. Галунька, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, Т. О. Гуржія, О. Ю. Дрозда, С. В. Ківалова, З. Р. Кісіль, Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. Є. Користіна, О. В. Кузьменко, Л. В. Коваля, М. В. Лошицького, В. І. Олефіра, О. І. Остапенка, Р. О. Стефанчука, С. Г. Стеценка, В. Д. Суценка, Н. В. Хорошак, С. А. Шепетька, В. К. Шкарупи, О. С. Юніна, Н. В. Янюк та ін. Науково-теоретичне підґрунтя дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій сформували роботи А. В. Гарбінської-Руденко, Е. С. Дмитренко, А. М. Іскоростенського, Д. В. Кібець, Л. М. Кравченко, С. І. Лучковської, О. М. Понамарчук, С. М. Половка, О. Є. Северина, Р. М. Сухого, О. С. Шевчика та ін.

Реформування органів публічної адміністрації, продовження процесів створення адміністративно-правових норм щодо порядку здійснення валютних операцій зумовили актуальність обраної теми дисертації та визначення об'єкта й предмета дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Концепції адміністративної реформи в Україні (Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Переліку пріоритетних напрямів

наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275/2015), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1), Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр. (постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 вересня 2015 р. (протокол № 19) й уточнено 28 травня 2019 р. (протокол № 10).

Мета і задачі дослідження. *Метою* роботи є комплексне розв’язання проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Реалізація поставленої мети передбачала розв’язання таких *задач*:

- розглянути теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій;

- визначити поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій;

- провести порівняльно-правовий аналіз законодавства іноземних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій;

- розкрити особливості об’єкта й об’єктивної сторони юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій;

- з’ясувати сутність суб’єкта та суб’єктивної сторони юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій;

- схарактеризувати провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій;

- встановити особливості заходів адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій;

– окреслити напрями вдосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері здійснення валютних операцій.

Предметом дослідження є адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та задач у роботі використано сукупність як загальних, так і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, застосування яких надало можливість усебічно проаналізувати об’єкт дослідження, а саме: *діалектичний метод*, за допомогою якого поглиблено понятійний апарат, визначено сутність адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій (розділи 1–3); *структурно-функціональний метод* дав змогу визначити особливості стадій провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій (підрозділ 3.1); за допомогою *формально-юридичного методу* проаналізовано структуру й формальну визначеність ст. 162-1 КУпАП, її відповідність правилам юридичної техніки, взаємозв’язок з іншими нормами законодавства у сфері адміністративної відповідальності (розділи 1–3); на підставі *герменевтичного методу* з’ясовано доктринальні тлумачення нормативно-правових положень у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій (розділи 1–3); *методи аналізу й синтезу* використано під час аналізу поняття та ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а також особливостей провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій (підрозділи 1.2, 3.1); *методи індукції та дедукції* застосовано під час розгляду об’єкта, об’єктивної сторони, суб’єкта, суб’єктивної сторони юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП (підрозділи 2.1, 2.2); *порівняльно-правовий метод* використано для аналізу законодавства іноземних країн у сфері адміністративної відповідальності за

порушення порядку здійснення валютних операцій (підрозділ 1.3); *метод конкретно-соціологічних досліджень* – у процесі опитування респондентів про ефективність адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій (підрозділи 3.1, 3.2); *математичний метод* – для оцінювання діяльності суб'єктів, уповноважених виявляти порушення порядку здійснення валютних операцій (підрозділи 3.1, 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять 81 постанова у справах про адміністративні правопорушення, винесених судами України за ст. 162-1 КУпАП України, що містяться у Єдиному реєстрі судових рішень у період з 2019 по 2020 роки; дані анкетування 350 респондентів, з яких: 114 – посадові особи юридичних осіб; 140 – фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності; 96 – працівники банків та інших фінансових установ. За оцінкою надійності результатів дослідження, похибка вибірки становить до 5 % (інтервал розподілу на рівні 0,05).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших в адміністративно-правовій науці комплексним науковим дослідженням, присвячене проблемним питанням адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. На підставі здійсненого дослідження запропоновано низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають важливе значення не лише для теорії адміністративного права та процесу, а й для правозастосування, а саме:

вперше:

– встановлено ознаки адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а саме: є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; публічний обов'язковий характер; одна із форм адміністративного примусу; особливий процесуальний порядок її реалізації; позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин;

– окреслено напрями вдосконалення вітчизняного законодавства на підставі здійсненого порівняльно-правового аналізу законодавства іноземних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку

здійснення валютних операцій, зокрема доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку цього адміністративного правопорушення, а також визначити вид адміністративного стягнення, які можна застосовувати до юридичної особи за вчинення цього діяння;

– запропоновано авторський підхід до класифікації посадових осіб юридичних осіб як суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій залежно від функцій та відповідальності, що визначені для певної посади, і кваліфікації, яка необхідна для виконання посадових обов'язків;

– обґрунтовано необхідність закріпити законодавчі норми, що передбачатимуть адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій;

удосконалено:

– визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій», яке запропоновано тлумачити як вид юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яке має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф;

– дефініцію поняття «посадова особа органу державної влади», згідно з якою це громадянин, що обіймає визначену структурою і штатним розписом посаду в державному органі з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками в межах повноважень державного органу, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету;

– характеристики принципів провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій;

дістало подальший розвиток:

– наукове бачення поняття, ознак і видів валютних операцій;

– характеристика валютних цінностей як предмета порушення порядку здійснення валютних операцій;

– положення про ознаки порушення порядку здійснення валютних операцій;

– характеристика заходів адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції використовують у:

– *освітньому процесі* – під час викладання і вивчення навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Організація охорони публічного порядку», «Організація роботи підрозділів превентивної діяльності», у рамках підвищення кваліфікації слідчих та працівників підрозділів згідно з затвердженими МВС навчальними програмами післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ, а також у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, які можуть бути використані до вивчення під час самостійної роботи курсантів, студентів та слухачів (акт Національної академії внутрішніх справ від 30 травня 2019 р.);

– *практичній діяльності* – з метою протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (акт Академії фінансового моніторингу від 22 квітня 2019 р.);

– *науково-дослідній діяльності* – для подальшого розроблення теоретичних положень щодо адміністративно-правового забезпечення діяльності у сфері протидії порушенню порядку здійснення валютних операцій (акт Національної академії внутрішніх справ від 9 вересня 2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати здійсненого дослідження обговорено на засіданнях кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремих її аспектів, а також одержані узагальнення та висновки було оприлюднено на таких науково-практичних конференціях: «Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Запоріжжя, 17–18 березня 2016 р.), «Законність і правопорядок у сучасному суспільстві» (м. Київ, 10–11 березня 2017 р.), «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 14–18 квітня 2017 р.), «Актуальні

проблеми розвитку правової науки» (м. Київ, 15–18 березня 2018 р.), «Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності» (м. Харків, 17–18 травня 2019 р.), «Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності» (м. Київ, 25 квітня 2019 р.), «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 13 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – в іноземних наукових періодичних виданнях (Республіка Молдова та Словацька Республіка), а також сім тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, дев'ять додатків (на 40 сторінках), списку використаних джерел (248 найменувань на 26 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них обсяг основного тексту – 201 сторінка.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Розвиток правової, демократичної, соціальної, незалежної держави потребує адекватного регулювання суспільних відносин чіткими правовими нормами, які відповідають сучасному стану розвитку суспільства. Разом з тим, будь-які нормативно-правові акти повинні бути розроблені та прийняті з урахуванням інтересів громадянського суспільства, інакше вони будуть дискредитувати інститут влади. Тому для забезпечення належної якості законодавчої бази варто під час розробки проектів нормативно-правових актів використовувати наявні доктринальні бачення вчених щодо шляхів удосконалення законодавства, оскільки вони ґрунтуються на як детальному аналізі правових норм, так і практики їх застосування, а також відображають основні теоретичні ідеї про права людини й громадянина.

В цьому аспекті пошук оптимальних шляхів удосконалення закону про адміністративну відповідальність повинно відбуватися шляхом безпосереднього залучення провідних науковців до робочих груп у складі яких відбувається підготовка нормативно-правових актів для подальшого подання на розгляд Верховної Ради України. Це зумовлено тим фактором, що у більшості випадків вітчизняні вчені мають значний досвід як тлумачення правових норм, так і постійно працюють над розробкою конкретних пропозицій в напрямі удосконалення чинної законодавчої бази [1, с. 88].

У зв'язку з цим, дослідження проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій,

доцільно здійснювати з урахуванням вже напрацьованих вітчизняними вченими доктринальних уявлень у цій сфері. Це дозволить приділити увагу як тим найбільш значущим питанням, які не знайшли свого відображення у доктрині адміністративного права, так і розглянути питання, що не значною мірою висвітлені в науці. При цьому, варто виділяти тільки ті наукові досягнення вчених адміністративістів, які становлять основу для розкриття проблем адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, інакше буде більш складно визначити шляхи удосконалення законодавчої бази у зазначеній сфері.

Слід зазначити, що в найбільш основними комплексними монографічними дослідженнями у сфері валютного регулювання та контролю, в тому числі щодо порушення порядку здійснення валютних операцій були такі наукові праці:

1. Дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук:
а) Е. С. Дмитренко на тему «Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права (як складова механізму правового забезпечення фінансової безпеки України)» [2]; б) Т. В. Філіпенко на тему «Механізм державного управління валютним ринком України» [3];

2. Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук:
а) О. М. Понамарчук на тему «Валютний контроль у системі міжнародних розрахунків» [4]; б) Р. М. Сухого на тему «Повноваження Національного банку України по управлінню та контролю за валютним оборотом: фінансово-правовий аспект» [5]; в) Л. М. Кравченко на тему «Правові засади валютного регулювання і контролю в Україні» [6]; г) А. В. Гарбінської-Руденко на тему «Правові засади здійснення валютного контролю в Україні» [7]; д) С. І. Лучковської на тему «Правові основи валютного контролю» [8]; є) С. М. Половка на тему «Правове регулювання банківських валютних операцій в Україні» [9]; ж) А. М. Іскоростенського на тему «Правове регулювання валютних відносин в Україні» [10]; з) О. С. Шевчика на тему «Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий

аспект» [11]; и) О. Є. Северина на тему «Правове регулювання валютних операцій суб'єктів господарської діяльності» [12]; і) О. В. Лавріненко на тему «Трансформація валютних систем країн Центральної та Східної Європи» [13]; ї) А. П. Яценюка на тему «Організація системи банківського нагляду і регулювання в Україні» [14]; й) Н. О. Місяць «Формування та розвиток механізму валютного регулювання в Україні» [15]; к) С. Р. Сулейманова «Правові обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу в Україні» [16]; л) Д. В. Кібець «Адміністративно-правове регулювання валютних обмежень» [17]; м) О. О. Чорна «Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин» [18].

Однак, незважаючи на високі досягнення вищезазначених вчених, в науці на сьогодні досі відсутнє комплексне монографічне дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. При цьому, значна кількість як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють сферу адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а також потреба їх гармонізації та уніфікації, зумовлює негайну потребу проведення дослідження з цієї проблематики. Тому доцільно провести ґрунтовний аналіз теоретичних та практичних проблем адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, що в подальшому дозволить визначити напрями удосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує цю сферу. Це можливо зробити шляхом поставлення таких завдань: 1) визначення поняття та ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) проведення порівняльного аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій; 3) визначення особливостей об'єкта та об'єктивної сторони юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій; 4) розкриття сутності суб'єкта та суб'єктивної сторони юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій; 5) розгляду провадження в справі про

порушення порядку здійснення валютних операцій; 6) виокремлення особливостей заходів адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій; 7) запропонування напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Останні зміни, що відбуваються в соціальній, економічній, політичній, законотворчій сферах суспільства, спрямовані на зміцнення і розбудову демократичної, соціально спрямованої та правової держави. Ці зміни пов'язані з прагненням політичного керівництва держави до європейської інтеграції. Утвердження в нашій країні громадянського суспільства, правової держави, належного забезпечення діяльності уповноважених суб'єктів на валютному ринку обумовлює нові тенденції у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері здійснення валютних операцій. Тому існує необхідність у визначенні методологічних засад дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, що дозволить об'єктивно вирішити поставлені задачі нашого комплексного монографічного дослідження.

Сьогодні для юридичної науки актуальною є проблема адекватності методології [19, с. 26]. Окрім цього, адекватною буде така методологія, яка не просто дозволяє досліджувати предмет і узгоджувати результати пізнання з вихідними ідеями, але й виражати своєрідність самого предмету, стратегії його пізнання і конструювання [19, с. 26]. Мається на увазі й адаптація загальнонаукових методів до специфічного предмету дослідження. Будь-який рух до поставленої мети потребує наявності адекватного інструментарію, використання всіх необхідних засобів, що дозволяє досягти бажаних результатів [20, с. 54].

Під методологією в юридичній літературі розуміють схему, план вирішення поставлених завдань наукового дослідження [21, с. 65]. Предметом методології як специфічної сфери теоретичного дослідження повинно бути все, що має те чи інше методологічне значення, тобто спроможне виконати методологічну функцію [22, с. 25].

Б. І. Бараненко та Е. О. Дідоренко під методологією розуміють учення про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання. Іншими словами, вона призначена для визначення і розкриття характеру і змісту основних компонентів науково-пізнавальної діяльності, тобто її об'єкта і предмета, цілей, завдань, методів, а також послідовності вирішення дослідницьких питань. Учені виокремлюють три основні методологічні рівні науки. Перший – філософський, який ґрунтується на застосуванні найзагальніших законів пізнання природи, суспільства і мислення. Його основу становить матеріалістична діалектика. Другий рівень охоплює методологічні принципи і закономірності пізнання, що лежать в основі конкретної науки або галузі наукових знань. Його ще називають методологією окремої науки. Третій рівень методології утворюють методика і техніка конкретного дослідження [23, с. 7–8].

Таким чином, при дослідженні питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо керуватися принципом методологічного плюралізму, що полягає в використанні різноманітних методів наукового пізнання. Лише за таких умов отримані нами теоретичні знання будуть відповідати соціально-правовій реальності та зможуть бути використані при визначенні науково обґрунтованих пропозицій, рекомендацій та ідей в напрямі удосконалення чинного законодавства. У вітчизняній науці адміністративного права такий підхід сприяє найбільш повній доктринальній характеристиці питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Здійснюючи розгляд методологічних засад дослідження варто зауважити, що давньогрецьке слово «method» означає шлях до досягнення будь-якої мети. Тому в широкому значенні під методом розуміють упорядкований і організований спосіб діяльності, спрямований на досягнення певної практичної чи теоретичної мети. Метод наукового дослідження – це система розумових і (або) практичних операцій (процедур), що націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням конкретної пізнавальної мети [22, с. 78].

Жоден із окремих методів не здатний у всій повноті й багатоманітності охопити предмет пізнання: це під силу тільки комплексному його осягненню, що ґрунтується на системі наявних в арсеналі науки методів [23, с. 21]. Дійсно, багато методів наукового пізнання є універсальними, але ступінь модифікації того чи іншого методу відносно предмета нашого дослідження та якісні особливості в силу цього можуть настільки ефективними, що він стане спеціальним методом пізнання того чи іншого явища у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

При визначенні методу найчастіше вказують на такі його характеристики, як послідовність і доцільність дій, прийомів, операцій, системність й нормативний характер процедур, що використовуються [24, с. 88]. Такими підходами, що можуть бути корисними при дослідженні питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, є аксіологічний (ціннісний), герменевтичний, порівняльний, системний та функціональний підходи.

Аксіологічний (ціннісний) підхід дозволяє розглядати адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій крізь призму їх відповідності загальнолюдським фундаментальним цінностям, серед яких: справедливість, правова рівність, гуманізм, суспільне благо. Зазначені цінності є базисними засадами, на основі яких має будуватися даний вид юридичної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, інакше природні права і свободи громадян не будуть захищені в повній мірі.

Зрозуміло, що аксіологічний підхід є пріоритетним під час врегулювання суспільних відносин певними законодавчими нормами. Адже тільки у випадку збереження соціальної справедливості, соціального блага, дотримання принципу гуманізму, варто встановлювати певну міру відповідальності особи за вчинення того чи іншого правопорушення. В іншому випадку суспільством буде надана вкрай негативна оцінка правової норми, яка не захищає соціальне

блага або зберігає соціальну справедливість, а являється, наприклад, елементом придушення “інакомислячих” політичним керівництвом держави.

Герменевтичний підхід набуває все більшого поширення у доктринальних дослідженнях, адже відкриває нові можливості для тлумачення правових норм законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. На нашу думку використання даного підходу є доцільним для аналізу змісту, поняття, ознак цього виду юридичної відповідальності явища як об’єкта правової реальності з метою напрацювання концептуальних засад правового механізму адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. На нашу думку, застосування герменевтичного підходу дозволяє на доктринальному рівні тлумачити чинні норми законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а також надає можливість напрацювати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення законодавчої бази у цій сфері.

Вагомий методологічний і пізнавальний потенціал для дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, міститься у *синергетичному підході*. Особливість синергетичного підходу полягає в тому, що правозастосування норм законодавства у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП, інколи містить певну непередбачуваність, особливо в умовах нестабільності нормативно-правової бази. Синергетичний підхід дозволяє розкрити багатогранність механізму адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Синергетичний підхід дозволяє розглядати декілька варіантів удосконалення адміністративно-деліктного законодавства для пошуку найбільш оптимальних напрямів. При синергетичному підході враховується не тільки специфіка соціально-економічного становище країни, наявна система політичного управління, адміністративно-територіально устрою, але й існуючі тенденції законотворення у сфері адміністративної відповідальності. Однак,

сутність синергетичного підходу полягає в тому, що він переважно зорієнтований на внутрішню специфіку механізму адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення валютних операцій, а не об'єктивні причини та умови вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП.

Порівняльний підхід може бути використаний для виявлення подібностей, закономірностей і відмінностей між правовими нормами вітчизняного та зарубіжного законодавства, виявлення повноти або часткової їх спорідненості, виокремлення загального та специфічного в їх змістовному наповненні, визначення особливостей взаємодії органів адміністративної юрисдикції. Напрацювання пропозицій, ідей щодо удосконалення чинних нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій може бути отримане в результаті вивчення зарубіжного досвіду, міжнародних правових норм, використовуючи при цьому всю сукупність засобів і прийомів порівняльного методу. Для України особливий інтерес представляє досвід європейських держав з розвинутою ринковою економікою, ефективним валютним ринком та самоорганізованим громадянським суспільством. Хоча країни колишнього пострадянського простору певний час перебували в єдиному адміністративно-територіальному устрою з нашою державою, а тому мають подібну систему законодавства, а тому їхній позитивний досвід правового регулювання може бути врахований під час напрацювання пропозицій з удосконалення вітчизняної законодавчої бази.

Системний підхід полягає в комплексному аналізі правових норм, правових інститутів, галузей законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин, взаємного їх впливу на правове регулювання суспільних відносин. Правова норма, закріплена у ст. 162-1 КУпАП, не існує поза системою адміністративного, валютного законодавства. І, навпаки, – система

законодавства завжди має певну структуру та логічну побудову для належного захисту прав і свобод громадян шляхом притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Оскільки в системі зв'язок елементів здійснюється за допомогою діалектики взаємозв'язку цілого та частини, тому й аналіз структури починається з виявлення структурних елементів, тобто правових норм. Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій теж врегульована певною системою законодавства, що складається з відповідних правових норм [24, с. 88].

Для дослідження питань адміністративної відповідальності, доцільним є використання також *функціонального підходу*, основним призначенням якого є виявлення найбільш важливих умов існування, функціонування тих чи інших механізмів. За допомогою цього підходу можемо спостерігати як функціонування всього механізму, так і окремих його елементів, тобто правових норм [25, с. 178]. Використання функціонального підходу є найбільш ефективним у динамічних механізмах, яким і є адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Застосування функціонального підходу дає можливість зосередитися на функція конкретного елементу механізму правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення валютних операцій. Це дозволяє у повній мірі виявити ознаки певного елементу виходячи з результатів його функціональності та порядку взаємодії з іншими елементами.

Розглянувши основні підходи до аналізу адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до визначення методів наукового пізнання, які можна застосувати у процесі проведення нашого комплексного монографічного дослідження. Зокрема, варто зауважити, що у доктрині адміністративного права використовують філософський (фундаментальний), загальнонауковий та спеціально-науковий методологічні рівні, кожен з яких включає в себе

відповідну групу методів наукового пізнання, необхідних для проведення будь-якого дослідження як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях.

Філософські методи сприяють використанню у доктринальному дослідженні адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій категорій, положень, принципів і законів певної філософської етики. Окрім цього, варто згадати й про принципи фундаментальної методології: діалектики, детермінізму та ізоморфізму. Завдяки принципу діалектики ми розглядаємо правові явища в їхньому постійному розвитку з урахуванням змін в законодавстві. Даний принцип використовується для дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій як соціально-правового явища, що не позбавлене динамічного розвитку. Звернення до принципу детермінізму (причинної зумовленості) сприяє виявленню причинних зв'язків у явищах, без урахування яких неможливо дослідити події, що мають значення для науки. Принцип детермінізму вимагає підходу до явищ з позиції властивості їм мінливості. Принцип ізоморфізму в нашому дослідженні використовувався з метою виявлення однаковості побудови певних сукупностей елементів, незалежно від природи цих елементів, тобто відповідність структури механізму адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій структурі подібних механізмів у зарубіжних країнах, що дозволяє їх моделювати за допомогою іншої системи, подібної до нашої за певними критеріями. Методологічно роль законів єдності та боротьби протилежностей, заперечення та взаємного переходу кількісних змін в якісні, парних філософських категорій змісту та форми, явища та суті, причини та наслідку, необхідності та випадковості, можливості та дійсності, одиничного, особливого та загального надзвичайно важлива, оскільки ми отримуємо можливість дослідити та проаналізувати механізм адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, та виявити і усунути протиріччя при тлумаченні подій і явищ, сформувати критичне ставлення до будь-яких неточностей і непослідовностей в інформації, що була отримана.

Розглядаючи питання адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій на теоретичному рівні дослідження, доцільно використовувати загальнонаукові методи – такі як спостереження, аналогія, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, висунення гіпотез, структурно-функціональний.

Шляхом використання *методу спостереження* проводилося цілеспрямоване вивчення об'єкта дослідження відповідно до завдань комплексного монографічного дослідження. Спостереження дозволило отримати первинну інформацію про стан, тенденції, проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Варто мати на увазі, що застосування методу спостереження відбувається за умов дотримання таких вимог: 1) визначення основних напрямів дослідження та подальше спостереження за ними; 2) обрання методу спостереження; 3) складану плану проведення спостереження; 4) спрямованість спостереження на значущі факти, явища, події, ознаки обраного напрямку дослідження; 5) об'єктивний і детальний опис обраного напрямку дослідження; 6) перевірка обґрунтованості обраного напрямку дослідження шляхом проведення повторного спостереження в інших просторо-часових умовах.

Вагомим методом є *аналогія*, за допомогою якого можна запропонувати найбільш ефективні напрями удосконалення чинного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Застосування методу аналогії не дозволяє виявити правильність припущення про обрання певного напрямку удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення валютних операцій, але наводить на думку про той чи інший спосіб ймовірного варіанту шляхів удосконалення. Крім того, завдяки аналогічній системі законодавства пострадянських країн, застосування цього методу дозволяє виявити певні подібності у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення валютних

операцій, даючи можливість напрацювання певних пропозицій з урахування вже існуючого досвіду. Зрозуміло, що аналогія не дозволяє виявити достовірні знання, але сприяє висуненні гіпотез, як спосіб виявлення проблеми та пошуку оптимальних шляхів її усунення.

Аналіз і синтез є взаємопов'язаними та основними методами науково пізнання. Для нашого дослідження доречним є аналіз особливостей суб'єктів, які здійснюють провадження у справах про за порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжних країнах із подальшим використанням результатів упровадження позитивного досвіду в Україні. Синтез, навпаки, припускає процес уявного або фактичного возз'єднання цілого з частин (елементів), наприклад, за результатами характеристики ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, можна сформулювати поняття цього виду юридичної відповідальності. Єдність аналізу і синтезу яскраво виявляється при використанні системного підходу до дослідження складних процесів, наприклад, під час розгляду особливостей провадження у справах за порушення порядку здійснення валютних операцій, як системи.

Дедукція – це логічний прийом, за допомогою якого на основі загального знання можна отримати знання про частину. Так, на основі загальних знань про поняття та ознаки адміністративної відповідальності, ми можемо визначити поняття та ознаки цього виду юридичної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а використовуючи метод *індукції*, – навпаки. Зокрема, завдяки індукції за результатами аналізу об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони елементів юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, ми матимемо цілісне уявлення про склад цього виду адміністративного правопорушення.

З метою досягнення мети дослідження та для затрати меншої кількості часу в юридичній науці часто використовують *метод абстрагування*. Зокрема, абстрагуючись від уже достатньо вивченої категорії «адміністративні стягнення», ми зосереджуємо увагу саме на характеристиці, наприклад, штрафу

як виду адміністративного стягнення за вчинення правопорушником суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Окрім цього, метод доцільно використовувати при розгляді якоїсь чітко визначеного елементу складу порушення порядку здійснення валютних операцій.

Висунення гіпотези, як метод дослідження, полягає у побудові припущення відносно даних про певні явища, процеси, події, про причини їх виникнення, існування, поширення. Зрозуміло, що визначення гіпотез фактично є початковим процесом доктринального дослідження, коли науковець висуває декілька гіпотез, а вже за результатами проведення дослідження або його завершення підтверджує чи спростовує висунуті гіпотези. Для прикладу, користуючись цим методом, можна зробити припущення про те, що правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, потребує удосконалення шляхом визнання суб'єктом цього виду правопорушень юридичних осіб тощо.

Використання *структурно-функціонального методу* дає змогу виокремити окремі складові елементи в об'єкті дослідження, визначити взаємозв'язки між цими елементами, а також охарактеризувати функціональне призначення, функції кожного окремого елемента складного об'єкта. Застосування цього методу дозволяє нам, наприклад, дозволило дослідити особливості стадій провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, структурно-функціональний аналіз дав змогу виділити окремі стадії провадження за правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП, надати їх функціональну характеристику, проаналізувати процесуально-правові взаємозв'язки між окремими стадіями.

Крім застосування загальнотеоретичних методів науково пізнання, при дослідженні питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доцільно користуватися спеціально-юридичними методами такими як формально-юридичний (догматичний) та порівняльно-правовий (компаративістський). Зокрема, *формально-юридичний метод* наукового пізнання дає змогу проаналізувати структуру, формальну

визначеність ст. 162-1 КУпАП, її відповідності правилам юридичної техніки, взаємозв'язку з іншими нормами законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Крім того, завдяки цьому методу можна сформулювати визначення конкретних понять, описати їх, класифікувати чи систематизувати певні ознаки, види, елементи, напрацювати понятійно-категоріальний апарат у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

У свою чергу, у процесі дослідження варто застосовувати *порівняльно-правовий метод* наукового пізнання, який на вірну думку Т. С. Подорожної, дає змогу більш рельєфно представити специфіку функціонування правової системи України порівняно з іншими сучасними країнами. Такий підхід видається обґрунтованим і правильним, адже характер глобалізаційних процесів впливає й на розвиток національних систем. І взагалі врахування такого фактору є невід'ємною частиною будь-яких сучасних теоретико-правових досліджень в Україні [26, с. 48].

Порівняльно-правовий метод наукового пізнання буде застосований у процесі аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій для співставлення, порівняння, виявлення подібних або відмінних рис у нормативно-правовому регулюванні суспільних відносин у цій сфері. Це необхідно робити будь-якому науковцю під час проведення комплексного монографічного дослідження проблемних питань адміністративно-деліктного законодавства, адже у процесі гармонізації вітчизняного законодавства з європейським на теоретичному рівні вже слід напрацьовувати чіткі пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства ґрунтуючись на правовому аналізі законодавства демократичних європейських держав [27, с. 280]. Важливе місце цього методу наукового пізнання полягає у тому, що його застосування дозволить нам уникнути тих помилок у правовому регулюванні суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку

здійснення валютних операцій з якими вже стикнулися інші країни, зокрема країни СНД, в яких досі існує чітка грань між кримінальною та адміністративною відповідальністю.

При цьому, застосування порівняльно-правового методу дозволяє виявити як позитивні, так і негативні моменти у правовому регулюванні суспільних відносин щодо притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення валютних операцій. Однак, варто враховувати, що кожна держава пройшла свій особливий історичний розвиток, що має наслідком сучасний стан соціально-економічного становища країни, а також є певні характерні особливості традицій, культури, звичаїв, політичного управління і системи законодавства. Тому безумовно так зване “сліпе” копіювання певних законодавчих норм із зарубіжного законодавства може призвести тільки до негативних наслідків у протидії порушенням порядку проведення валютних операцій.

При дослідженні питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій доцільним є застосування *методу конкретно-соціологічних досліджень*. Використання цього методу наукового пізнання передбачає різноманітні прийоми: аналіз документів, офіційних повідомлень, усні та письмові опитування (інтерв'ю, співбесіди, анкетування), вивчення громадської думки про ефективність адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій [27, с. 326].

Варто мати на увазі, що важливим є правильне застосування методу конкретно-соціологічних досліджень, інакше результати його використання можуть мати тільки негативний ефект. Тому зрозуміло, що в першу чергу треба акцентувати увагу на визначенні чіткого переліку запитуваних питань, які будуть мати декілька варіантів відповіді, а також кола суб'єктів (респондентів), які з урахуванням їх професійного та життєвого досвіду мають певні знання, навички у сфері діяльності порушеної проблематики.

Статистичний метод сприяє характеристиці кількісних показників певних правових явищ і подій. Цей метод доцільно використовувати для визначення стану та тенденцій вчинених правопорушень за порушення порядку здійснення валютних операцій. Статистичний метод дозволяє виявити певні закономірності щодо кількісно та якісного складу суб'єктів, які притягувалися до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Аналіз таких закономірностей дозволяє як законодавцю, так і правозастовному органу вживати більш ефективних заходів запобігання, виявлення та протидії цьому суспільно небезпечному явищу.

Варто зауважити, що статистичний метод використовується до даних, що отримані за допомогою методів анкетування, спостереження, аналізу письмових джерел, з метою виявлення загального та особливого, що в поодиноких подіях, фактах вуалюється багатьма другорядними, побічними обставинами [28, с. 15]. Логічне завершення статистичного аналізу передбачає пояснення та узагальнення фактів у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зрозуміло, що результати використання статистичного методу можуть бути представлені у формі статистичних даних, що розкривають кількісну сторону проявів адміністративних правопорушень, передбачених ст. 162-1 КУпАП.

Застосування *математичного методу* забезпечує оперативність і надійність обробки різного виду інформації, та, відповідно, підвищує якість дослідження кількісних закономірностей. Окрім цього, математичний метод доцільно використовувати при оцінці діяльності суб'єктів, уповноважених виявляти та притягати до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій [25, с. 180].

Зрозуміло, що застосування математичного методу не є поширеною практикою у науковців з адміністративного права, адже вони у більшості своїй користуються філософськими та теоретичними методами наукового пізнання. Проте, на нашу думку, математичний метод залишається недооцінений вітчизняними вченими, адже у більшості використовується у поєднанні зі

статистичними методами, а також під час узагальнення результатів проведеного анкетування, інтерв'ювання.

Хоча застосування математичних методів у доктрині адміністративного права є раціональним і необхідним. Раціональність полягає в тому, що під час дослідження поширюваності того чи іншого суспільно небезпечного діяння варто виявляти певні закономірності, що можливо тільки шляхом математичного аналізу. При цьому, необхідність виявляється в тому, що під час аналізу емпіричного матеріалу слід використовувати математичні методи, що дозволяє більш якісно визначити певні тенденції.

Зауважимо, що вищезазначені методи можуть використовуватися на певному рівні пізнавальної діяльності. Як, наприклад, статистичний метод використовувався на емпіричному рівні й при узагальненні досліджуваних фактів у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а такий метод, як аналіз, використовувався і на емпіричному, і на теоретичному рівнях. Тільки використання загальнонаукових, спеціально-юридичних, а також спеціально-наукових методів дозволяє досягти мети дослідження. Тому відмова від використання одних методів як і абсолютизація чи неточне використання інших, призводить до формулювання неповних, а іноді й неправильних висновків щодо питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Таким чином, методологічні засади дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, характеризується різноманіттям прийомів, способів наукового пізнання. Залежно від задач, на тому чи іншому етапі та рівні використовувалися ті або інші методи наукового пізнання. При цьому, не слід розглядати якісь із них головними, основними, а інші факультативними. Варто наголосити на необхідності саме системного використання різних методологічних підходів і методів дослідження під час нашого комплексного монографічного дослідження. Наявність різних методологічних підходів дослідження питань

адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, свідчить про те, що ця творча робота є складним, багатогранним процесом у розбудові правової держави та формуванні громадянського суспільства, а поєднання загальнонаукових, спеціально-юридичних і спеціально-наукових методів дозволяє об'єктивно, повно та всебічно розкрити, розв'язати проблемні питання у цій сфері. У зв'язку з цим, застосування значного арсеналу теоретичних та емпіричних методів наукового пізнання дозволяє нам у повній мірі охарактеризувати предмет дослідження, вирішити поставлені задачі, досягти поставленої мети дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

1.2. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

У зв'язку із проголошеним політичним курсом нашої держави на євроінтеграцію доцільно привести вітчизняне законодавство відповідно до типових правил, стандартів, які діють в розвинутих демократичних країнах. Це необхідно здійснити для якомога скорішого входження України до економічного, фінансового, політичного товариства – Європейський Союз. Тільки шляхом уніфікації нормативно-правової бази згідно з рекомендацій міжнародної, європейської спільноти можна досягнути економічного процвітання, політичної єдності, військового могутності, ефективного захисту незалежності, суверенітету і територіальної цілісності.

Курс нашої демократичної, правової та соціальної держави на зближення з країнами ЄС потребує не тільки політичної волі народних обранців, але й визначення науковою спільнотою найбільш проблемних питань у правовому регулюванні суспільних відносин щодо функціонування юридичних осіб, суб'єктів підприємницької діяльності з метою окреслення найбільш

пріоритетних сфер правового регулювання, які потребують удосконалення. Зрозуміло, що це зумовлено в основному тим чинником, що для подолання триваючої фінансово-економічної кризи, варто покращити інвестиційну привабливість нашої країни шляхом розробки та прийняття уніфікованих правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері здійснення валютних операцій що відповідають міжнародному, європейському досвіду.

В умовах глобалізації, інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, посилення конкуренції на зарубіжних ринках продажу товарів та надання послуг неможливо успішно функціонувати підприємствам, установам, організаціям, у тому числі громадянам у випадку застарілості правових норм. Тому регулювання суспільних відносин нормами вітчизняного законодавства, яке не відповідає вимогам сьогодення призводить до втрати виробничого потенціалу економіки держави, адже не дає змогу суб'єктам господарювання розвивати новітні технології, упроваджувати сучасні промислові розробки, а отже – бути конкурентоздатними на світовому ринку.

У зв'язку з цим валютне законодавство повинне максимально сприяти лібералізації обігу валюти як між господарствами, так і суб'єктами підприємницької діяльності для належного захисту іноземних інвестицій, збільшення експорту товарів на закордонні ринки збуту, що сприятиме збільшенню обсягів надходження валюти в країну і дасть змогу стримати девальваційні процеси. Тому питання адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій завжди є актуальним з огляду на необхідність зближення вітчизняного законодавства до типових стандартів, правил, які діють в економічно розвинутих державах.

Напрацювання пропозицій щодо удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності є вимогою часу для належного забезпечення функціонування громадянського суспільства та правової держави. Це зумовлено тим фактором чинником, що як зазначає С. В. Надобко, за радянських часів інститут адміністративної відповідальності являв собою віддзеркалення потреб та інтересів правлячої партії, що здійснювалося шляхом

забезпечення інтересів політичного режиму, що негативно вплинуло на процес кодифікації та реформування законодавства [29, с. 224]. Ми погоджуємося із думкою Н. П. Христинченко, що об'єктивні процеси, які відбуваються в житті нашої держави та суспільства вимагають перегляду багатьох положень сучасної юридичної науки. Формування нового розуміння правових інститутів на певному етапі розвитку прямо пов'язане з політичними, соціально-економічними та іншими процесами в країні. В зв'язку з цим деякі інститути, правові явища та категорії потребують нового визначення та наукового обґрунтування [30, с. 933].

В даному контексті реформування адміністративно-деліктного законодавства є одним із першочергових кроків на зустріч незалежному захисту прав, свобод громадян шляхом дотримання принципу презумпції невинності. У зв'язку з цим, зрозуміле, доступне доктринальне бачення поняття та ознак адміністративної відповідальності дозволяє нормотворцям правильно обрати напрям розробки чи внесення змін до чинного закону про адміністративну відповідальність, в тому числі у сфері регулювання валютних операцій.

Правильне визначення поняття адміністративної відповідальності має значення як для науки, так і практики, адже дозволяє уповноваженій посадовій особі швидше, об'єктивніше визначити вид юридичної відповідальності до якого можна притягнути особу за вчинене нею правопорушення. Крім того, практичне значення полягає у врегулюванні суспільних відносин як правовими нормами матеріального, так і процесуального права в одному КУпАП, що дозволяє практичному працівнику краще орієнтуватися у пошуку адміністративно-правової норми за якої можна кваліфікувати діяння особи та притягти її до адміністративної відповідальності [31, с. 77].

Варто зауважити, що розуміння категорії «адміністративна відповідальність» залежить від суб'єктивного ставлення кожного науковця до цього явища. Це зумовлено тим чинником, що законодавчо закріпленого поняття адміністративної відповідальності немає як і в КУпАП, так і в будь-якому нормативно-правовому акті законодавства. У зв'язку з цим, перед тим, як

давати власне авторське визначення поняття адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, спочатку доцільно охарактеризувати існуючі в доктрині адміністративного права розуміння всеохоплюючої категорії «адміністративна відповідальність» [32, с. 24].

Так, одна група вчених вважає, що адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка є складовою частиною адміністративного примусу. Зокрема, Д. М. Бахрах зазначає, що адміністративна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, яка є складовою частиною адміністративного примусу та наділена всіма його властивостями [33, с. 23]. Розвиваючи попередню думку Ю. С. Шемшученко вважає, адміністративна відповідальність – вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинення ними адміністративного правопорушення [34, с. 17]. Зазначена позиція є об'єктивною, однак лише в загальних рисах характеризує адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності, і складову адміністративного примусу, що настає за вчинення адміністративного правопорушення. Проте ця група вчених у запропонованих визначеннях не врахують окремих особливостей адміністративної відповідальності таких як: специфічна форма негативного реагування держави в особі її уповноважених органів шляхом застосування ними адміністративних санкцій; обов'язок правопорушника зазнати матеріальних, моральних, особистісних чи іншого характеру позбавлень; засіб забезпечення важливих суспільних відносин.

Друга група вчених зазначає, що під адміністративною відповідальністю варто розуміти специфічну форму реагування держави в особі її компетентних органів на правопорушення. Так, С. Т. Гончарук визначає адміністративну відповідальність як специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім, адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленому законом порядку [35, с. 19]. На думку С. О. Мосьондза,

адміністративна відповідальність – це специфічне реагування держави на адміністративний проступок, що полягає в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою передбаченого законом стягнення до суб'єкта проступку [36, с. 110]. Ця група вчених акцентує увагу лише на окремих ознаках адміністративної відповідальності, проте не згадує таких основних як те, що це вид юридичної відповідальності; засіб забезпечення найбільш важливих суспільних відносин; складова адміністративного примусу; має особливий процесуальний порядок застосування.

Третя група вчених розуміє під адміністративної відповідальністю застосування уповноваженими органами до винних осіб заходів адміністративного стягнення. Зокрема, В. Б. Авер'янов, зазначає, що адміністративна відповідальність – це застосування органами виконавчої влади або іншими уповноваженими на те органами, зокрема судами, до осіб, винних у вчиненні адміністративних правопорушень, визначених Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами, адміністративних стягнень, що передбачає забезпечений державним примусом обов'язок цих осіб понести позбавлення особистого, майнового або ж організаційного характеру відповідно до накладеного адміністративного стягнення [37, с. 10]. Подібне визначає також дає П. В. Макушев, який вважає, що адміністративна відповідальність – це застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [38, с. 96]. Ця група вчених у власних визначеннях цього виду юридичної відповідальності у повній мірі охопила більшість ознак адміністративної відповідальності. Однак, все ж таки не приділено достатньої уваги такій ознаці як публічний обов'язковий характер.

Четверта група вчених ототожнює адміністративну відповідальність із застосуванням адміністративних санкцій. Зокрема, Л. Л. Попов стверджує, що

адміністративна відповідальність – це реалізація адміністративно-правових санкцій, які застосовуються уповноваженим органом або посадовою особою до громадян та юридичних осіб, які вчинили правопорушення [39, с. 105]. Зрозуміло, що визначати адміністративну відповідальність як процес реалізації тільки адміністративних санкцій не є зовсім вірним способом, адже застосування санкцій є одним із етапів притягнення правопорушника до цього виду юридичної відповідальності за рішенням правозастосовного органу, а також мірою відповідальності. Крім того, у розглянутому визначенні поза увагою цього автора залишились майже всі ознаки адміністративної відповідальності.

П'ята група вчених розглядає адміністративну відповідальність як примусове застосування правомочною особою заходів впливу на правопорушника. Зокрема, О. Г. Стрельченко вважає, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [40, с. 76]. Д. М. Овсянко зазначає, що адміністративна відповідальність – це застосування державними органами, посадовими особами та представниками влади встановлених державою заходів адміністративного впливу до громадян, а у відповідних випадках – і до установ за порушення законності та державної дисципліни [41, с. 104]. Як бачимо, у цих визначеннях основна увагу зосереджена на суб'єктах уповноважених виявляти, процесуально оформляти протокол про адміністративне правопорушення та притягати до адміністративної відповідальності шляхом накладення адміністративного стягнення. Проте, знову ж таки науковці не приділили достатньої уваги таким ознакам адміністративної відповідальності як публічний обов'язковий характер та одна із форм адміністративного примусу.

Шоста група вчених характеризує адміністративну відповідальність як обов'язок винної особи понести відповідальність за своє протиправне діяння. Так, І. П. Голосніченко зазначає, що адміністративна відповідальність – це

обов'язок особи, яка вчинила адміністративний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії в межах встановленого законом стягнення [42, с. 82]. Цей вчений у своєму визначенні адміністративної відповідальності акцентує увагу на суб'єкті правопорушення, який зобов'язаний відповісти за своє суспільно небезпечне діяння. Однак знову ж таки поза увагою автора залишилось більшість ознак адміністративної відповідальності, наприклад, таких як публічний обов'язковий характер, одна із форм адміністративного примусу, особливий процесуальний порядок її реалізації.

Сьома група вчених розглядає адміністративну відповідальність як особливий вид юридичної відповідальності, яка застосовується до осіб, що вчинили адміністративне правопорушення. Зокрема, на думку В. І. Теремецького, адміністративна відповідальність – це особливий різновид юридичної відповідальності, яка застосовується до осіб, що вчинили адміністративні проступки, уповноваженими на те державними органами чи їх посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного законодавства, і має наслідки майнового, матеріального, морального, особистісного чи іншого характеру [43, с. 345–346]. Ця група вчених найбільш повно характеризує адміністративну відповідальність, однак все ж таки вищезазначені визначення не охоплюють всіх ознак цього виду юридичної відповідальності, таких як публічний обов'язковий характер та одна із форм адміністративного примусу.

Таким чином, в теорії адміністративного права відсутнє єдине, уніфіковане, загальновизнане доктринальне визначення поняття адміністративної відповідальності, адже кожен науковець у зв'язку із відсутністю легального визначення цієї категорії, пропонує своє бачення цього явища. Однак, зрозуміло, що всі вищенаведені визначення адміністративної відповідальності мають загальний характер, адже характеризують це явище комплексно, системно, а тому можуть бути основою для розуміння поняття цього виду юридичної відповідальності за порушення порядку здійснення

валютних операцій [31, с. 79–80]. Тому враховуючи вищезазначене, адміністративна відповідальність є одним із дієвих механізмів правового регулювання суспільних відносин з метою впорядкування поведінки громадян для належного дотримання існуючих норм валютного законодавства. Сам цей вид юридичної відповідальності сприяє якомога швидшому притягненню винної особи до відповідальності шляхом накладення на неї в установленому порядку адміністративного стягнення, що дає змогу стримувати таку поведінку правопорушника в майбутньому, а також запобігати вчиненню правопорушень іншими особами.

Однак варто мати на увазі, що адміністративна відповідальність є пережитком радянського періоду державотворення, адже вона була запроваджена з метою позасудового механізму притягнення громадян до юридичної відповідальності в порядку юрисдикційно-деліктного провадження за незначні за ступенем суспільної небезпеки правопорушення. Тому законодавчі норми щодо адміністративної відповідальності існують переважно в країнах – колишніх республіках Радянського Союзу, а в демократичних країнах європейської спільноти немає диференціації юридичної відповідальності на адміністративну і кримінальну залежно від ступеня суспільної небезпеки делікту. Основний принцип юридичної відповідальності в країнах західної демократії також будується з урахуванням ступеня суспільної небезпеки правопорушень і особи правопорушника, але всі особи притягуються до кримінальної відповідальності, проте міра покарання визначається залежно від кваліфікації діяння особи [44, с. 59].

Проте зрозуміло, що такий пережиток радянської доби державотворення як адміністративна відповідальність і надалі залишається в чинному законодавстві, адже законотворець до цього часу так і не визначив напрями уніфікації вітчизняної нормативно-правової бази до європейської. Хоча можна було б залежно від міри, ступеня суспільної небезпеки вчиненого правопорушення притягати винну особу до відповідальності накладаючи відповідне стягнення тільки за рішенням суду, а не рішенням

квазіюрисдикційного органу. Тому варто чітко диференціювати кримінальні правопорушення, кримінальні проступки та адміністративні правопорушення, але механізм визнання особою винною залишити тільки єдиним – рішенням суду, що б відповідально нормам Конституції України.

Для кращого розуміння сутності адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до розгляду її ознак. Зокрема, за результатами проведеного аналізу існуючих доктринальних уявлень, на нашу думку, основними ознаками адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, є такі: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин. Пропонуємо розглянути ці ознаки більш детально.

Адміністративна відповідальність є наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення. Адміністративна відповідальність настає тільки у випадку вчинення на посадовими особами юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП [45]. Мається на увазі, що фактична підстава – це порушення порядку здійснення валютних операцій в реальній дійсності, юридична – закріплення відповідальності за таке діяння у КУпАП як складу адміністративного правопорушення. Підставою адміністративної відповідальності є повна відповідність фактичної і юридичної сторін вчиненого порушення порядку здійснення валютних операцій.

Основними ознаками порушення порядку здійснення валютних операцій є протиправність, винність, караність, суспільна небезпечність. Зокрема, протиправність характеризує певне суспільно небезпечне діяння як правопорушення тільки у випадку, коли відповідальність за його вчинення передбачена відповідною законодавчою нормою. Тому у випадку якщо суспільно шкідливе діяння не визначено протиправним на легальному рівні – за

його вчинення не може наставати певний вид юридичної відповідальності. Протиправність порушення порядку здійснення валютних операцій полягає в дії або бездіяльності посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності, а саме порушення адміністративно-правової норми, передбачено ст. 162-1 КУпАП, шляхом фактичного порушення порядку здійснення валютних операцій.

Протиправність адміністративного проступку знаходиться в нерозривному зв'язку винністю особи у його вчиненні. І якщо адміністративна протиправність характеризує діяння з боку його юридичної форми, тобто зовнішнього прояву, то винність характеризує його внутрішню, суб'єктивну сторону, розкриває відношення до проступку особи, що цей проступок вчинила, тобто правопорушника [46, с. 99–100].

Винність слід розуміти як ставлення правопорушника до вчиненого ним порушення порядку здійснення валютних операцій та до його наслідків. Адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП вчиняється як умисно, так і з необережності. Порушення порядку здійснення валютних операцій визнається вчиненим умисно, коли згідно зі ст. 10 КУпАП, особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки й бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків [45]. Порушення порядку здійснення валютних операцій визнається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була й могла їх передбачити.

Адміністративна караність розглядається як закріплення ст. 162-1 КУпАП, конкретної міри адміністративної відповідальності, яка настає за вчинення особою порушення порядку здійснення валютних операцій. Караність полягає у потенційній загрозі застосування адміністративного стягнення до правопорушника, що передбачено санкцією відповідної статті КУпАП.

Наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є правомочне рішення правозастосовного рішення про накладення на винну особу штрафу.

Соціальна шкідливість правопорушення полягає в тому, що воно завдає майнової, соціальної, моральної, політичної та ін. шкоди суспільним відносинам. Шкода – це сукупність негативних наслідків правопорушення. Соціальною суттю шкоди є зменшення чи знищення будь-якого блага, цінності, суб'єктивного права тощо [47, с. 167]. Діяння визнають адміністративним правопорушенням за наявності такої ознаки, як суспільна шкідливість. Суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони [48, с. 175].

На даний час законодавчо закріплене визначення адміністративного правопорушення не містить ознак суспільної небезпеки або шкідливості, незважаючи на численні дискусії з цього приводу в науковому середовищі. Одні автори вважають, що суспільна небезпека властива тільки злочинам, інші не вважають її характерною ознакою, треті – аргументовано доводять наявність суспільної небезпеки в адміністративному правопорушенні. Будь-яке публічне правопорушення, як злочин, так і адміністративний проступок несуть в собі потенційну загрозу заподіяння реальних збитків суспільним відносинам і, відповідно, є не тільки суспільно небезпечними, але і суспільно шкідливими, якщо наслідком такого діяння стало заподіяння шкоди [49, с. 80].

Загальновизнаним критерієм розмежування злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень вважається ступінь суспільної небезпеки діяння і розмір заподіяної шкоди. Ми погоджуємося з думкою Т. П. Мінки, саме залежно від ступеня суспільної небезпеки можна говорити: 1) про злочини – як правопорушення високого ступеня суспільної небезпеки. При цьому слід враховувати такі елементи суспільної небезпеки, як повторність, обсяги заподіяної шкоди тощо); 2) кримінальні проступки – як правопорушення підвищеного ступеня суспільної небезпеки; 3) адміністративні

правопорушення – як правопорушення незначної суспільної небезпеки (суспільно шкідливі) [50, с. 190]. Крім того, до критеріїв відмежування злочину, кримінального проступку та адміністративного правопорушення належить різна процесуальна форма досудового та судового розгляду матеріалів щодо цих діянь та різні суб'єкти процесуальної діяльності [51, с. 94].

Таким чином, суспільна небезпечність є характерною ознакою злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень, тобто публічних правопорушень, а цивільно-правові та дисциплінарні правопорушення, мають таку ознаку як шкідливість. Тому порушення порядку здійснення валютних операцій, яке зазіхає на суспільні відносини у сфері здійснення валютних операцій, слід визнати публічним правопорушенням, що володіє такою ознакою адміністративного правопорушення, як суспільна небезпечність.

Для того щоб виникли правовідносини адміністративної відповідальності, поряд із вищезазначеними фактичними підставами необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти, тобто наявність у діях фізичних осіб складу адміністративного проступку [52, с. 300]. Тут варто мати на увазі, що особа притягається до адміністративної відповідальності тільки за наявності в її діянні юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, а саме таких його елементів, як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Елементи юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, більш детально будуть розглянуті в розділі 2 нашого дисертаційного дослідження.

Отже, вчинення особою адміністративного правопорушення є лише фактичною підставою адміністративної відповідальності, а складання уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби України протоколу про правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП, – юридичною підставою. Тільки за наявності як фактичної, так і юридичної підстав адміністративної відповідальності розпочинається юрисдикційно-деліктне провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій.

Публічний обов'язковий характер. Особливістю публічних правовідносин є те, що в більшості випадків вони мають вертикальну спрямованість і є субординаційними, оскільки суб'єкти державно-владних повноважень займають чітко визначене місце в ієрархії державного механізму і мають визначене коло владних повноважень. Поведінка суб'єктів державно-владних повноважень визначається нормами законодавства, що мають імперативний характер [53].

У випадку порушення порядку здійснення валютних операцій у держави в особі уповноважених посадових осіб виникають юридичні і фактичні підстави у встановленому законом порядку притягнути винну особу до адміністративної відповідальності з метою осудження перед суспільством її протиправної поведінки. Зрозуміло, що у разі коли уповноважена посадова особа згідно з чинним адміністративно-деліктним законодавством упереджено буде ставитися до винної особи, вона також може бути притягнута до певного виду юридичної відповідальності за невиконання або неналежне виконання своїх посадових обов'язків.

Публічний обов'язковий характер розглядається як обов'язок посадової особи діяти у встановленому процесуальному порядку з метою позбавлення винної особи матеріальних благ шляхом накладення на неї штрафу за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Публічний характер суспільних відносин щодо притягнення винної особи до адміністративної відповідальності зумовлений імперативністю правових норм КУпАП, а також встановленим порядком розгляду справ про порушення порядку здійснення валютних операцій, що є гарантією дотримання прав особи на справедливе правосуддя [54, с. 105].

Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій забезпечує належну охорону суспільних відносин у сфері валютного контролю, сприяє реалізації прав та обов'язків суб'єктів валютних відносин, дає змогу притягати винну особу до відповідальності за порушення валютного законодавства. Закріплення в КУпАП норми про адміністративну

відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій надає змогу законодавцю виховувати громадян у дусі дотримання норм вітчизняного валютного законодавства, що сприяє забезпеченню поваги до основних прав і обов'язків людини й громадянина, а також зміцненню законності в державі.

Ми погоджуємося із думкою Ю. О. Левенець, що адміністративна відповідальність є засобом охорони та захисту суспільних відносин, який використовується державою як адміністративний примус і полягає в застосуванні до суб'єкта адміністративного проступку адміністративних стягнень та заходів впливу, установлених Кодексом України про адміністративні правопорушення [55, с. 60]. У цьому контексті варто зауважити, що тільки у випадку невідворотності накладення на винну особу адміністративного стягнення за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, можна гарантувати дотримання іншими особами норм валютного законодавства. Адже в іншому випадку, коли буде вибіркове притягнення осіб до адміністративної відповідальності, навряд чи можлива реалізації принципу законності, а також ефективне запобігання вчиненню правопорушень, передбачених ст. 162-1 КУпАП.

Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується як *одна із форм адміністративного примусу*. В науці під адміністративним примусом розуміють застосування органами державного управління (а також судами, суддями), а у випадках делегування відповідних державно-владних повноважень – громадськими організаціями встановлених законом заходів, що полягають у спонуканні до виконання громадянами, посадовими особами юридичних обов'язків з метою припинення протиправних дій, притягнення до відповідальності за адміністративні проступки або для забезпечення громадської безпеки. Зрештою, адміністративний примус є примусом правовим. Застосування примусових заходів суворо регламентовано законом. Незаконне застосування примусових заходів є свавіллям [56, с. 11]. Ми погоджуємося із думкою В. В. Іванникової, що адміністративний примус – це застосування

вповноваженим суб'єктом до фізичної або юридичної особи, яка не перебуває в його підпорядкуванні, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів морального, майнового, фізичного, організаційного та іншого характеру, направлених на примушування цієї особи до визначеної цим суб'єктом поведінки, з метою попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення, забезпечення громадської безпеки [57, с. 197].

Таки чином, під адміністративним примусом в науці адміністративного права, як правило, прийнято розуміти вид державного примусу, що полягає у використанні органами публічного адміністрування способів примусового характеру з метою забезпечення належної охорони найбільш важливих суспільних відносин. Цей адміністративний примус застосовується тільки на підставі адміністративно-правових норм. Це зумовлено тим фактором, що посадові особи юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності притягуються до адміністративної відповідальності уповноваженими суб'єктами адміністративно-деліктної юрисдикції (посадовими особами органів Державної податкової служби) та судом. Завдяки цьому фізична або юридична особа примусово позбавляється певних матеріальних благ внаслідок виплати нею штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що закріплено санкцією ст. 162-1 КУпАП.

Особливий процесуальний порядок її реалізації. Нормами адміністративного права встановлений особливий порядок притягнення до адміністративної відповідальності. Він спрощений, що створює умови для оперативності й економічності його застосування, надає необхідні гарантії здійснення права на захист [58, с. 223].

Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій реалізується у встановленому КУпАП процесуальному порядку. Притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької регламентується законодавчими процесуальними нормами,

які визначають порядок виявлення та фіксації ознак правопорушення (складання протоколу), передбаченого ст. 162-1 КУпАП, особливостей надсилання матеріалів справи до суду, розгляду справи по суті, строків розгляду такої справи, особливостей прийняття рішення по справі та порядку оскарження рішень у такій справі.

Варто зауважити, що процесуальною підставою адміністративної відповідальності є акт компетентного органу про накладення конкретного адміністративного стягнення за конкретний адміністративний проступок на конкретну винну особу [59, с. 219]. В нашому випадку процесуальним наслідком настання адміністративної відповідальності є постанова судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду по справі про адміністративне правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій і накладення на винну особу штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Однак, зважаючи на той факт, що в чинному КУпАП розміщені правові норми як матеріального, так і процесуального права, доцільно було б для кращого правозастосування прийняти інший кодифікований законодавчий акт, в якому визначити тільки особливості процесуального порядку притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Варто зауважити, що закріплення процесуальних норм в окремому кодифікованому законодавчому акті є загальновизнаною вітчизняною практикою, а тому доцільно було б на законодавчому рівні прийняти Адміністративно-процедурний чи Адміністративний процесуальний кодекс України, який би містив тільки процесуальні норми щодо порядку притягнення винної особи до адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється в межах правовідносин. Варто зазначити, що характерною особливістю таких правовідносин є спеціальний суб'єктний склад, а саме: з однієї сторони уповноважені особи органів Державної податкової служби, які мають право складати адміністративний протокол чи районні,

районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), які розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 162-1 КУпАП, а з іншої сторони правопорушник – винна посадова особа юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, яка порушила валютне законодавство в частині порядку здійснення валютних операцій.

Позитивне значення для суспільства, громади, держави адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій має тому, що вона дає змогу *охороняти суспільні відносини*. Охорона суспільних відносин дозволяє забезпечувати на належному рівні права і свободи громадян у різноманітних сферах людського буття, що можливо здійснити у випадку застосування такої форми адміністративного примусу, як адміністративна відповідальність.

Ми погоджуємося із думкою О. В. Тихонової, що ефективна реалізація суспільних інтересів можлива лише за умови сталості суспільних відносин та їх стійкості до негативних впливів і з боку об'єктивних процесів, й з боку суб'єктивних факторів. Тому у будь-якому суспільстві існує соціальна потреба в охороні суспільних відносин, що має забезпечити їх стійкість, стабільність і непорушність [60, с. 244].

Охоронні правовідносини характеризуються владним характером, тобто уповноважені особи органів публічної адміністрації мають право вимагати від особи у встановленому законом порядку дотримання тієї поведінки, яка не забороняється правовими нормами чинного КУпАП. У випадку порушення особою імперативних норм чинного закону про адміністративну відповідальність в уповноважених посадових осіб виникає обов'язок зафіксувати таку протиправну поведінку, вирішити справу по суті та притягнути винну особу до відповідальності шляхом накладення адміністративного стягнення [61, с. 64].

Це пояснюється тим, що відносно невеликий ступінь суспільної небезпеки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1

КУпАП, вимагає від уповноважених посадових осіб швидкої реакції відповідно до процесуального порядку, визначеного в законі про адміністративну відповідальність, щоб притягти винну особу до відповідальності шляхом накладення на неї штрафу. Крім того, цей вид юридичної відповідальності дозволяє внаслідок більш спрощеного порядку, ніж, наприклад, у кримінальних провадженнях, економити бюджетні кошти та сприяє основній цілі правозастосування – невідворотності покарання та запобігання правопорушенням, а отже забезпеченню належного рівня охорони суспільних відносин від протиправних посягань.

Отже, ознаками адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій є такі: є наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення; публічний обов'язковий характер; одна із форм адміністративного примусу; особливий процесуальний порядок її реалізації; здійснення в межах захисних правовідносин; позитивне значення полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин. Враховуючи зазначені ознаки, під адміністративною відповідальністю за порушення порядку здійснення валютних операцій можна розуміти як вид юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яке має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф. Зрозуміло, що запропоноване нами визначення не може мати загальновживаного характеру, а є лише спробою пояснити сутність об'єктивного явища адміністративної відповідальності за порушення ст. 162-1 КУпАП.

1.3. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Одним із можливих способів удосконалення чинного законодавства у сфері адміністративної відповідальності є напрацюванні пропозицій, рекомендацій, ідей на основі порівняльно-правового аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Це зумовлено тим, що на сьогодні в доктрині адміністративного права відсутні наукові праці присвячені вивченню зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій та визначенні напрямів його запозичення для подальшого впровадження в Україні. Тому безумовно доктринальне дослідження законодавства інших держав, яке регулює суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій є своєчасним та актуальним в умовах продовження курсу нашої держави на євроінтеграцію [62, с. 43].

Запозичення зарубіжного досвіду нормативного врегулювання в тій чи іншій сфері та імплементація відповідних норм у національне законодавство України є одним із пріоритетних шляхів подальшого вдосконалення адміністративної відповідальності. При цьому варто зазначити, що сліпе запозичення зарубіжного досвіду створює часом законодавчі суперечності, призводить до виникнення прогалин у регулюванні того чи іншого виду правовідносин [63, с. 670]. Ми погоджуємося із думкою вітчизняних науковців, що українське законодавство має адаптувати інститут адміністративної відповідальності до сучасних вимог з врахуванням тенденцій адміністративної відповідальності зарубіжних країн і обрати оптимальну модель. Перспективним напрямком оновлення законодавства в адміністративно-деліктній сфері і досі залишається кодифікація, котра має включати переосмислення існуючих норм,

усунення суперечностей між ними, та використання позитивного міжнародного досвіду у вказаній сфері [64, с. 86].

У зв'язку з цим, під час проведення порівняльно-правового аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, безумовно слід враховувати той фактор, що в кожній країні залежно від історичних подій, культури населення, ментальності, правових традицій, правової культури, типу правової системи напрацьовуються та приймаються тільки ті правові норми, які ефективні саме в цій державі, а в інших державах не завжди можуть бути використані. Тому вищий законодавчий орган державної влади кожної країни розробляє, розглядає, голосує та приймає ті найбільш якісні законодавчі норми, які будуть сприяти запобіганню та посиленню боротьби із суспільно небезпечними діями та притягненню винних осіб до юридичної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Однак, безумовно треба враховувати те, що у більшості економічно розвинутих країн діє валютна лібералізація, що дозволяє громадянам цих країн вільно без будь-яких значних обмежень розпоряджатися своїми грошовими коштами, в тому числі вільно інвестувати чи відкривати валютні рахунки в інших державах, що сприяє глобальному потоку капіталів [62, с. 44].

Таким чином, вивчення, розгляд, аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій доцільно здійснювати з метою вироблення концептуальних, системних пропозицій щодо удосконалення чинного адміністративно-деліктного законодавства відповідно до кращої законодавчої та правозастосовчої практики демократично розвинутих зарубіжних держав. При цьому, повинні бути враховані як позитивні, так і негативні риси зарубіжного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій для визначення можливості їх застосування в Україні в умовах нашої соціально-політичної, економічної, фінансової ситуації з урахуванням вітчизняної романо-германської правової системи [65, с. 208].

У процесі розгляду зарубіжного законодавства варто зробити акцент на ті країни, які мали подібну історію розвитку цього виду юридичної відповідальності і де процес підготовки та ухвалення нових нормативних актів у сфері адміністративної відповідальності вже завершився, що дозволить уникнути типових помилок, які існували в їх законодавстві раніше [62, с. 44]. Тут варто мати на увазі, що у більшості демократичних країн світу не існує диференціації юридичної відповідальності на адміністративну і кримінальну, адже ця практика є характерною тільки для країн колишнього радянського союзу, а на сьогодні ця тенденція продовжується у країнах СНД. Тому безумовно пропонуємо спочатку розглянути законодавство тих країн, де існує такий вид юридичної відповідальності як адміністративна з метою проведення належного порівняльно-правового аналізу законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Враховуючи політичний курс нашої держави на подальшу євроінтеграцію важливим є гармонізація вітчизняного законодавства із законодавством провідних європейських країн. Однак, варто мати на увазі, що адміністративна відповідальність є характерним явищем переважно країн колишнього пострадянського табору, а тому напрацювання концептуальних пропозицій та ідей щодо удосконалення правового регулювання здійснюється також з урахуванням позитивного досвіду цих країн.

Незважаючи на ведення політичним керівництвом Російської Федерації гібридної війни проти України, окупації АР Крим, доцільно все ж таки проаналізувати законодавство цієї держави у сфері адміністративної відповідальності за порушення валютного законодавства, адже в цій країні також передбачено такий вид юридичної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, відповідно до ст. 15.25. Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення «Порушення валютного законодавства Російської Федерації та актів органів валютного регулювання [66; 67, с. 101].

1. Здійснення незаконних валютних операцій, тобто валютних операцій, заборонених валютним законодавством Російської Федерації або їх здійснення з порушенням валютного законодавства Російської Федерації, включаючи купівлю-продаж іноземної валюти і чеків (в тому числі дорожніх чеків), номінальна вартість яких зазначена в іноземній валюті, минаючи уповноважені банки, або здійснення валютних операцій, розрахунки за якими проведені, минаючи рахунки в уповноважених банках або наявність рахунків (вкладів) в банках, розташованих за межами території Російської Федерації, у випадках, не передбачених валютним законодавством Російської Федерації, або здійснення валютних операцій, розрахунки за якими проведені за рахунок коштів, зарахованих на рахунки (вклади) в банках, розташованих за межами території Російської Федерації, у випадках, не передбачених валютним законодавством Російської Федерації, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян, посадових осіб і юридичних осіб в розмірі від трьох четвертих до одного розміру суми незаконної валютної операції [66; 67, с. 101].

2. Подання резидентом до податкового органу з порушенням встановленого терміну і (або) не за встановленою формою повідомлення про відкриття (закриття) рахунку (вкладу) або про зміну реквізитів рахунку (вкладу) в банку, розташованому за межами території Російської Федерації, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від однієї тисячі до однієї тисячі п'ятисот рублів; на посадових осіб – від п'яти тисяч до десяти тисяч рублів; на юридичних осіб – від п'ятдесяти тисяч до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66; 67, с. 101].

2.1. Неподання резидентом до податкового органу повідомлення про відкриття (закриття) рахунку (вкладу) або про зміну реквізитів рахунку (вкладу) в банку, розташованому за межами території Російської Федерації, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від чотирьох тисяч до п'яти тисяч рублів; на посадових осіб – від сорока тисяч до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на

юридичних осіб – від восьмисот тисяч до одного мільйона рублів [66; 67, с. 101].

4. Невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язання щодо отримання на банківські рахунки в уповноважених банках іноземної валюти або валюти Російської Федерації, за передані нерезидентам товари, виконані для нерезидентів роботи, надані нерезидентам послуги або за передану нерезидентам інформацію або результати інтелектуальної діяльності, у тому числі виключні права на них, включаючи випадки, коли резидент не забезпечив отримання за зовнішньоторговельним договором (контрактом) іноземної валюти або валюти Російської Федерації в терміни, передбачені відповідним зовнішньоторговельним договором (контрактом), укладеним між резидентом і нерезидентом, на банківський рахунок фінансового агента (фактора) – резидента в уповноваженому банку, якщо фінансовий агент (фактор) – резидент не є уповноваженим банком, або на кореспондентський рахунок відповідного уповноваженого банку, якщо фінансовий агент (фактор) – резидент є уповноваженим банком, в разі, якщо такого фактору (фактору) – резиденту було надано право грошової вимоги іноземної валюти або валюти Російської Федерації, резидента відповідно до умов зовнішньоторговельного договору (контракту) за передані нерезиденту товари, виконані для нього роботи, надані йому послуги або за передану йому інформацію або результати інтелектуальної діяльності, у тому числі виключні права на них, або невиконання резидентом у встановлений термін обов'язків з отримання на банківські рахунки в уповноважених банках іноземної валюти або валюти Російської Федерації, від нерезидента відповідно до умов договору позики [66], –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, і юридичних осіб у розмірі однієї стоп'ятдесятої ключової ставки Центрального банку Російської Федерації від суми грошових коштів, зарахованих на рахунки в уповноважених банках з порушенням встановленого терміну, за кожен день прострочення зарахування таких грошових коштів і (або) в розмірі від трьох

четвертих до одного розміру суми грошових коштів, які не зараховані на рахунки в уповноважених банках; на посадових осіб – від двадцяти тисяч до тридцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

4.1. Невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язань щодо забезпечення отримання на рахунки, відкриті в уповноважених банках, та (або) на рахунки, відкриті в банках за межами території Російської Федерації відповідно до вимог, встановлених валютним законодавством Російської Федерації, за зовнішньоторговельними контрактами, для яких валютним законодавством Російської Федерації передбачається оформлення паспорта угоди, валюти Російської Федерації в частині, яка визначається Урядом Російської Федерації, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, і юридичних осіб у розмірі від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на посадових осіб – від двадцяти тисяч до тридцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

5. Невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язань щодо повернення в Російську Федерацію грошових коштів, сплачених нерезидентам за не ввезені в Російську Федерацію (не одержані в Російській Федерації) товари, невиконані роботи, ненадані послуги або за непередані інформацію або результати інтелектуальної діяльності, у тому числі виняткові права на них [66], –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, і юридичних осіб у розмірі однієї сто п'ятдесятої ключової ставки Центрального банку Російської Федерації від суми грошових коштів, повернутих в Російську Федерацію з порушенням встановленого терміну, за кожен день прострочення повернення в Російську Федерацію таких коштів і (або) в розмірі від трьох четвертих до одного розміру суми грошових коштів, не повернутих у Російську

Федерацію; на посадових осіб – від двадцяти тисяч до тридцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

5.1. Вчинення адміністративних правопорушень, передбачених частинами 1, 4, 4.1 і 5 цієї статті, посадовою особою, раніше підданою адміністративному покаранню за аналогічне адміністративне правопорушення, –

тягне дискваліфікацію на строк від шести місяців до трьох років [66].

6. Недотримання встановленого порядку подання форм обліку та звітності з валютних операцій, порядку подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджуючих банківських документів, порушення встановленого порядку подання підтверджуючих документів та інформації при здійсненні валютних операцій, порушення встановлених правил оформлення паспортів угод або порушення встановлених термінів зберігання облікових і звітних документів по валютних операціях, підтверджуючих документів та інформації при здійсненні валютних операцій або паспортів угод, неповідомлення у встановлений термін фінансовим агентом (фактором) – резидентом, якому надано право грошової вимоги (в тому числі в результаті наступного відступлення), резидента, який є відповідно до умов зовнішньоторговельного договору (контракту) з нерезидентом особою, яка передає цьому нерезиденту товари, виконує для нього роботи, надає йому послуги або передає йому інформацію або результати інтелектуальної діяльності, в тому числі виключні права на них, про виконання (невиконання) нерезидентом зобов'язань, передбачених зазначеним зовнішньоторговельним договором (контрактом), або про подальшу передачу грошової вимоги за вказаною зовнішньоторговельним договором (контрактом) з доданням відповідних документів [66], –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від двох тисяч до трьох тисяч рублів; на посадових осіб в розмірі від чотирьох тисяч до п'яти тисяч рублів; на юридичних осіб – від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

6.1. Порухнення встановлених термінів подання форм обліку та звітності з валютних операцій, підтверджуючих документів та інформації при здійсненні валютних операцій або строків подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджуючих банківських документів не більше десяти днів –

тягне за собою попередження або накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від трьохсот до п'ятисот рублів; на посадових осіб в розмірі від п'ятисот до однієї тисячі рублів; на юридичних осіб – від п'яти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

6.2. Порухнення встановлених термінів подання форм обліку та звітності з валютних операцій, підтверджуючих документів та інформації при здійсненні валютних операцій або строків подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджують банківських документів більш ніж на десять, але не більше ніж на тридцять днів –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від однієї тисячі до однієї тисячі п'ятисот рублів; на посадових осіб в розмірі від двох тисяч до трьох тисяч рублів; на юридичних осіб – від двадцяти тисяч до тридцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

6.3. Порухнення встановлених термінів подання форм обліку та звітності з валютних операцій, підтверджуючих документів та інформації при здійсненні валютних операцій або строків подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджуючих банківських документів більш ніж на тридцять днів –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі від двох тисяч п'ятисот рублів до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на посадових осіб в розмірі від чотирьох тисяч до п'яти тисяч рублів; на юридичних осіб – від сорока тисяч до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

6.4. Повторне вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого частиною 6 цієї статті, за винятком випадків повторного вчинення адміністративного правопорушення, що виразилося в недотриманні встановленого порядку подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджуючих банківських документів, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на посадових осіб в розмірі від дванадцяти тисяч до п'ятнадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на юридичних осіб – від ста двадцяти тисяч до ста п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

6.5. Повторне вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого частиною 6 цієї статті, що виразилося в недотриманні встановленого порядку подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території Російської Федерації і (або) підтверджуючих банківських документів, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян у розмірі двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на посадових осіб в розмірі від тридцяти тисяч до сорока тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на юридичних осіб – від чотирьохсот тисяч до шестисот тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [66].

Примітки:

3. Перерахунок іноземної валюти, а також вартості внутрішніх і зовнішніх цінних паперів у валюту Російської Федерації проводиться за чинним на день здійснення або виявлення адміністративного правопорушення курсу Центрального банку Російської Федерації [66].

5. Розрахунок адміністративного штрафу за адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність за які встановлена частиною 4 цієї статті, при зарахуванні на рахунки в уповноважених банках з

порушенням встановленого терміну здійснюється виходячи з розміру ключової ставки Центрального банку Російської Федерації, що діяла в період прострочення [66].

6. Розрахунок адміністративного штрафу за адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність, за які встановлена частиною 5 цієї статті, при поверненні в Російську Федерацію відповідних грошових коштів з порушенням встановленого терміну здійснюється виходячи з розміру ключової ставки Центрального банку Російської Федерації, що діяла в період прострочення» [66; 67, с. 101].

Серед позитивних рис регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій у Російській Федерації варто виділити такі: 1) визначення відповідальності за неподання або подання не за встановленою формою до податкового органу повідомлення про відкриття валютного рахунку в іноземному банку; 2) визнання юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 3) визначення повторності як кваліфікуючої ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 15.25. Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення; 4) розрахунок адміністративного штрафу за адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність за які встановлена частинами 4, 5 цієї статті, при зарахуванні на рахунки в уповноважених банках з порушенням встановленого терміну здійснюється виходячи з розміру ключової ставки Центрального банку Російської Федерації, що діяла в період прострочення. До негативних рис можна віднести такі: 1) визначеність у частинах 1, 2, 6 розміру штрафу у чітко визначеній кількості грошових одиниць (рублях), що зумовить потребу через декілька років у зв'язку з інфляцією піднімати його розмір шляхом внесення змін до санкції статті [68, с. 10]; 2) визначення відповідальності за різноманітні суспільно небезпечні діяння в диспозиціях однієї статті; 3) занадто детальний опис елементів суспільно небезпечного діяння в Кодексі Російської Федерації про адміністративні правопорушення.

Крім того, адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій регламентується і в законодавстві Республіки Білорусь. Зокрема, згідно зі ст. 11.2. Кодексу Республіки Білорусь про адміністративні правопорушення «Порушення встановленого порядку здійснення валютних операцій

1. Купівля, продаж, обмін іноземної валюти, які здійснюються без спеціального дозволу (ліцензії) або державної реєстрації, або замах на таке порушення, –

тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти базових величин з конфіскацією предмету адміністративного правопорушення.

2. Здійснення індивідуальним підприємцем, юридичною або фізичною особою валютної операції, пов'язаної з рухом капіталу, без дозволу Національного банку Республіки Білорусь, коли відповідно до законодавства потрібно такий дозвіл, –

тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'яти до п'ятдесяти базових величин, а на індивідуального підприємця або юридичну особу – від десяти до ста базових величин.

3. Здійснення індивідуальним підприємцем або юридичною особою валютної операції, пов'язаної з рухом капіталу, без реєстрації або повідомлення в разі, коли відповідно до законодавства потрібні такі реєстрація або повідомлення, –

тягне за собою накладення штрафу в розмірі п'яти базових величин, а на індивідуального підприємця або юридичну особу – десяти базових величин”

4. Дії, передбачені частиною 1 цієї статті, вчинені повторно протягом одного року після накладення адміністративного стягнення за такі ж порушення, –

тягне за собою накладення штрафу в розмірі від ста п'ятдесяти до двохсот базових величин з конфіскацією предмета адміністративного правопорушення» [69]. При цьому, базова величина – економічний показник,

що визначає абстрактний номінал купівельної спроможності грошових коштів, який не пов'язаний з оцінкою яких-небудь конкретних нематеріальних або матеріальних благ, у 2020 р. її розмір становить 27 білоруських рублів [70].

Серед позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Білорусь у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій можна виокремити такі: 1) визнання юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у базових величинах, що дозволяє розмір штрафу збільшувати залежно від показників соціально-економічного розвитку країни, а не вносити постійно законодавчі зміни до санкції статті [62, с. 45]; 3) закріплення повторності як кваліфікуючої ознаки цього адміністративного правопорушення. Серед негативної риси можна зазначити на невизнання посадових осіб юридичних осіб суб'єктами цього правопорушення.

У свою чергу, в Республіці Казахстан також передбачена адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, відповідно до ст. 252 Кодексу Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення «Здійснення валютних операцій з порушенням валютного законодавства Республіки Казахстан

1. Здійснення заборонених валютних операцій між резидентами Республіки Казахстан, здійснення платежів і (або) переказів грошей не через банківські рахунки в уповноважених банках, коли така вимога встановлена валютним законодавством Республіки Казахстан, –

тягне за собою попередження.

1-1. Порушення порядку придбання і (або) продажу безготівкової іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку Республіки Казахстан, встановленого нормативно-правовим актом Національного Банку Республіки Казахстан, –

тягне за собою попередження.

2. Дії, передбачені частиною першою і 1-1 цієї статті, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, –

тягне штраф на фізичних осіб в розмірі двадцяти, на суб'єктів малого підприємництва, некомерційні організації – в розмірі п'ятдесяти, на суб'єктів середнього підприємництва – в розмірі сімдесяти, на суб'єктів великого підприємництва – в розмірі ста відсотків від суми операції, проведеної з порушенням встановленого порядку» [72].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Казахстан у сфері адміністративної відповідальності за здійснення валютних операцій з порушенням валютного законодавства можна віднести такі: 1) визнання різноманітних за організаційно-правовою формою та масштабом діяльності юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у відсоткових величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня небезпеки суспільно небезпечного діяння; 3) закріплення повторності як кваліфікуючої ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 252 Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення. Серед негативної риси можна вказати на невизнання посадових осіб суб'єктами цього правопорушення [71, с. 33].

У Кодексі Республіки Таджикистан про адміністративні правопорушення регламентовано суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за незаконні операції з іноземною валютою. Так, відповідно до ст. 541 Кодексу Республіки Таджикистан про адміністративні правопорушення «Незаконні операції з іноземною валютою

Незаконний правочин з іноземною валютою шляхом її купівлі, продажу, обміну або використання її в якості інших засобів платежу при відсутності ознак злочину, –

тягне за собою накладення штрафу на фізичних осіб в розмірі від п'ятдесяти до ста, на посадових осіб – від ста до двохсот і на юридичних осіб – від трьохсот до шістсот показників для розрахунків з конфіскацією предмета адміністративного правопорушення» [73].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Таджикистан у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних

операцій можна визначити такі: 1) визнання посадових осіб і юридичних осіб суб'єктами адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у відносних величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від соціально-економічного становища країни. Серед негативної риси можна визначити тільки відсутність такої кваліфікуючої ознаки як повторність [71, с. 33].

Подібна адміністративно-правова норма також існує і в Киргизькій Республіці. Зокрема, відповідно до ст. 357 Кодексу Киргизької Республіки про адміністративну відповідальність «Здійснення банківських операцій без ліцензії/свідоцтва

Здійснення банківських операцій, включаючи обмінні операції з іноземною валютою, без ліцензії/свідоцтва (для мікрокредитних компаній і агентств, які здійснюють свою діяльність на підставі свідоцтва відповідно до Закону «Про мікрофінансові організації в Киргизькій Республіці»), які видаються в установленому законодавством порядку, –

тягне за собою накладення адміністративного штрафу на громадян – у розмірі однієї тисячі, на посадових осіб – тисячі п'ятисот, на юридичних осіб – двох тисяч п'ятисот розрахункових показників» [74].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Киргизької Республіки у сфері адміністративної відповідальності за незаконні валютні операції можна віднести такі: 1) визнання юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у відносних величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від соціально-економічного становища країни. Серед негативної риси можна виокремити відсутність такої кваліфікуючої ознаки як повторність.

Так само як і в законодавстві колишніх країн радянського табору розглянутих вище, у Республіці Азербайджан передбачено адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій. Так, відповідно до ст. 430 Кодексу про адміністративні правопорушення Республіки Азербайджан «Порушення правил валютного регулювання

430.1. Порушення законодавства Азербайджанської Республіки про валютне регулювання, купівля-продаж або обмін валюти в громадських місцях –

карається штрафом у розмірі від сорока до вісімдесяти відсотків суми іноземної валюти, яка була прямим об'єктом адміністративного правопорушення.

430.2. Прийняття валюти як платіжного засобу –

карається штрафом у розмірі від сорока до вісімдесяти відсотків суми іноземної валюти, яка була прямим об'єктом адміністративного правопорушення.

430.3. Порушення встановлених законодавством правил щодо операцій з клієнтами в іноземній валюті уповноваженими банками –

караються штрафом посадові особи у розмірі від десяти до двадцяти відсотків суми іноземної валюти, яка була прямим об'єктом адміністративного правопорушення, юридичні особи у розмірі від двадцяти до тридцяти відсотків суми іноземної валюти, яка була об'єктом адміністративного правопорушення.

430.4. Неповорнення сплаченої заздалегідь іноземної валюти у разі неввезення відповідних товарів, робіт або надання послуг у встановлені строки в обмін на авансову плату, сплачену заздалегідь

караються штрафом посадові особи у розмірі від десяти до двадцяти відсотків суми іноземної валюти, яка була прямим об'єктом адміністративного правопорушення, юридичні особи у розмірі від двадцяти до тридцяти відсотків суми іноземної валюти, яка була об'єктом адміністративного правопорушення» [75].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Азербайджан у сфері адміністративної відповідальності за порушення правил валютного регулювання можна віднести тільки визначеність розміру штрафу у відносних величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння, а також визнання посадових осіб та юридичних осіб суб'єктами цього адміністративного правопорушення. Серед негативних рис

можна виокремити тільки невизнання громадян суб'єктами цього адміністративного правопорушення.

У Республіці Молдова існує правова норма про адміністративну відповідальність за порушення валютного законодавства. При цьому, до порушень валютного законодавства віднесено порушення правил про валютні операції. Зокрема, відповідно до ст. 291 Кодексу Республіки Молдова про правопорушення «Порушення правил про валютні операції

Порушення правил про валютні операції, встановлених Національним банком Молдови,

тягне за собою накладення штрафу на фізичних осіб в розмірі від 60 до 90 умовних одиниць, на посадових осіб в розмірі від 180 до 210 умовних одиниць і на юридичних осіб в розмірі від 240 до 300 умовних одиниць з позбавленням або без позбавлення права здійснювати певну діяльність на строк від 3 місяців до 1 року» [76].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Молдова у сфері адміністративної відповідальності за порушення правил про валютні операції можна віднести такі: 1) визнання юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у відносних величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння. Серед негативних рис можна вказати тільки відсутність кваліфікуючих ознак адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 291 Кодексу Республіки Молдова про правопорушення.

У Республіці Вірменія також врегульовані суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення валютного законодавства. Так, відповідно до ст. 165 Кодексу Республіки Вірменія про адміністративні правопорушення «Порушення законів та інших правових актів, які регулюють валютні відносини

Неповернення валютної виручки за продаж товарів, виконання робіт та надання послуг у Республіці Вірменія, а також неповернення грошових (готівкових) виплат у Республіці Вірменія за цими операціями,

карається штрафом на суму порушення, але не менше двох тисяч розмірів мінімальної заробітної плати, за умови порушення будь-якої з вимог.

Таке ж порушення, зазначене в частині першій цієї статті, вчинене повторно протягом року після застосування адміністративного стягнення,

карається штрафом на суму порушення, але не менше чотирьох тисяч розмірів мінімальної заробітної плати, а у випадку порушення будь-якої вимоги наступне порушення вважається одним порушенням.

Невиконання інших вимог, встановлених законами та іншими правовими актами, що регулюють валютні відносини,

карається штрафом на суму порушення, але не менше ста розмірів мінімальних заробітних плат, а у випадку порушення будь-якої вимоги наступне порушення вважаються одним порушенням.

Недотримання інших вимог, встановлених законами та іншими правовими актами, що регулюють валютні відносини, протягом одного року після застосування адміністративних санкцій,

карається штрафом на суму порушення, але не менше двохсот розмірів мінімальної заробітної плати, за умови, що кожне порушення вважається одним порушенням у разі порушення будь-якої з вимог.

Правопорушення, передбачене цією статтею, не вважається порушенням, передбаченим цією статтею, якщо певні дії здійснюються посадовими особами контролюючих органів в межах їх компетенції» [77].

До позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Вірменія у сфері адміністративної відповідальності за порушення законів та нормативно-правових актів у сфері валютних відносин можна віднести такі: 1) визнання повторності як кваліфікуючої ознаки адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у мінімальних заробітних платах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння та наявного розміру заробітної плати в країні. Серед негативних рис можна вказати тільки невизнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності за порушення законів та нормативно-правових актів у сфері валютних відносин.

На відміну від законодавства попередніх країн пострадянського простору, у Республіці Туркменістан регламентовано суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій диспозиціями аж трьох статей Кодексу Туркменістану про адміністративні правопорушення. Зокрема, відповідно до ст. 278 Кодексу Туркменістану про адміністративні правопорушення «Здійснення банківської діяльності без ліцензії та операцій з купівлі-продажу іноземної валюти

1. Здійснення банківської діяльності без ліцензії, а так само угод з купівлі та продажу іноземної валюти, –

тягне накладення штрафу на посадових осіб в розмірі до п'яти, на юридичних осіб – від десяти до двадцяти розмірів базової величини.

2. Повторне вчинення правопорушень, передбачених частиною першою цієї статті, протягом одного року після накладення адміністративного стягнення, –

тягне накладення штрафу на посадових осіб в розмірі до десяти, на юридичних осіб – від двадцяти до тридцяти розмірів базової величини або адміністративне призупинення діяльності юридичних осіб на строк до трьох місяців» [78].

У свою чергу, відповідно до ст. 279 Кодексу Туркменістану про адміністративні правопорушення «Незаконне здійснення угод з купівлі-продажу іноземної валюти

1. Незаконне здійснення угод з купівлі-продажу іноземної валюти – тягне накладення штрафу в розмірі до трьох розмірів базової величини.

2. Повторне вчинення правопорушення, передбаченого частиною першою цієї статті, протягом одного року після накладення адміністративного стягнення – накладення штрафу в розмірі від трьох до п'яти розмірів базової величини» [78]. При цьому, також передбачено адміністративну відповідальність неперерахування або неповернення у встановлені терміни коштів у національній та іноземній валюті по зовнішньоторговельних операціях. Так, згідно зі ст. 294 Кодексу Туркменістану про адміністративні

правопорушення «Неповернення з-за кордону коштів і порушення законодавства Туркменістану про банки

1. Неперерахування або неповернення у встановлені терміни коштів у національній та іноземній валюті по зовнішньоторговельних операціях з нерезидентами на рахунки резидентів в уповноважених кредитних установах Туркменістану, що підлягають перерахуванню відповідно до законодавства Туркменістану – тягне накладення штрафу на посадових осіб в розмірі від п'яти до десяти розмірів базової величини» [78].

Отже, до позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Туркменістан у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій можна віднести такі: 1) визнання повторності як кваліфікуючої ознаки адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у базових величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння та наявного соціально-економічного становища в країні; 3) визнання юридичних осіб суб'єктом адміністративного правопорушення. Серед негативних рис можна вказати тільки те, що таке адміністративне стягнення як адміністративне призупинення діяльності юридичних осіб можна вважати занадто великою мірою адміністративного стягнення, і такою, що перешкоджає безперешкодній діяльності господарюючих суб'єктів.

У свою чергу, в Республіці Узбекистан також врегульовано суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, відповідно до ст. 170 Кодексу Республіки Узбекистан про адміністративну відповідальність «Незаконне придбання або збут валютних цінностей

Незаконне придбання або збут громадянами валютних цінностей –

тягне адміністративний арешт на п'ятнадцять діб або накладення штрафу в сумі двадцяти сумі двадцяти базових розрахункових величин на осіб, щодо яких відповідно до цього Кодексу не може бути застосований адміністративний арешт, з конфіскацією валютних цінностей» [79].

Крім того, регламентовано адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій. Так, згідно зі ст. 171 Кодексу Республіки Узбекистан про адміністративну відповідальність «Порушення порядку здійснення валютних і експортно-імпортних операцій

Несвоєчасне або неповне без мети приховування переказування іноземної валюти працівниками підприємств, установ, організацій і банків, які здійснюють валютні операції, на валютні рахунки в уповноважені банки Республіки Узбекистан, –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від восьми до дванадцяти базових розрахункових величин.

Ухилення від обов'язкового продажу частини валютної виручки в порядку і розмірах, встановлених законодавством –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від восьми до дванадцяти базових розрахункових величин.

Порушення встановленого порядку здійснення експортно-імпортних операцій –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від восьми до дванадцяти базових розрахункових величин.

Вчинення правопорушень, передбачених частинами першою, другою і третьою цієї статті, повторно протягом року після застосування адміністративного стягнення –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від дванадцяти до п'ятнадцяти базових розрахункових величин» [79].

Отже, до позитивних рис зарубіжного досвіду Республіки Узбекистан у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій можна віднести такі: 1) визнання повторності як кваліфікуючої ознаки адміністративного правопорушення; 2) визначеність розміру штрафу у базових розрахункових величинах, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння та наявного соціально-економічного становища в країні. Серед негативних рис можна визначити такі:

1) визнання тільки посадових осіб суб'єктом адміністративного правопорушення; 2) адміністративний арешт як адміністративне стягнення можна вважати занадто великою мірою адміністративного стягнення за вчинення порушення законодавчих актів у сфері валютних відносин.

Слід зазначити, що також передбачено адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій в законодавстві Грузії. Зокрема, відповідно до ст. 178 Адміністративного кодексу Грузії «Порушення правил здійснення валютних операцій

1. Валютні операції без ліцензії на надання послуг –

карається штрафом у розмірі 50 мінімальних заробітних плат або 70 мінімальних заробітних плат з урахуванням обставин справи, якщо застосування цих стягнень не вважається достатнім – карається адміністративним арештом на строк до 15 днів.

2. Необґрунтована відмова в обміні іноземної валюти на національну в обмінних пунктах –

карається штрафом у розмірі 80 мінімальних заробітних плат, а якщо застосування цього стягнення не вважається достатнім – карається адміністративним арештом на строк до 15 днів» [80].

Отже, до позитивних рис зарубіжного досвіду Грузії у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій можна віднести тільки визначеність розміру штрафу у мінімальних розмірах заробітної плати, що дозволяє стягувати штраф залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння та наявного соціально-економічного становища в країні. Серед негативних рис можна визначити такі: 1) невизнання юридичних осіб суб'єктом цього адміністративного правопорушення; 2) адміністративний арешт як адміністративне стягнення можна вважати занадто великою мірою адміністративного стягнення за вчинення порушення законодавчих актів у сфері валютних відносин.

Насамкінець зазначимо, що не передбачено адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій у таких

країнах пострадянського простору як Словаччина, Литва. В той же час в цих країнах передбачено адміністративну відповідальність за такі валютні правопорушення: 1) правопорушення в галузі фінансів і словацьких валют, тобто незаконне виробництво законного платіжного засобу, платіжної картки або введення обіг підроблених платіжних засобів, чеків, цінних паперів або кредитної карти (параграф 27 ч. II Закону Словацької Республіки «Про проступки») [81]; 2) недотримання, упущення даних або неправильне декларування суми готівкою понад десять тисяч євро або в такому ж еквіваленті в іноземній валюті або інше митне порушення (ст. 218 Кодексу про адміністративні правопорушення Республіки Литва) [82].

Варто зауважити, що не регламентовано суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій в таких демократично розвинутих європейських країнах як Австрія [83], Німеччина [84], Іспанія [85], Латвія [86], Польща [87], Болгарія [88], Словенія [89], Хорватія [90], Сербія [91]. Таким чином, у більшості економічно розвинутих країн відсутня адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій, що зумовлено валютною лібералізацією та наданням громадянам права безперешкодно користуватися своїми грошовими коштами, в тому числі шляхом інвестування в інші країни.

Отже, законодавча регламентація суспільних у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій існує в таких державах як Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Грузія. У законодавстві таких країн як Словаччина, Литва, не закріплені правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, в той же час в законодавстві цих країн передбачено адміністративну відповідальність за інші види валютних

правопорушень. В той же час, відсутні правові норми щодо адміністративної відповідальності за валютні правопорушення в тому числі за порушення порядку здійснення валютних операцій у таких країнах як Австрія, Німеччина, Іспанія, Латвія, Польща, Болгарія, Словенія, Хорватія, Сербія.

Слід зазначити, що за результатами проведеного аналізу зарубіжного законодавства, пропонуємо підвести підсумки елементів юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій в законодавстві інших країн. Зокрема, безпосередній об'єкт за порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжному законодавстві є таким: 1) суспільні відносини у сфері валютного регулювання (Російська Федерація, Республіка Азербайджан, Республіка Вірменія); 2) суспільні відносини у сфері встановленого порядку здійснення валютних операцій (Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Молдова, Республіка Узбекистан, Грузія); 3) суспільні відносини у сфері встановленого порядку здійснення операцій з іноземною валютою (Республіка Таджикистан); 4) суспільні відносини у сфері встановленого порядку здійснення банківських операцій (Киргизька Республіка, Республіка Туркменістан, Словаччина); 5) суспільні відносини у сфері митного регулювання (Литва).

У свою чергу, об'єктивна сторона порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжному законодавстві характеризується таким: 1) здійснення незаконних валютних операцій, тобто валютних операцій, заборонених валютним законодавством або їх здійснення з порушенням валютного законодавства включаючи купівлю-продаж іноземної валюти (Російська Федерація, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Узбекистан, Грузія); 2) подання або неподання резидентом до податкового органу з порушенням встановленого терміну і (або) не за встановленою формою повідомлення про відкриття (закриття) рахунку (вкладу) або про зміну реквізитів рахунку (вкладу) в іноземному банку (Російська Федерація); 3) невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язання щодо

отримання на банківські рахунки в уповноважених банках іноземної валюти або вітчизняної валюти, за передані нерезидентам товари, виконані для нерезидентів роботи, надані нерезидентам послуги або за передану нерезидентам інформацію або результати інтелектуальної діяльності, у тому числі виключні права на них (Російська Федерація, Республіка Вірменія, Республіка Узбекистан); 4) невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язань щодо забезпечення отримання на рахунки, відкриті в уповноважених банках, та (або) на рахунки, відкриті в іноземних банках відповідно до вимог, встановлених валютним законодавством за зовнішньоторговельними контрактами (Російська Федерація); 5) невиконання резидентом у встановлений термін зобов'язань щодо повернення в країну грошових коштів, сплачених нерезидентам за не ввезені в країну (не одержані в країні) товари, невиконані роботи, ненадані послуги або за непередані інформацію або результати інтелектуальної діяльності, у тому числі виняткові права на них (Російська Федерація); 6) недотримання встановленого порядку або з порушенням строку подання форм обліку та звітності з валютних операцій, порядку подання звітів про рух коштів по рахунках (вкладах) у банках за межами території країни і (або) підтверджуючих банківських документів (Російська Федерація); 7) купівля, продаж, обмін іноземної валюти, які здійснюються без спеціального дозволу (ліцензії) або державної реєстрації, або замах на таке порушення (Республіка Білорусь); 8) здійснення індивідуальним підприємцем, юридичною або фізичною особою валютної операції, пов'язаної з рухом капіталу, без дозволу Національного банку, коли відповідно до законодавства потрібно такий дозвіл, або без реєстрації або повідомлення в разі, коли відповідно до законодавства потрібні такі реєстрація або повідомлення (Республіка Білорусь); 9) здійснення банківських операцій, включаючи обмінні операції з іноземною валютою, без ліцензії/свідоцтва (Киргизька Республіка, Республіка Туркменістан); 10) ухилення від обов'язкового продажу частини валютної виручки в порядку і розмірах, встановлених законодавством або порушення встановленого порядку

здійснення експортно-імпортних операцій (Республіка Узбекистан); 11) необґрунтована відмова в обміні іноземної валюти на національну в обмінних пунктах (Грузія); 12) незаконне виробництво законного платіжного засобу, платіжної картки або введення обіг підроблених платіжних засобів, чеків, цінних паперів або кредитної карти (Словаччина); 13) недотримання, упущення даних або неправильне декларування суми готівкою понад десять тисяч євро або в такому ж еквіваленті в іноземній валюті або інше митне порушення (Литва).

Принагідно зазначимо, що повторність як кваліфікуюча ознака адміністративного правопорушення щодо порушення порядку здійснення валютних операцій наявна в законодавстві таких країн як Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан.

Слід зазначити, що суб'єктивна сторона порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжному законодавстві характеризується таким: 1) умисною та необережною формою вини (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Грузія); 2) умисною формою вини (Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан).

Варто наголосити, що суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжному законодавстві визнано: 1) громадян (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Грузія); 2) посадових осіб (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан); 3) юридичних осіб (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка

Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Туркменістан).

Насамкінець, слід зазначити, що за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжних країнах передбачено такі види стягнення: 1) попередження (Республіка Казахстан); 2) штраф (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Грузія); 3) дискваліфікація посадової особи (Російська Федерація); 4) конфіскація предмету адміністративного правопорушення (Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан); 5) позбавлення права здійснювати певну діяльність (Республіка Молдова); 6) адміністративний арешт (Республіка Узбекистан, Грузія); 7) адміністративне призупинення діяльності юридичних осіб (Республіка Туркменістан).

У законодавстві зарубіжних країни таке найбільш поширене адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій як штраф визначається у таких величинах: 1) неоподатковані мінімуми доходів громадян (Російська Федерація); 2) відносна величина національної валюти (Російська Федерація); 3) базова, умовна або розрахункова величина (Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Республіка Туркменістан); 4) відсоткова величина від суми операції, проведеної з порушенням встановленого порядку (Республіка Казахстан, Республіка Азербайджан); 5) мінімальна заробітна плата (Республіка Вірменія, Республіка Узбекистан, Грузія).

З урахуванням позитивного зарубіжного досвіду правової регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій доцільно сформулювати такі напрями удосконалення законодавства: 1) у КУпАП закріпити положення про визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративних правопорушень, зокрема за порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) доповнити КУпАП

положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП; 3) визначити вид адміністративного стягнення для юридичної особи за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП.

Висновки до розділу 1

Незважаючи на високі досягнення вищезазначених вчених, в науці на сьогодні досі відсутнє комплексне монографічне дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. При цьому, значна кількість як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють сферу адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а також потреба їх гармонізації та уніфікації, зумовило негайну потребу проведення дослідження з цієї проблематики.

Залежно від задач, на тому чи іншому етапі та рівні використовувалися ті або інші методи наукового пізнання. При цьому, не слід розглядати якісь із них головними, основними, а інші факультативними. Варто наголосити на необхідності саме системного використання різних методологічних підходів і методів дослідження під час нашого комплексного монографічного дослідження. Наявність різних методологічних підходів дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, свідчить про те, що ця творча робота є складним, багатограним процесом у розбудові правової держави та формуванні громадянського суспільства, а поєднання загальнонаукових, спеціально-юридичних і спеціально-наукових методів дозволяє об'єктивно, повно та всебічно розкрити, розв'язати проблемні питання у цій сфері.

Основними ознаками порушення порядку здійснення валютних операцій є протиправність, винність, караність, суспільна небезпечність. При цьому, ознаками адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій є такі: є наслідком вчинення особою адміністративного правопорушення; публічний обов'язковий характер; одна із форм адміністративного примусу; особливий процесуальний порядок її реалізації; позитивне значення полягає в забезпеченні охорони суспільних відносин. Враховуючи зазначені ознаки, під адміністративною відповідальністю за порушення порядку здійснення валютних операцій можна розуміти вид як вид юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яке має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф. Зрозуміло, що запропоноване нами визначення не може мати загальнозовживаного характеру, а є лише спробою пояснити сутність об'єктивного явища адміністративної відповідальності за порушення ст. 162-1 КУпАП.

Отже, законодавча регламентація суспільних у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій існує в таких державах як Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Грузія. У законодавстві таких країн як Словаччина, Литва, не закріплені правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, в той же час в законодавстві цих країн передбачено адміністративну відповідальність за інші види валютних правопорушень. В той же час, відсутні правові норми щодо адміністративної відповідальності за валютні правопорушення в тому числі за порушення порядку здійснення валютних операцій у таких країнах як Австрія, Німеччина,

Іспанія, Латвія, Польща, Болгарія, Словенія, Хорватія, Сербія.

За вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій в зарубіжних країнах передбачено такі види стягнення: 1) попередження (Республіка Казахстан); 2) штраф (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Азербайджан, Республіка Молдова, Республіка Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан, Грузія); 3) дискваліфікація посадової особи (Російська Федерація); 4) конфіскація предмету адміністративного правопорушення (Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан); 5) позбавлення права здійснювати певну діяльність (Республіка Молдова); 6) адміністративний арешт (Республіка Узбекистан, Грузія); 7) адміністративне призупинення діяльності юридичних осіб (Республіка Туркменістан).

У законодавстві зарубіжних країни таке найбільш поширене адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій як штраф визначається у таких величинах: 1) неоподатковані мінімуми доходів громадян (Російська Федерація); 2) відносна величина національної валюти (Російська Федерація); 3) базова, умовна або розрахункова величина (Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Молдова, Республіка Туркменістан); 4) відсоткова величина від суми операції, проведеної з порушенням встановленого порядку (Республіка Казахстан, Республіка Азербайджан); 5) мінімальна заробітна плата (Республіка Вірменія, Республіка Узбекистан, Грузія).

РОЗДІЛ II. ОБ'ЄКТИВНІ ТА СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОГО СКЛАДУ ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

2.1. Об'єкт та об'єктивна сторона юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій

Для належного врегулювання суспільних відносин важливим є наявність правових норм, які регламентують певну сферу, а також законодавчих норм, які дозволяють у випадку виявлення порушень певних врегульованих правил поведінки, притягати винну особу до певного виду юридичної відповідальності. Безумовно без наявності матеріальних і процесуальних законодавчих норм щодо підстав, порядку, умов притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, неможливо забезпечити належне дотримання прав і свобод людини й громадянина. Тут варто додати, що наявність законодавчих норм про адміністративну відповідальність забезпечує невідворотність покарання винної особи за вчинене нею адміністративне протиправне діяння.

Зрозуміло, що розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, прогресом економічного розвитку, появою нових видів взаємодії, комунікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадянином виникає необхідність прийняття нових законодавчих норм, які будуть врегульовувати ці суспільні відносини. У цьому випадку все залежить від швидкості, а головне якості діяльності законотворців, щоб напрацьовані проекти змін до законодавства, а насамкінець прийняті законодавчі норми дозволяли і надалі громадянам найбільш повно реалізовувати свої права й свободи у повсякденній життєдіяльності. При цьому, нові законодавчі акти повинні полегшувати взаємодію громадян з органами державної влади, органами місцевого самоврядування з метою більш швидкого, об'єктивного,

якісного отримання відповідної послуги від уповноважених службових та посадових осіб чи належного захисту порушених прав й свобод. В цьому контексті норми закону про адміністративну відповідальність мають, насамперед, регламентувати суспільні відносини щодо випадків, порядку, умов, особливостей притягнення винних осіб до відповідальності за порушення порядку взаємодії громадян з органами державної влади, органами місцевого самоврядування.

Ми погоджуємося з думкою О. Г. Стрельченко, що для того щоб виникли правовідносини відповідальності, одних фактичних підстав недостатньо, тому що необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти (юридичні підстави), тобто наявність у діях особи складу адміністративного проступку. Склад правопорушення завжди конкретний і становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності. Відсутність хоча б одного з елементів складу виключає правову відповідальність [92, с. 139].

У доктрині адміністративного права загальновідомим є те, що діяння особи можна кваліфікувати адміністративним правопорушенням тільки за наявності як фактичної підстави – наявність факту адміністративного правопорушення, так і юридичної підстави адміністративної відповідальності, а саме сукупності чотирьох елементів – об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту та суб'єктивної сторони у вчиненому правопорушенні. Зокрема, згідно зі ст. 247 КУпАП, провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю за відсутності події і складу адміністративного правопорушення. Тому, посадова особа Державної податкової служби України у кожному випадку повинна у встановленому порядку доводити наявність в діянні особи складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, адже в протилежному випадку особу не можливо притягнути до адміністративної відповідальності. Зрозуміло, що притягнення особи до адміністративної відповідальності за

відсутності всіх елементів юридичного складу адміністративного правопорушення є незаконним, а таке рішення правозастосовного органу підлягає оскарженню в порядку визначеному законодавством про адміністративне судочинство. При цьому, в іншому випадку, якщо за вчинене адміністративне правопорушення особу не буде притягнуто до адміністративної відповідальності, це може породити подальшу девіантну поведінку правопорушника, а також навіть правовий нігілізм в державі.

Пропонуємо в нашому дисертаційному дослідженні перейти до розгляду найпершого елементу юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій, а саме об'єкту, але перед тим розглянути певні теоретичні характеристики цього елементу. Так, варто погодитися із думкою О. В. Белікової, що першим «базовим» визначеним елементом юридичного складу адміністративного правопорушення є об'єкт. За загальним правилом, об'єктом адміністративного проступку є те, на що зазіхає протиправне діяння: державний або громадський порядок, права й свободи громадян, усі форми власності, встановлений порядок управління. Можна сказати, що всі вказані ознаки об'єкта характеризують певні групи суспільних відносин, що складаються у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності органів державної влади й місцевого управління. При цьому необхідне істотне уточнення: об'єктом адміністративного правопорушення можуть бути тільки ті суспільні відносини, які в установленому порядку регулюються правовими нормами [93, с. 22]. Варто зауважити, що незважаючи на індивідуальний підхід кожного вченого до розуміння цього елементу складу адміністративного правопорушення, переважна більшість з них поділяють одну і ту ж думку, що таким об'єктом виступають суспільні відносини [94, с. 230; 95, с. 18; 96, с. 300, 301; 97, с. 156].

Звісно, далеко не всі суспільні відносини здатні виступати об'єктом правопорушення. Значна їх частина не врегульована правом, тож заподіяння їм шкоди не спричиняє жодних юридичних наслідків, у тому числі – адміністративної відповідальності. Воно не може вважатись правопорушенням (адміністративним проступком, злочином чи ін.), оскільки відсутнє право, яке

порушується. Так само об'єктом адміністративного проступку не можуть бути суспільні відносини, які регламентуються правовими нормами, але охороняються санкціями інших юридичних галузей (кримінального, цивільного, трудового права). Порушення цих відносин не є адміністративним проступком, що автоматично виключає наявність його складу та, відповідно, об'єкта [98, с. 15].

Зважаючи на це, поділяємо думку вчених, які підкреслюють, що об'єкт адміністративного проступку – це те, на що посягає адміністративний проступок, а саме, ті суспільні відносини, що охороняються адміністративним законодавством. Таким суспільним відносинам, у результаті скоєння адміністративних проступків, завжди заподіюється соціальна шкода, тому що відбувається дестабілізація сформованих у суспільстві зв'язків. Найчастіше скоєння адміністративних проступків сполучено із заподіянням реальної (фактичної) шкоди або створенням загрози її заподіяння [99, с. 38].

Слід зазначити, що важливе теоретичне й практичне значення має класифікація об'єктів адміністративного правопорушення по вертикалі. Зазначена класифікація сприяє правильній кваліфікації діяння винної особи та індивідуалізації адміністративного стягнення, а також є слугує критерієм структуризації законодавчих норм в законі про адміністративну відповідальність. Крім того, класифікація об'єктів юридичного складу адміністративного правопорушення по вертикалі дозволяє посадовій особі правозастосовного органу швидше визначити сферу суспільних відносин, на які посягнув правопорушник і правильно кваліфікувати діяння особи з метою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності, а також недопущення такої поведінки в майбутньому як правопорушника, так і будь-якої іншої особи.

Вітчизняні вчені традиційно залежно від ступеня узагальнення суспільних відносин розрізняють загальний, родовий, безпосередній об'єкти адміністративних правопорушень [100, с. 145; 101, с. 38; 102, с. 108]. Останнім часом все більше науковців з адміністративного права також виокремлюють

видовий об'єкт адміністративного правопорушення [99, с. 38; 103, с. 98, 99; 104, с. 137; 105, с. 61]. Зрозуміло, що найбільш поширеною в доктрині адміністративного права є класифікація об'єкта юридичного складу адміністративного правопорушення по вертикалі на загальний, родовий, безпосередній, але пропонуємо в нашому дисертаційному дослідженні розглядати чотирьох елементну класифікацію на загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти, що дозволить у найбільш повній мірі розглянути цей елемент складу адміністративного правопорушення.

Найширшим є загальний об'єкт адміністративного проступку, який являє собою всю сукупність суспільних відносин, що регулюються адміністративним правом, а також можуть регулюватися й іншими галузями права [106, с. 219]. Категорія загального об'єкта має важливе практичне значення для визначення соціально-політичної суті протиправних посягань, ступеню їх суспільної небезпеки й шкідливості, а також для відмежування їх від неделіктних та малозначних антисуспільних дій [101, с. 87].

Визначення загального об'єкта дає можливість уповноваженій посадовій особи правозастосовного органу розпочати процес кваліфікації діяння особи, і напрацювати подальші кроки щодо фіксації ознак адміністративного правопорушення чи передачі матеріалів справи іншому органу державної влади або уповноваженій посадовій особі для притягнення винної особи до іншого виду юридичної відповідальності. Виявлення загального об'єкту дозволяє в подальшому застосовувати норми закону про адміністративну відповідальність, а також визначити родовий, видовий та безпосередній об'єкти та й інші елементи юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій для накладення адміністративного стягнення на винну особу.

Наступним за рівнем узагальнення охоронюваних суспільних відносин є родовий об'єкт – однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт. Розподіл цього цілого (загального об'єкта) на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними критеріями. По-перше, усю сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративними

санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові, цивільні та інші правовідносини як родові об'єкти проступків. По-друге, як критерій класифікації можна використовувати структуру соціальногосподарського комплексу. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо. По-третє, як критерій класифікації можна використовувати зміст суспільних відносин, що охороняються. З урахуванням цього критерію розрізняють такі родові об'єкти, як власність, громадський порядок, громадська безпека, здоров'я населення, порядок управління [92, с. 139].

Саме за ознакою родового об'єкту побудована структура Особливої частини КУпАП, що має практичне значення для законодавця при включенні нових норм до того чи іншого розділу цього кодифікованого законодавчого акту. На думку, Є. В. Кириленка, на нормативному рівні знайшли своє закріплення в назвах глав особливої частини КУпАП родові об'єкти за структурою соціально-господарського комплексу та змісту відносин, що охороняються. Так наприклад, за першим критерієм названі Глава 7 «Адміністративні правопорушення в сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини», Глава 8 «Адміністративні правопорушення в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів», Глава 9 «Адміністративні правопорушення в сільському господарстві. Порушення ветеринарно-санітарних правил» та інші. Залежно ж від змісту охоронюваних відносин названі Глава 5 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення», Глава 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність» тощо [106, с. 219–220].

Таким чином, враховуючи, що у 2018 р. законодавець вніс зміни до Глави 12 КУпАП, доповнивши його ст. 162-1 «Порушення порядку здійснення валютних операцій», родовим об'єктом цього адміністративного правопорушення можна вважати суспільні відносини в галузі торгівлі,

громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності. Зрозуміло, що наше визначення родового об'єкту адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, не можна вважати вичерпним та таким, що претендує на універсальність та одностайність, але є спробою дати визначення цьому об'єкту [107, с. 26].

Різновидом родового виступає видовий об'єкт. Видовий об'єкт – це тісно взаємозалежна між собою група суспільних відносин, що становить частину родового об'єкта, і на яку посягають адміністративні проступки [99, с. 38]. Видовий об'єкт виступає різновидом об'єкта родового, тобто видовий об'єкт являє собою відокремлену групу суспільних відносин, які є спільними для тих чи інших проступків. Зазначені суспільні відносини є відокремленою частиною родового об'єкта [108, с. 180]. На думку вчених, «виділення видового об'єкта є необхідністю, оскільки саме така система об'єктів детально розмежовує суспільні відносини між собою і, як наслідок, дозволяє правозастосовцю більш якісно здійснювати процес кваліфікації адміністративних правопорушень і ефективно призначати винним особам адміністративні покарання» [49, с. 82]. Наприклад, у рамках родового об'єкта адміністративного правопорушення, передбачено ст. 162-1 КУпАП, можна виділити видовий об'єкт – суспільні відносини в галузі фінансів і господарській, підприємницькій діяльності.

Принагідно зазначимо, що фінанси – це економічні відносини, пов'язані з розподілом, перерозподілом і використанням валового внутрішнього продукту, національного доходу держави та використанням централізованих, децентралізованих коштів з метою виконання функцій і завдань держави та забезпечення умов розширеного відтворення підприємств, задовільнення соціальних та інших потреб населення [109, с. 13]. При цьому, відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України, підприємництво визначається як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [110]. Ми погоджуємося з думкою А. С. Дядіна, що підприємницька

діяльність – це самостійна, на свій ризик і під свою відповідальність економічна діяльність, що здійснюється законодавчо зареєстрованими суб'єктами підприємництва, спрямована на залучення в господарський оборот існуючих і можливих ресурсів, яка носить систематичний, правомірний, інноваційний характер і спрямована на отримання суспільної та особистої вигоди [111, с. 68]. Слушною є думка Ю. Сагайдак, що при всьому розмаїтті наукових думок щодо правової природи підприємництва можна виділити сукупність основних ознак, на яких базується підприємницька діяльність, що й відрізняє її від іншої діяльності: вольовий характер, ініціативність, систематичність, правомірність, ризик та спрямованість на отримання прибутку [112, с. 46].

Таким чином, видовим об'єктом складу порушення порядку здійснення валютних операцій є такі суспільні відносини: 1) пов'язані з розподілом, перерозподілом і використанням валового внутрішнього продукту, національного доходу держави та використанням централізованих, децентралізованих коштів з метою виконання функцій і завдань держави; 2) пов'язані з формуванням та використанням грошових фондів з метою забезпечення умов розширеного відтворення підприємств, задоволення потреб населення, здійснення економічних, соціальних, політичних та інших функцій сучасної держави; 3) пов'язані із самостійною, систематичною на власний ризик діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку. Зрозуміло, що дане визначення видового об'єкта складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, не є універсальним, але є науковим підходом до визначення цього виду об'єкта в рамках проведеного дисертаційного дослідження, і не вичерпує подальших наукових розробок в цьому напрямі [107, с. 26].

Розглянувши загальний, родовий, видовий об'єкти складу адміністративного правопорушення щодо порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до розгляду безпосереднього. Варто погодитися із думкою В. К. Колпаков, що найважливіше значення для науки та

правозастосовної діяльності має безпосередній об'єкт адміністративного правопорушення. Під ним розуміють конкретні суспільні відносини, поставлені під охорону закону, яким заподіюється шкода правопорушенням, що підпадає під ознаки конкретного складу проступку [113, с. 176–177]. Безпосереднім об'єктом визнають конкретні охоронювані законом суспільні відносини, яким заподіюється шкода шляхом протиправного впливу на предмети, які мають суттєве значення для визначення характеру проступку, для правильної його кваліфікації і вказуються в законі як обов'язкова сторона складу правопорушення [114]. Правильне визначення безпосереднього об'єкта дозволяє охарактеризувати ті суспільні норми та цінності, що підлягають захисту правом, чітко оцінити характер шкідливості протиправного діяння і правильно кваліфікувати правопорушення, відмежувавши його від схожих правопорушень та визначивши конкретну санкцію, яку необхідно застосовувати [115, с. 830].

Таким чином, основним безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є суспільні відносини у сфері здійснення валютних операцій, які регламентовані як законодавчими, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Це зумовлено специфікою обігу валютних цінностей і водночас усталеною практикою врегулювання такого виду суспільних відносин [107, с. 26].

Варто зауважити, що як правило, загальний порядок, дефініції, принципи валютного регулювання, класифікація видів валютних операцій, визначення повноважень органів державної влади, види відповідальності за порушення вимог валютного законодавства регламентується на законодавчому рівні. У свою чергу, залежно від соціально-економічного становища в країні, моніторингу операцій, які пов'язані з рухом капіталів, такі суспільні відносини врегульовуються на підзаконному рівні у більшості випадків. Зрозуміло, що необхідність регламентації певних специфічних умов обігу валютних цінностей на підзаконному рівні, зумовлено як постійним розвитком новітніх технологій, так і необхідністю швидкого реагування на державного рівні у випадку зміни

кон'юктури міжнародного валютного ринку чи доцільністю прийняття швидких рішень для недопущення подальшого послаблення економічного становища в державі в умовах валютної лібералізації. Тут варто мати на увазі, що під час прийняття будь-яких підзаконних нормативно-правових актів варто враховувати як зарубіжний досвід, так і мати ретельний аналіз вітчизняного валютного ринку для побудови прогнозової моделі впливу тих чи інших правових норм на соціально-економічне становище в державі.

В окремих випадках занадто зарегульованість обігу валютних цінностей призводить як до відтоку капіталів з внутрішнього ринку, так і до невеликих обсягів іноземних інвестицій в економіку держави. Тому варто при підготовці проектів нормативно-правових актів враховувати, що вільний обіг валютних цінностей в умовах міжнародного валютного ринку є необхідністю, але зрозуміло, що при певних обмеженнях граничних сум валютних цінностей.

Однак, безумовно прийняття правових норм, які регулюють порядок здійснення валютних операцій має передувати системний моніторинг ситуації на валютному ринку для виявлення та усунення ризиків стабільності грошової одиниці України з метою досягнення цілей фінансової стабільності. Крім того, доцільно здійснювати постійний аналіз впливу динаміки сезонних факторів на рівень попиту та пропозиції іноземної валюти на міжбанківському ринку для прийняття необхідних управлінських рішень щодо застосування механізмів для згладжування коливань, пов'язаних із сезонними факторами. Для найбільш ефективного згладжування курсових коливань варто за необхідності використовувати засоби та методи грошово-кредитної політики. При цьому, порушення порядку здійснення валютних операцій має наслідком притягнення винної особи до адміністративної відповідальності для підтримки необхідної стабільності фінансового сектору, а також покращення умов ведення підприємницької чи господарської діяльності.

Слід зазначити, що суспільні відносини у сфері порядку здійснення валютних операцій регламентуються такими нормативно-правовими актами: 1) Конституція України [116]; 2) Митний кодекс України [117]; 3) Кодекс

України про адміністративні правопорушення [45]; 4) Закон України «Про валюту і валютні операції» [118]; 5) Закон України «Про Національний банк України» [119]; 6) постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей» [120]; 7) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок видачі небанківським фінансовим установам, операторам поштового зв'язку ліцензій на здійснення валютних операцій» [121]; 8) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України» [122]; 9) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями» [123]; 10) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей» [124]; 11) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення» [125]; 11) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті» [126]; 12) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок надання банками Національному банку України інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками» [127]; 13) постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів» [128]; 14) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції» [129]; 15) постанова Національного банку України «Про затвердження Правил функціонування Системи підтвердження угод на валютному ринку

України» [130]; 16) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про валютний нагляд» [131]; 17) постанова Національного банку України «Про документ для обліку та реєстрації валютно-обмінних операцій» [132]; 18) постанова Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України» [133].

Слід зауважити, що нормативно-правові акти, які набули чинності 07 лютого 2019 р. значно спростили проведення транскордонних операцій та валютообмінних операцій в Україні. Це може надати поштовх зовнішній торгівлі та сприятиме залученню іноземних інвестицій, що зрештою позитивно позначатиметься на економічному зростанні. Нове валютне законодавство стало ближчим до практик, які застосовуються в ЄС, і все ж до повної інтеграції нормативного поля, передбаченого Угодою про асоціацію з ЄС все ще далеко. Загалом, нові правила передбачають зміну підходу НБУ до контролю валютних операцій із дозвільного (за принципом «заборонено все, що не прямо не дозволено регулятором») на валютний нагляд за банківськими установами, які здійснюють валютні операції (тобто «дозволено все, що прямо не заборонено», і НБУ, як регулятор, не буде безпосереднім учасником таких операцій). Зміна риторики НБУ в «діалозі» з суб'єктами валютного ринку, позначилось не тільки на зміні термінів в нормативних документах (термін «валютний контроль» змінено на термін «валютний нагляд»), але і на реальних кроках НБУ по зменшенню «зарегульованості» валютних операцій, зменшенню «присутності» НБУ в більшості валютних операцій суб'єктів валютного ринку шляхом скасування ліцензування [134].

Таким чином, незважаючи на різноманітність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері порядку здійснення валютних операцій, всі вони взаємопов'язані, взаємоузгоджені та утворюють єдиний механізм притягнення винної особи до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Зрозуміло, що нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Національного банку

України закріплюють порядок здійснення валютних операцій, а норми закону про адміністративну відповідальність дозволяють притягнути винну особу до відповідальності за порушення легального порядку здійснення такого виду операцій.

Розглянувши в загальному нормативно-правове регулювання порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до визначення поняття «валютна операція» щоб можна було чітко оперувати цієї категорією в нашому дисертаційному дослідженні. Зрозуміло, що існує законодавче і доктринальне визначення поняття «валютна операція», а тому варто в першу чергу розглянути легальне визначення цього явища, а вже згодом доктринальне бачення вітчизняних науковців. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції», валютна операція – операція, що має хоча б одну з таких ознак: а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта; б) торгівля валютними цінностями; в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей [118]. Варто зауважити, що легальне визначення валютних операцій описує найбільш значущі ознаки цього явища залежно, а тому вітчизняні науковці пропонують власні визначенні цього поняття, щоб краще розкрити зміст і сутність виникнення, зміни або припинення права власності або користування на валютні цінності.

Тому незважаючи на законодавче визначення поняття «валютні операції», вітчизняні вчені пропонують власне доктринальне бачення цього терміну. Зокрема, Так на думку Л. К. Воронової, валютні операції – це складний правовий механізм що являє собою вольові правомірні дії фізичних і юридичних осіб спрямовані на досягнення правового наслідку на встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків суб'єктів при здійсненні дій з валютою [135, с. 386]. Є. В. Карманова валютні операції визначає як

урегульовані національним законодавством або міжнародними угодами операції з валютними цінностями [136, с. 208].

На думку О. Є. Северина, валютні операції – це здійснення руху валютних цінностей суб'єктами таких операцій (як правило, на підставі угод, нормативно-правових або індивідуально-правових актів), з переходом права власності на валютні цінності та/або переміщенням валютних цінностей через кордон України [12, с. 8]. У свою чергу, О. М. Понамарчук, пропонує під валютними операціями розуміти операції з валютними цінностями, пов'язані з переходом права власності й інших прав на валютні цінності або їх переміщенням через митний кордон держави, що здійснюються за обов'язкової участі органів валютного контролю [137].

На думку А. В. Гарбінська-Руденко, законодавчо доцільно закріпити наступне визначення валютних операцій як дій з приводу руху валютних цінностей, що урегульовуються нормами фінансового права та здійснюються суб'єктами валютних правовідносин [138, с. 16]. Погоджуємося з думкою О. С. Шевчика, що під валютними операціями слід визначати не лише дії, що пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, але й дії, пов'язані з переходом права на реалізацію права власності на валютні цінності – права володіння, користування та розпорядження [139].

У свою чергу, С. І. Лучковська пропонує під валютними операціями розуміти врегульовану нормами національного та міжнародного права дії та (або) правочини, що здійснюються між суб'єктами валютних відносин, істотною рисою яких є рух валютних цінностей у вигляді переходу права власності та інших прав на них, у тому числі використання в якості засобу платежу іноземної валюти, цінних паперів, платіжних документів, номінованих в іноземній валюті, та (або) транскордонного переміщення валютних цінностей [140, с. 87]. Зрозуміло, що у дисертаційному дослідженні, враховуючи обмежений обсяг, охарактеризовано не всі наявні теоретичні здобутки вітчизняних вчених щодо характеристики поняття «валютні операції», а лише окремі з них. Проте, узагальнюючи вищезазначені доктринальні

бачення, можна зробити висновок, що валютні операції – врегульовані нормативно-правовими актами або міжнародними угодами дії фізичних та юридичних осіб спрямовані на перехід права власності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні цінності чи транскордонний переказ та транскордонне переміщення валютних цінностей.

Запропонувавши власне поняття «валютні операції», пропонуємо виокремити ознаки валютних операцій. Зокрема, слушною є думка О. С. Шевчика, що до ознак валютних операцій можна віднести такі: 1) предметом валютних операцій виступають предмети матеріального світу, які законодавцем набули статусу валютних цінностей; 2) порядок проведення валютних операцій встановлено нормами національного законодавства та/або міжнародно-правовими угодами; 3) валютні операції проводяться суб'єктами, які в залежності від правового статусу поділяються на резидентів та нерезидентів; 4) валютні операції являють собою вольові дії фізичних і юридичних осіб; 5) валютні операції здійснюються під контролем уповноважених державою суб'єктів (органами та агентами валютного контролю), що є виразом поєднання приватних та публічних інтересів при встановленні порядку здійснення валютних операцій; 6) валютні операції виражаються в діях фізичних і юридичних осіб, спрямованих на досягнення правового наслідку; на встановлення, зміну або припинення прав і обов'язків суб'єктів; 7) валютні операції обумовлюються обігом валютних цінностей у вигляді переходу права власності та інших прав на них, у тому числі використання в якості засобу платежу, та (або) транскордонного переміщення валютних цінностей [141, с. 764]. Зазначені ознаки валютних операцій є загальними і такими, що впливають з поняття цього терміну та у повній мірі характеризують таке явище.

Виокремивши загальні ознаки валютних операцій, пропонуємо перейти до їх класифікації. Варто мати на увазі, що класифікація валютних операцій здійснюється як на легальному рівні, так і на доктринальному рівні. Нормативне закріплення класифікації валютних операцій має вагоме науково-

практичне значення. Зокрема, на підзаконному рівні валютні операції класифікують на дві категорії: поточні та операції, пов'язані із рухом капіталу. Зокрема, відповідно до п. 4 Положення про здійснення операцій із валютними цінностями, до поточних валютних операцій належать: 1) розрахунки за експорт та імпорт товару (уключаючи сплату штрафів, пені, бонусів, відшкодування супутніх витрат у зв'язку із виконанням зовнішньоекономічного договору, відшкодування збитків у зв'язку із невиконанням зовнішньоекономічного договору), уключаючи такі розрахунки на території України; 2) платежі у вигляді процентів за кредитами (позиками); 3) платежі у вигляді дивідендів за корпоративним правами, процентних доходів за цінними паперами та інших доходів (прибутків) за об'єктами інвестиційної діяльності, що не пов'язані з їх відчуженням, продажем, ліквідацією, зменшенням статутного капіталу; 4) платіж у вигляді процентів, нарахованих за коштами на поточних, вкладних (депозитних) рахунках; 5) операції з оплати праці, виплати стипендій, пенсій, аліментів, державної допомоги, матеріальної допомоги, допомоги родичів, благодійної та гуманітарної допомоги, виплат і компенсацій, уключаючи виплати з відшкодування шкоди, заподіяної працівникам унаслідок каліцтва, професійного захворювання або іншого ушкодження здоров'я, пов'язаних із виконанням ними трудових обов'язків, жертвам політичних репресій, жертвам нацистських переслідувань, членам їхніх родин і спадкоємцям, відшкодування за страховими випадками, виплати премій, призів, успадкованих коштів, коштів за договорами дарування; 6) виплати на підставі вироків, рішень, ухвал і постанов судових органів, а також слідчих та інших правоохоронних органів; 7) оплата витрат, пов'язаних зі смертю фізичних осіб за кордоном (транспортні витрати і витрати на поховання); 8) операції з оплати платежів, що мають обов'язковий характер, іноземним судовим, слідчим, арбітражним, нотаріальним та іншим повноважним органам (уключаючи сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів) в іноземних державах, витрат іноземних адвокатів у разі порушення судових або кримінальних справ за кордоном; 9) оплата зборів (мита) за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти

права інтелектуальної власності, включаючи оплату послуг, які надаються патентними відомствами інших країн, і послуг патентних повірених за кордоном; 10) оплата фізичними особами лікування в медичних закладах в іноземній державі, а також оплата транспортування хворих на лікування за кордоном; 11) оплата фізичними особами навчання і стажування в навчальних закладах в іноземній державі, витрат пов'язаних із ними; 12) оплата фізичними особами участі в міжнародних симпозиумах, семінарах, конференціях, конгресах, виставках, ярмарках, культурних і спортивних заходах, а також інших міжнародних зустрічах, що відбуваються на територіях іноземних держав; 13) оплата фізичними особами літератури та передплатних видань, що видаються за кордоном; 14) оплата витрат, пов'язаних із відрядженням за кордон; 15) платежі, пов'язані з прийняттям спадщини; 16) платежі на утримання дипломатичних представництв, консульських установ України за кордоном та іноземних держав в Україні, представництв міжнародних та іноземних організацій, представництв іноземних банків та представництв юридичних осіб-нерезидентів в Україні, які не займаються підприємницькою діяльністю (інші операції, пов'язані з функціонуванням цих установ); 17) операції з виплати авторських гонорарів, премій, призів та інших виплат за використання об'єктів права інтелектуальної власності фізичних осіб; 18) оплата фізичними особами продукції, робіт, послуг, прав інтелектуальної власності, що набуваються в нерезидентів за кордоном для власного споживання; 19) операції фізичних осіб у разі оформлення виїзду таких осіб за кордон на постійне місце проживання; 20) платежі на виконання зобов'язань за укладеними договорами з юридичними особами-нерезидентами стосовно відшкодувань таких витрат, здійснених ними на користь фізичних осіб-резидентів, які тимчасово перебувають за межами України, як оплата праці або інших витрат, пов'язаних із виконанням ними професійних обов'язків; 21) оплата вступних, членських внесків до міжнародних організацій або інших юридичних осіб-нерезидентів [123].

У свою чергу, згідно з п. 5 Положення про здійснення операцій із валютними цінностями, до валютних операцій, пов'язаних із рухом капіталу, належать: 1) операції, пов'язані з наданням та отриманням резидентами позик і кредитів; 2) операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за гарантіями, поруками та заставою; 3) операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за договорами оренди, найму, лізингу; 4) операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за договорами факторингу; 5) операції зі здійснення іноземних інвестицій в Україну; 6) операції зі здійснення резидентами інвестицій за кордон; 7) операції, пов'язані з поверненням іноземних інвестицій/інвестицій за кордон, а також інших коштів, одержаних інвестором від інвестиційної діяльності в Україні/за кордоном; 8) операції з розміщення коштів на поточних, вкладних (депозитних) рахунках; 9) операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за договорами страхування життя; 10) інші валютні операції [123].

Вищезазначена класифікація валютних операцій чітко визначена у підзаконному нормативно-правовому акті Національного банку України, і дає можливість сформулювати уявлення про сутність цих операцій. Одним із основних недоліків цієї легальної класифікації є те, що вона не містить критеріїв за якою вона нормативно закріплена. Тому з урахуванням аналізу чинного валютного законодавства, пропонується за умовами проведення валютні операції класифікувати на: 1) «тод» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції в день укладення договору; 2) «том» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції в перший робочий день після дня укладення договору; 3) «спот» – операція за договором, умови якого передбачають виконання цієї операції на другий робочий день після дня укладення договору [142]; 4) «своп» – операція за договором, умови якого передбачають купівлю (продаж, обмін) іноземної валюти/банківських металів зі зворотним її/їх продажем (купівлею, обміном) на певну дату в майбутньому з фіксацією умов цих операцій під час укладення договору; 5) «форвард» – операція за форвардним договором, умови якого передбачають виконання цієї операції пізніше ніж на другий робочий день

після дня укладення договору; 6) операції на умовах маржинальної торгівлі – безготівкові операції (для банківських металів – без фізичної поставки), які передбачають виконання двох зустрічних зобов'язань з купівлі та продажу однієї іноземної валюти за іншу іноземну валюту/гривні (банківського металу за інший банківський метал/іноземну валюту) та здійснюються без їх реальної поставки на валютному ринку України або міжнародному валютному ринку з метою отримання прибутку від зміни валютного курсу або хеджування ризиків; 7) «сторно» – операція з повернення клієнту відповідної суми коштів у національній або іноземній валюті протягом 15 хвилин після проведення валютно-обмінної операції в разі відмови клієнта від валютно-обмінної операції [122].

Варто зауважити, що вітчизняні вчені узагальнюючи класифікацію валютних операцій на легальному рівні, пропонують власні підходи до класифікації цього виду операцій відповідно до певних критеріїв. Зокрема, М. І. Савлук, пропонує проводити класифікацію валютних операцій за такими ознаками: 1) термін здійснення платежу (касові, строкові); 2) механізм здійснення операцій (спот, форвард, ф'ючерс, опціон); 3) цільове призначення (операції з метою одержання валюти для здійснення платежів за міжнародними розрахунками; операції з метою страхування від валютного ризику; операції з метою одержання прибутку); 4) форма здійснення (безготівкові, готівкові); 5) масштаби операцій (оптові, роздрібні) [143, с. 256]. Крім того, на думку О. С. Шевчика, в залежності від змісту можна виділяти наступні види валютних операцій: а) операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України; б) операції, пов'язані з використанням валютних цінностей в міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності; в) операції, пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України. В залежності від предмета регулювання валютні операції можна поділяти на наступні групи: а) валютні операції з валютою України (окрім операцій між резидентами у

валюті України); б) валютні операції з платіжними документами та іншими цінними паперами, вираженими у валюті України (окрім операцій з цими валютними цінностями між резидентами); в) валютні операції з іноземною валютою; г) валютні операції з платіжними документами та іншими цінними паперами, вираженими у іноземній валюті; д) валютні операції з банківськими металами [139].

У свою чергу, інша група вчених класифікують валютні операції такі різновиди: конверсійні операції; кореспондентські відносини з іноземними банками; відкриття та ведення валютних рахунків; неторгові операції; операції з залучення та розміщення валютних коштів; міжнародні розрахунки; інші операції [144, с. 105]. Також науковці підкреслюють необхідність відмежування від економічних підходів до систематизації валютних операцій та потреби в їх поділі їх на поточні та капітальні, валютні операції резидентів і нерезидентів [9, с. 6]. Крім того, характеризуючи загальні особливості здійснення валютних операцій, О. Є. Северин, проводить класифікацію правомірних (легальних) валютних операцій за способом надання їм державою ознаки правомірності, де слід виокремлювати легітимні (здійснювані на підставі закону) та легітимізовані (здійснювані на підставі ліцензій) [12, с. 9]. При цьому, в доктрині адміністративного право рекомендовано здійснювати класифікацію валютних операцій за трьома основними групами: операції з готівковою іноземною валютою; операції з іноземною валютою, здійснювані в безготівковому порядку; операції з дорогоцінними металами і коштовними каменями [4, с. 192].

У свою чергу, враховуючи різноманітність підходів вітчизняних вчених до класифікації валютних операцій, існуючу класифікацію на легальному рівні, а також зважаючи на економічний зміст та мету проведення операції, погоджуємося з думкою О. Пруського, що всі валютні операції можна умовно розділити на дві категорії: 1) основні; 2) допоміжні. Основні валютні операції представляють найбільший інтерес як для комерційних банків, так і для їхніх клієнтів, оскільки саме вони дозволяють отримати прибуток, хеджувати ризик,

диверсифікувати активи та пасиви, погасити свої зобов'язання перед контрагентами тощо. До них, на наш погляд, можна віднести: 1) конверсійні операції: а) поточні (касові) конверсійні операції, або операції типу спот; б) строкові конверсійні операції; 2) операції, пов'язані з переміщенням валютних капіталів; 3) операції з організації міжнародних розрахунків [145, с. 38–40].

Крім того, допоміжні валютні операції покликані, передусім, забезпечити своєчасне та якісне виконання основних, а також сприяти розширенню асортименту банківських послуг та створити належні умови для організації функціонування банку на національному та міжнародному валютному ринках. До таких операцій належать: 1) відкриття та ведення валютних рахунків клієнтів; 2) встановлення кореспондентських відносин з іноземними банками; 3) неторговельні операції [145, с. 38]. Варто зауважити, що різноманітність наявних в науці класифікацій валютних операцій за різними критеріями не вичерпує всіх можливих подальших доктринальних досліджень в цьому напрямі. Тому безумовно вищезазначена класифікація валютних операцій не претендує на універсальність та об'єктивність, а тому вчені й надалі будуть пропонувати власні бачення на класифікацію валютних операцій.

Незважаючи на різноманітність критеріїв класифікації валютних операцій, ми погоджуємося, що основні операції валютного ринку: операції спот, форвард, ф'ючерс, опціон і своп. При цьому, нині найефективніші механізми страхування ризиків – форвардні та ф'ючерсні угоди, розвиток яких стримується відсутністю концептуальних засад здійснення і законодавчого закріплення гарантій їх виконання на біржовому й позабіржовому ринках. Установлення чітких, але зрозумілих норм і правил валютного регулювання дасть змогу покращити прозорість ринку та зменшити трансакційні витрати. Також слід наголосити на необхідності забезпечення стабільності національної валюти і загалом фінансового стану держави як передумови лібералізації та підвищення ліквідності валютного ринку. Популяризація визнаних у світі валютних операцій зможе стати одним із засобів подолання негативних явищ в

економіці та забезпечення економічного зростання на макро- та макrorівні [146, с. 85, 87].

Розглянувши поняття, ознаки, види валютних операцій, пропонуємо продовжити аналіз об'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Так, варто зауважити, що в доктрині адміністративного права ще виокремлюють класифікацію об'єктів адміністративного правопорушення по горизонталі – на основний і додатковий. Це зумовлено тим фактором, що у випадку вчинення адміністративного правопорушення винна особа може посягати на два або більше об'єкти юридичного складу цього виду правопорушень.

Ми погоджуємося з думкою К. О. Чишко, що при здійсненні кваліфікації адміністративного правопорушення важливо розуміти те, що родовий об'єкт при поділі «по вертикалі» буде становити таку ж сферу суспільних відносин, як при його класифікації «по горизонталі». Під додатковим об'єктом розуміються суспільні відносини, які в порівнянні з безпосереднім об'єктом проступку відносяться до іншого родового чи видового об'єкта адміністративного проступку й яким шкода завдається завжди під час вчинення адміністративного делікту. Факультативний об'єкт відрізняється від додаткового тим, що шкода цим відносинам може не завдаватися під час вчинення проступку. При цьому поділ об'єкта «по горизонталі» не буде мати ніякого юридичного сенсу з огляду на те, що більшість проступків або характеризується простим складом, або горизонтальна класифікація об'єктів так чи інакше збігається з проведеною вертикальною класифікацією [147, с. 137–138].

У свою чергу, що вчиняючи порушення порядку здійснення валютних операцій, винна особа посягає на суспільні відносини в галузі фінансів і господарської, підприємницької діяльності (основний додатковий об'єкт адміністративного правопорушення), і може посягати на суспільні відносини пов'язані із справлянням митних платежів, і на суспільні відносини у сфері банківської діяльності (додаткові факультативні об'єкти).

Проаналізувавши об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, пропонуємо перейти до розгляду питання про предмет цього проступку. Зокрема, під предметом адміністративного правопорушення прийнято розуміти матеріальні речі, які охороняються нормами закону про адміністративну відповідальність. Так, предметом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, пропонуємо вважати валютні цінності, а тому варто розглянути дефініцію цього поняття.

Слід зазначити, що валютні цінності (currency valuables) – цінності, по відношенню до яких валютним законодавством країни встановлено особливий режим обігу на території країни та при перетині її кордонів. Згідно з чинним законодавством України до валютних цінностей віднесено: 1) іноземна валюта: а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті; в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах; 2) національна валюта (гривня): а) грошові знаки грошової одиниці України – гривні у вигляді банкнот, монет, у тому числі обігових, пам'ятних та ювілейних монет, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу; б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні; в) електронні гроші, номіновані у гривні [118]; 3) банківські метали – це золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до

світових стандартів у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів [148]. Таким чином, визначення предмету адміністративного правопорушення є важливою стадією процесу кваліфікації діяння винної особи з метою подальшого виявлення всіх елементів юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій для притягнення до адміністративної відповідальності, а також недопущення протиправної поведінки у майбутньому як з боку правопорушника, так і сторонніх осіб.

Розглянувши об'єкт, предмет адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, пропонуємо перейти до аналізу об'єктивної сторони складу порушення порядку здійснення валютних операцій. Ми погоджуємося з думкою А. В. Хрідочкіна, що з практичної точки зору важливість дослідження об'єктивної сторони пояснюється тим, що від точного встановлення всіх елементів залежить правильна кваліфікація протиправного діяння, а відповідно, і рівень дотримання законності. І оскільки лише акт зовнішньої вольової поведінки людини, який виявляється через вчинення суспільно небезпечного діяння (дії або бездіяльності), розглядається як правопорушення, то аналіз об'єктивної сторони має важливе значення для юридичної оцінки будь-якого правопорушення [149, с. 73–74]. Зрозуміло, що без наявності ознак об'єктивної сторони як одного з елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, неможливо говорити про адміністративну відповідальність особи. Тільки наявність всіх без виключення елементів юридичного складу адміністративного правопорушення дозволяє уповноваженій особі Державної податкової служби України, притягнути винну особи до адміністративної відповідальності.

Визначивши важливість розгляду цього елементу юридичного складу адміністративного правопорушення, пропонуємо перейти до розгляду поняття об'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Незважаючи на різноманітність поглядів науковців до визначення цього поняття, усталеною є думка, що об'єктивна сторона – це конкретний різновид протиправного діяння

(дії або бездіяльності), що завдає шкоди правам громадянам або загальнодержавним (публічно-правовим) інтересам, охоронюваним законодавством про адміністративні правопорушення (ознаки об'єктивної сторони проступку звичайно вказуються в диспозиції правової норми) [150, с. 71]. Зазначене визначення об'єктивної сторони юридичного складу адміністративного правопорушення має право на існування, але є занадто узагальненим, та й таким, що не відображає всіх особливостей цього елементу юридичного складу цього виду правопорушень, адже у своїй суті характеризує поняття адміністративного правопорушення, а тому в доктрині адміністративного права вітчизняні вчені пропонують інше бачення цього явища.

Зокрема, в науці адміністративного права, прийнято вважати, що об'єктивна сторона адміністративного проступку включає в себе велику групу обов'язкових – діяння (дія або бездіяльність), шкідливі наслідки діяння, причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками) і факультативних елементів – місце, час, обстановка, засіб, предмети і засоби скоєння правопорушення [151]. Зрозуміло, що це визначення краще характеризує специфіку об'єктивної сторони юридичного складу адміністративного правопорушення, але все ж таки є дискусійним, адже описує поділ на обов'язкові та факультативні ознаки адміністративних правопорушень з матеріальним складом. При цьому, враховуючи, що порушення порядку здійснення валютних операцій варто вважати адміністративним правопорушенням з формальним складом, не доцільно до обов'язкових ознак об'єктивної сторони відносити шкідливі наслідки та причинно-наслідковий зв'язок, адже їх опис відсутній у диспозиції ст. 162-1 КУпАП.

У зв'язку з цим, на нашу думку, найбільш обґрунтованим є визначення об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, як зовнішнього прояву суспільно небезпечного посягання. Такий прояв знаходить вираз: а) у протиправному діянні; б) способі вчинення проступку; в) засобах, які використовувались при вчиненні проступку; г) завданні шкоди, а також її

розмірі; д) причетності до діяння «іншої особи», яка не є суб'єктом відповідальності; е) наявності співучасників проступку. Домінанта зовнішнього прояву – діяння (дія або бездіяльність). Саме діяння у сукупності своїх характеристик є провідною, головною ознакою об'єктивної сторони [46, с. 135].

Таким чином, до обов'язкових ознак об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, належить діяння у формі дії або бездіяльності. Зокрема, в доктрині адміністративного права, під дією прийнято розуміти свідому, активну поведінку винної особи, що завдає шкоди охоронюваним суспільним відносинам. При цьому, бездіяльність – це пасивна поведінка винної особи, що полягає у недотриманні обов'язкових вимог поведінки діяти певним чином, а не інакше в даних конкретних умовах. Зрозуміло, що для кваліфікації діяння винної особи за ст. 162-1 КУпАП, немає особливого значення чи правопорушник вчиняв дію або бездіяльність, а основне, що його діяння (дія або бездіяльність) містить всі елементи складу цього адміністративного правопорушення. Тут варто зазначити, що вже в процесі розгляду справи про адміністративне правопорушення, можливо чітко визначити чи правопорушник вчиняв дію чи бездіяльність, що може впливати на міру адміністративного стягнення, але не на кваліфікацію діяння особи.

Виявлення всіх елементів об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення є необхідною умовою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Враховуючи, що диспозиція ст. 162-1 КУпАП, не містить конкретний опис об'єктивної сторони складу цього адміністративного правопорушення, пропонуємо за результатами аналізу нормативно-правових актів Національного банку України, які регламентують суспільні відносини щодо порядку здійснення валютних операцій, визначити умовний перелік суспільно небезпечних діянь, які варто вважати порушенням порядку здійснення валютних операцій. Так, за результатами проведеного аналізу підзаконних нормативно-правових норм Положення про здійснення операцій із валютними цінностями [123], Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей [124], Положення про заходи захисту та

визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті [126], на нашу думку, до порушень порядку здійснення валютних операцій варто відносити такі діяння: 1) порушення порядку здійснення валютних операцій із купівлі, продажу, обміну безготівкової іноземної валюти/банківських металів без фізичної поставки та оформлення і подання суб'єктами валютних операцій до банку заяв про купівлю або продаж іноземної валюти або банківських металів, їх виконання; 2) порушення порядку проведення розрахунків за валютними операціями; 3) порушення порядку проведення операцій із переказу іноземної валюти; 4) порушення порядку проведення розрахунків за валютними операціями з використанням готівкової іноземної валюти; 5) порушення порядку ввезення, пересилання на митну територію України, вивезення, пересилання з митної території України або транзит через митну територію України фізичними особами, юридичними особами готівкової валюти і банківських металів; 6) порушення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; 7) порушенням порядку, умов, особливостей проведення операцій з купівлі, продажу, обміну валютних цінностей, їх переказу та використання; 8) порушення умов, порядку, особливостей здійснення валютних операцій, пов'язаних з інвестиційною діяльністю іноземних інвесторів в Україні; 9) порушення особливостей здійснення окремих валютних операцій клієнтів за кредитними договорами (договорами позики/поворотної фінансової допомоги) та за аграрними розписками; 10) порушення умов, порядку, особливостей здійснення валютних операцій в страховій діяльності; 11) недотриманням лімітів купівлі іноземної валюти/переказу коштів в іноземній валюті/гривні за кордон/на поточний рахунок нерезидента – юридичної особи, відкритий в Україні (крім інвестиційного рахунку); 12) порушення умов, порядку, особливостей здійснення операцій за поточними рахунками клієнтів банків. Із вищевикладеного зрозуміло, що порушення порядку здійснення валютних операцій є збірним адміністративним правопорушенням, а його склад сформульований з порушень заборон, вимог, приписів як законних, так і

підзаконних нормативно-правових актів. Зазначене адміністративне правопорушення може бути вчинене як шляхом дії, так і бездіяльності, адже містить у собі перелік діянь, які можна кваліфікувати як порушення порядку здійснення валютних операцій.

У свою чергу, шкідливі наслідки діяння не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, адже юридичний склад тут є формальним. Це зумовлено тим фактором, що порушення порядку здійснення валютних операцій не містить формулювання наявності наслідків у диспозиції ст. 162-1 КУпАП, що дозволяє стверджувати про його формальний характер. Шкідливі наслідки є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони адміністративних правопорушень з матеріальним складом. У таких випадках коли діяння особи не призвели до настання суспільно небезпечних наслідків, сформульованих у диспозиції норми про адміністративну відповідальність, особа не притягається до цього виду юридичної відповідальності.

Тут варто зазначити, що шкідливі наслідки притаманні будь-якому адміністративному правопорушенню, в тому числі порушенню порядку здійснення валютних операцій, адже порушують охоронювані законодавцем найбільш важливі суспільні відносини. Як ми вже зазначали, законодавець сформулював диспозицію ст. 162-1 КУпАП без прямого визначення шкідливих наслідків. Однак, розмір заподіяної матеріальної шкоди включено до відповідної статі закону про кримінальну відповідальність. Зокрема, за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металевої монети, іноземної валюти у великому розмірі (якщо сума підробки у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян) або особливо великому розмірі (якщо сума підробки у чотириста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян) тягне за собою настання кримінальної

відповідальності за ст. 199 КК України [152]. У цьому випадку, не тільки характеристика об'єктивної сторони діяння правопорушника, але й розмір заподіяної матеріальної шкоди використовується як критерій розмежування адміністративних та кримінальних правопорушень. Зрозуміло, що навряд тільки за цими ознаками можливо розрізняти адміністративні та кримінальні правопорушення, адже також й інші ознаки складу правопорушення, а також ознаки адміністративного правопорушення.

Варто зауважити, що причинно-наслідковий зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, як правило є очевидним, особливо якщо адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП, зазвичай виявляється і фіксується у протоколі про адміністративне правопорушення під час його вчинення або відразу після цього. Зазвичай уповноважений посадовій особі Державної податкової служби України, враховуючи формальний склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, варто виявити та зафіксувати у протоколі про адміністративне правопорушення опис лише діяння правопорушника як елементу об'єктивної сторони, незважаючи на те, чи настали суспільно небезпечні наслідки і чи мав місце причинний зв'язок між цим діянням та наслідками. Адже встановлення теорія адміністративного делікту визначає необхідність встановлення причинного зв'язку у матеріальних складах адміністративного правопорушення, до яких порушення порядку здійснення валютних операцій не належить. Принагідно зазначимо, що тільки наявність всіх елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, надасть підстави уповноваженій посадовій правозастосовного органу для притягнення винної особи до адміністративної відповідальності.

Варто зауважити, що у попередньому підрозділі з урахуванням проведеного аналізу зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій визначили, що повторність як кваліфікуюча ознака цього адміністративного правопорушення наявна в законодавстві таких країн як Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Республіка

Вірменія, Республіка Туркменістан, Республіка Узбекистан. Враховуючи цей зарубіжний досвід запропонували доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Крім того, закріплення в чинному законі про адміністративну відповідальність, положення про повторність як кваліфікуючу ознаку порушення порядку здійснення валютних операцій, дозволить суду призначати справедливе та максимально індивідуалізоване адміністративне стягнення для зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття. Тому пропонуємо чинну редакцію ст. 162-1 КУпАП, доповнити новою частиною 2 у такій редакції «Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те саме порушення». Зазначену пропозицію підтримали 82,5 % опитаних нами посадових осіб юридичних осіб (Додаток А). При цьому, пропозиції щодо редакції санкції запропонованої нами ч. 2 ст. 162-1, будуть напрацьовані у підрозділі 3.2 нашого дисертаційного дослідження.

Слід зазначити, що також до факультативних ознак об'єктивної сторони порушення порядку здійснення валютних операцій відносять: 1) спосіб – сукупність прийомів, послідовність дій чи використання засобів, знарядь, за допомогою яких досягається протиправний результат; 2) місце – це територіально-просторова база, де відбувається діяння; 3) час – це відрізок (проміжок) часу, протягом якого відбувається суспільна небезпечне діяння; 4) засоби (предмети матеріального світу, які застосовуються правопорушником у вчиненні протиправного діяння) та знаряддя (предмети матеріального світу, які використовуються для безпосереднього вчинення протиправного діяння) вчинення адміністративного правопорушення; 5) обстановка вчинення адміністративного правопорушення – це конкретні об'єктивно-предметні умови, в яких вчиняється протиправне діяння.

Варто зауважити, що всі вищезазначені, факультативні ознаки об'єктивної сторони юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій, безумовно не впливають на кваліфікацію вчиненого діяння, однак можуть бути враховані уповноваженою посадовою особою Державної податкової служби, при визначенні адміністративного стягнення. При цьому, враховуючи формальний склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, обов'язковими ознакою об'єктивної сторони юридичного складу є тільки діяння (дія або бездіяльність).

2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій

В умовах законодавчо визначеного механізму притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, необхідності напрацювання належної практики застосування норм закону про адміністративну відповідальність для запобігання потенційній загрозі збільшення кількості порушень законодавства у сфері порядку здійснення валютних операцій, виникає потреба в якісному дослідженні суб'єктивних елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Додатковим аргументом, що підтверджує доцільність такого дослідження є недостатній ступінь розробки цієї проблематики в доктрині адміністративного права.

Незважаючи існування цілої низки наукових досліджень, які мають відношення до правових категорій «суб'єкт адміністративного правопорушення», «суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення», у наукових розробках таких вчених, як В. Б. Авер'янов, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєв, Н. В. Гришина, Є. В. Додін, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, О. С. Літошенко,

Д. М. Лук'янець, А. А. Манжула, О. М. Охотнікова, М. С. Студенікіна, С. А. Шепетько та інших, окремого монографічного дослідження суб'єктивних елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, досі немає.

Таким чином, розглянувши у попередньому підрозділі дисертаційного дослідження об'єктивні елементи юридичного складу адміністративного правопорушення, пропонуємо у свою чергу приділити увагу таким елементам як суб'єкт та суб'єктивна сторона. Це зумовлено тим фактором, що тільки за наявності всіх елементів юридичного складу адміністративного правопорушення, винну особу можна притягнути до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а тому науково-практичний інтерес становлять такі елементи юридичного складу адміністративного правопорушення як суб'єкт та суб'єктивна сторона. Науково-практичний інтерес полягає в доцільності напрацювання цілої низки доктринальних уявлень про суб'єкта та суб'єктивного сторону юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, для подальших узагальнень теоретичних підходів до цих категорій і надання практичних рекомендацій для правильної кваліфікації діяння особи, а також напрацювання напрямів удосконалення законодавства у цій сфері. Тому пропонуємо в нашому дослідженні перейти до розгляду поняття суб'єкта адміністративного правопорушення.

За теорією адміністративного права суб'єктом адміністративного правопорушення є особа, яка вчинила правопорушення шляхом виконання всіх визначених у межах складу проступку ознак та відповідає визначеним у конкретній адміністративно-деліктній нормі властивостям [153, с. 63]. Інший вчений вважає, що суб'єктом адміністративного правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність [154, с. 21]. Подібне бачення є у працях іншого відомого вченого Л. В. Ковалю, який вважає, що суб'єктом протиправного діяння, а отже адміністративної відповідальності, є фізична

особа – людина в стані дієздатності й осудності [155, с. 136]. Незважаючи на різноманітність вищезазначених доктринальних уявлень про поняття суб'єкта адміністративного правопорушення, всі вони дають узагальнене визначення суб'єкта адміністративного правопорушення, без характеристики специфічних ознак цього ж суб'єкта залежно від прив'язки до конкретного діяння, за яке передбачено адміністративну відповідальність.

У зв'язку з цим, враховуючи думку цих вчених, можна вважати, що суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є особа, яка вчинила суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння, що порушує встановлені законодавством вимоги щодо порядку здійснення валютних операцій, за яке законом передбачена адміністративна відповідальність. Зрозуміло, що запропоноване нами визначення є досить узагальненим та не відображає всієї сутності суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, адже характеризує тільки загальні ознаки суб'єкта адміністративного правопорушення.

Тому зважаючи на різноманітність таких осіб, пропонуємо визначити, які ж із них можуть виступати суб'єктами саме адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Зокрема, відповідно до положень ст. 162-1 КУпАП, спеціальним суб'єктом цього адміністративного правопорушення є посадові особи юридичних осіб, а також громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Таким чином, першу категорію суб'єктів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП становлять посадові особи юридичних осіб. Однак варто зауважити, що для кожної категорії суб'єктів об'єктивно існують загальні ознаки, які акцентують, що особа, яка має такі ознаки, нічим не вирізняється серед інших осіб, тобто є звичайним, пересічним, ординарним учасником правовідносин [156, с. 430]. Серед загальних ознак суб'єкта адміністративного правопорушення, в доктрині адміністративного права прийнято виокремлювати такі як вік та осудність особи. Тому пропонуємо спочатку розглянути загальні ознаки, які притаманні будь-кому

суб'єкту адміністративного правопорушення, а вже згодом перейти до аналізу спеціальних ознак суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП.

Розглядаючи вік як загальну ознаку суб'єкта адміністративного правопорушення, слід зазначити, що згідно зі ст. 12 КУпАП, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Враховуючи, що суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є посадові особи юридичних осіб, а також громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, то у більшості випадків для зайняття відповідної посади чи зайняття підприємницькою діяльністю, варто досягнути як мінімум 16-річного віку, але лише в окремих випадках особа, може займати відповідальну посаду чи займатися підприємницькою діяльністю до досягнення шістнадцятирічного віку.

У свою чергу, враховуючи положення чинного законодавства, особа, досягла 16-річного віку також має право бути посадовою особою юридичної особи, лише у виняткових випадках посадовою особою може бути 15-річна особа. Зокрема, відповідно до ст. 188 КЗпП України, не допускається прийняття на роботу осіб молодше шістнадцяти років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років [157]. При цьому, згідно положень ст. 35 Цивільного кодексу України, повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. Надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду [158].

Крім того, якщо особа бажає займатися підприємницькою діяльністю і досягла шістнадцяти років також має право на отримання повної цивільної

дієздатності. При цьому, за наявності письмової згоди на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця [158]. Зрозуміло, що особа, яка досягла 16-річного віку, окрім права на отримання повної цивільної дієздатності, має право бути посадовою особою юридичної особи, а також бути фізичною особою – суб'єктом підприємницької діяльності, і в тому числі є суб'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, за наявності тих же спеціальних ознак.

Наступною загальною ознакою суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є осудність. Однак враховуючи, що поняття осудності у законі про адміністративну відповідальність не закріплене, воно розуміється з урахуванням тлумачення норм ст. 20 КУпАП. Зокрема, відповідно до ст. 20 КУпАП, не підлягає адміністративній відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності була в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Враховуючи законодавчо закріплене поняття неосудності, в доктрині адміністративного права, поняття осудності розглядається як здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними, нести за них відповідальність [48, с. 179]. Ми погоджуємося з думкою В. В. Сидоренка, що осудна особа, вчиняючи правопорушення, повинна усвідомлювати фактичні обставини діяння, що вчиняє, його суспільну шкідливість чи небезпечність. При цьому, вона відповідно до власного волевиявлення обирає варіант своєї поведінки. Осудність характеризується медичним критерієм – станом психічного здоров'я, та юридичним – здатністю усвідомлювати характер і небезпечність власного діяння та керувати ним. Вирішуючи питання щодо осудності особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, потрібно встановлювати обставини,

які впливали на процес вольового регулювання суб'єктом своєї поведінки [159, с. 154].

Враховуючи, що суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, характеризується не тільки загальними ознаками, такими як досягнення віку притягнення до адміністративної відповідальності та осудність, але й обов'язково повинен мати додаткові відмінності, що характеризують його як посадову особу юридичної особи або фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності [160, с. 24], а тому пропонуємо перейти до розгляду поняття та ознак посадової особи юридичної особи та фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності. Враховуючи зазначене пропонуємо спершу перейти до розгляду поняття та ознак посадової особи юридичної особи.

Варто зауважити, що відповідно до положень ч. 2 ст. 81 ЦК України, юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права [158]. Тому з урахуванням положень ЦК України та КУпАП, суб'єктів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, залежно від порядку їх створення можна класифікувати на три категорії, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності.

Ураховуючи, що найбільша увага в чинному законодавстві приділена саме посадовим особам юридичної особи публічного права, пропонуємо в нашому дисертаційного дослідження в першу чергу перейти до їх розгляду. Відповідно до ч. 3 ст. 81 ЦК України, юридична особа публічного права створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Згідно зі ст. ст. 167 та 169 ЦК України, держава та територіальні громади можуть створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, комунальні підприємства тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом [158]. З урахуванням

положень вищезазначених нормативно-правових норм ЦК України, можливо посадових осіб юридичних осіб публічного права на основі функцій та відповідальності, які визначені для певної посади, та кваліфікації, яка необхідна для виконання посадових обов'язків класифікувати на наступні категорії, а саме: 1) посадові особи органу державної влади; 2) посадові особи органу влади Автономної Республіки Крим; 3) посадові особи органу місцевого самоврядування; 4) посадові особи державного підприємства; 5) посадові особи комунального підприємства; 6) посадові особи іншої юридичної особи, яка створені розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Пропонуємо розглянути цю класифікаційну групу посадових осіб юридичних осіб публічного права більш детально. У першу чергу пропонуємо в першу чергу розглянути посадових осіб органу державної влади.

Слід зазначити, що поняття «посадова особа», незважаючи на достатній історичний досвід правового регулювання цього поняття, до цього часу залишається одним з важливих, дискусійних та законодавчо не визначених категорій інституту державної служби. Більше того, з введенням в нормативний обіг поняття «службова особа», це питання набуло особливого значення з огляду на необхідність їхнього розмежування. Зважаючи на те, що на законодавчому рівні відсутнє єдине визначення поняття «посадова особа», а запропоновані визначення в юридичній науці мають переважно галузевий характер, першочерговим завданням є визначення поняття «посадова особа» та його особливостей [161, с. 460]. Ураховуючи обмежений обсяг дисертаційного дослідження, пропонуємо зосередитися лише на феномені поняття «посадова особа», з метою чіткого його розуміння для правильного застосування положень ст. 162-1 КУпАП.

У свою чергу, в чинному законодавстві немає визначення посадових осіб органу державної влади, є тільки легальне визначення дефініцій «посада державної служби» та «державний службовець», аналіз яких дає можливість зрозуміти сутність посадових осіб органу державної влади. Так, відповідно до

положень ст. ст. 1, 2 Закону України «Про державну службу», посада державної служби – визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством [162]. Варто погодитися з думкою Н. В. Янюк, що за допомогою посади відбувається розподіл повноважень між державними службовцями в межах компетенції відповідного органу. Відтак, усі державні службовці обіймають посади, однак не всі з них є посадовими особами. Тому під час визначення поняття «посадова особа» слід виходити не лише з факту наявності посади, а необхідно врахувати характер повноважень, які особа отримує в разі обіймання цієї посади [163, с. 92]. Тут варто мати на увазі, що в кожному конкретному випадку треба визначати обсяг відповідних посадових обов'язків особи, яка займає відповідну посаду в органі державної влади, але як правило державні службовці є посадовими особами, а лише допоміжний або технічний персонал не являється державними службовцями, але також займають певні посади в державному органі.

Однак, більшість посад в державному органі обіймають саме державні службовці. Відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про державну службу», державний службовець – це громадянин України, який займає посаду

державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [162]. Таким чином, за результатами аналізу положень Закону України «Про державну службу», пропонуємо під посадовою особою органу державної влади розуміти громадянина, який займає визначену структурою і штатним розписом посаду в державному органі з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень державного органу, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету.

Запропонувавши визначення посадових осіб органу державної влади, пропонуємо перейти до розгляду посадових осіб органу влади Автономної Республіки Крим. Відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про Автономну Республіку Крим», органом законодавчої влади Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, а органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим є Уряд Автономної Республіки Крим, а також органами місцевої влади в Автономній Республіці Крим є сільські, селищні, районні, міські, районні у містах Ради та їх виконавчі органи [164]. Тому з урахуванням цього положення, пропонуємо під посадовими особами органу влади Автономної Республіки Крим, розуміти громадянина, який займає визначену структурою і штатним розписом посаду у Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Уряді Автономної Республіки Крим, сільській, селищній, районній, міській, районній у містах Раді та їх виконавчому органі з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень органу влади Автономної Республіки Крим, одержує заробітну плату за рахунок коштів бюджету органу влади Автономної Республіки Крим.

Однак, варто мати на увазі, що на сьогоднішній день правовий статус тимчасово окупованих територій у Автономній Республіці Крим та місті

Севастополі, а також правовий режим на зазначених територіях визначаються Законом України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» [165] та Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [166], іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права. Тому відповідно до ч. 5 ст. 8 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», на тимчасово окупованій території вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, місцевий референдум не проводяться [166]. Згідно зі ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом [166]. Зрозуміло, що запропоноване нами визначення посадової особи органу влади Автономної Республіки Крим, ґрунтувалося на положеннях чинного законодавства, але враховуючи тимчасову окупацію цієї території, можемо говорити, що діяльність будь-яких органів влади, посадових осіб на цій території вважається незаконною до моменту отримання нашою державою реального контролю над цією територією.

У свою чергу, запропонувавши власне визначення поняття посадової особи органу влади Автономної Республіки Крим, доцільно перейти до розгляду посадової особи органу місцевого самоврядування. Так, посадовою

особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету [167]. Ми погоджуємося із думкою вітчизняних науковців, що базовим положенням щодо предметів відання є визначена в законодавчому полі позиція, за якої посадова особа є виконавцем функцій, таких як: управлінські, організаційно-розпорядчі, консультативно-дорадчі. Дискусійним залишається питання подвійної обов'язковості зазначених організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. З положень закону можна стверджувати, що особа, яка не наділена організаційно-розпорядчими функціями, а здійснює виключно консультаційну роботу, не може бути посадовою особою. Тобто проблемним залишається питання використання частки «та/або» для зняття обов'язкової подвійності щодо реалізації функцій посадових осіб. Похідним від цього положення є наявність повноважень, тобто прав і обов'язків [168, с. 131].

Крім того, нормативне визначення «посадової особи місцевого самоврядування» через такі основні ознаки, як праця в органах місцевого самоврядування, наявність в поєднанні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, одержання заробітної плати з місцевого бюджету, є неповним. Тому варто розгляд досліджуваного поняття здійснювати через зайняття особою посади в органі місцевого самоврядування як ключового елемента служби (а не праці, тобто виконання роботи) посадової особи в органах місцевого самоврядування; також варто провести розподіл посадових осіб місцевого самоврядування на керівників та інших посадовців з визначенням їх загальних функцій та повноважень [169].

Адже легальна класифікація посад в органах місцевого самоврядування є досить загальною та й такою, що не відображає всієї сутності та специфіки діяльності органів місцевого самоврядування. Зокрема, згідно зі ст. 3 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», посадами в органах місцевого самоврядування є: виборні посади, на які особи обираються

на місцевих виборах; виборні посади, на які особи обираються або затверджуються відповідною радою; посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України [166]. Зміст посади формує структура органу (відповідний штатний розпис), функції відповідного органу, управління, відділу, іншого структурного підрозділу, його діяльність та статусні характеристики. Посада, від моменту її зайняття, надає відповідний правовий, соціальний, організаційний та функціональний статус публічному службовцю. У схемі «статус – компетенція – діяльність/служба» факт зайняття посади є передумовою до набуття відповідних статусних характеристик, що дозволяє далі рухатися за вказаною схемою. Компетенція посадових осіб місцевого самоврядування окреслена структурою органу, типовими професійно-кваліфікаційними характеристиками посадових осіб місцевого самоврядування, положенням про інституцію, підрозділ. Спеціальна компетенція посадових осіб має відображатися в посадовій інструкції, де чітко окреслено місце та роль посадової особи місцевого самоврядування в діяльності підрозділу, межі повноважень, взаємовідносини за посадою, права, обов'язки, відповідальність, гарантії, заохочення та обмеження, умови ефективної роботи [168, с. 138].

Розглянувши законодавче поняття посадових осіб органу місцевого самоврядування, пропонуємо перейти насамкінець до розгляду посадових осіб державного підприємства чи комунального підприємства або посадових осіб інших юридичних осіб, які створені розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування. На нашу думку, під посадовими особами державного підприємства чи комунального підприємства або посадовими особами інших юридичних осіб, які створені розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування, слід розуміти посадових осіб цих юридичних осіб, які наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями.

Варто зауважити, що Міністерство юстиції України у Листі від 22 лютого 2013 р. № 1332-0-26-13/11 [170] роз'яснило також, що визначаючи поняття «посадова особа», необхідно виходити з правозастосовної практики, яка зазначає, що головним критерієм віднесення особи до кола посадових осіб є наявність у неї організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій.

У свою чергу, відповідно до судової практики, яка склалася і знайшла своє відображення у відповідному узагальненні Верховного Суду України (йдеться про постанову Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 року № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво»), організаційно-розпорядчими обов'язками є обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, колективних чи приватних підприємств, установ і організацій, їх заступники, керівники структурних підрозділів (начальники цехів, завідувачі відділами, лабораторіями, кафедрами), їх заступники, особи, які керують ділянками робіт (майстри, виконроби, бригадири тощо) [171].

У той же час під адміністративно-господарськими обов'язками розуміються обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в тому чи іншому обсязі є у начальників планово-господарських, постачальних, фінансових відділів і служб, завідуючих складами, магазинами, майстернями, ательє, їх заступників, керівників відділів підприємств, відомчих ревізорів та контролерів тощо [171].

Слід зазначити, що відповідно до положень ч. 3 ст. 65 ГК України, керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та інших органів управління підприємства

відповідно до статуту є посадовими особами цього підприємства. Статутом підприємства посадовими особами можуть бути визнані й інші особи [112]. Враховуючи вищевикладене, до посадових осіб державних або комунальних підприємств або підприємств приватної форми власності належать керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради, члени виконавчих органів управління підприємства, а також посадові особи, які наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями.

Враховуючи проведені дослідження, варто виділити такі ознаки посадової особи юридичної особи публічного права: 1) перебування на керівній посаді чи тимчасове виконання функцій керівника на підставі адміністративного акта; 2) здійснення владно-розпорядчих функцій; 3) безпосередня участь у вирішенні кадрових питань органу (підрозділу); 4) застосування заходів дисциплінарного впливу до осіб, які перебувають у службово-трудових відносинах (заохочення, примусові заходи, у тому числі дисциплінарні стягнення; 5) здійснення представництва органу (підрозділу) у відносинах з іншими суб'єктами [162, с. 93]; 6) зайняття визначеної структурою і штатним розписом посади в юридичній особі публічного права; 7) визначене коло посадових обов'язків у межах повноважень і функціональної спрямованості юридичної особи публічного права; 8) отримання заробітної плати за рахунок коштів державного або місцевого бюджету; 9) отримання заробітної плати за результатами управління або розпорядження державним чи комунальним майном.

Визначивши поняття та ознаки посадової особи юридичної особи публічного права, пропонуємо перейти до характеристики посадової особи юридичної особи приватного права. Адже як зазначає І. В. Мустаца, розвиток ринкових відносин, збільшення кількості підприємств, установ та організацій усіх форм власності, зростання міжнародної та внутрішньої торгівлі, вільний обіг капіталів, а також інші численні фактори призвели до швидкої активізації суб'єктів трудових правовідносин, тобто появи нових роботодавців та

залучення до найманої праці значної кількості працівників. У таких обставинах цілком очевидним є необхідність використання праці найманих працівників, які мають правовий статус посадової особи та здійснюють управління того чи іншого суб'єкта-роботодавця, його структурної одиниці або окремого аспекту роботи [172, с. 46].

Враховуючи відсутність законодавчого визначення посадової особи юридичної особи приватного права, пропонуємо звернути увагу на існуючі доктринальні уявлення розуміння сутності посадової особи підприємства, установи чи організації приватної форми власності. Так, на думку Н. Янюк, посадова особа організовує інших працівників на здійснення покладених на них завдань і опосередковує взаємовідносини з організаційними структурами чи іншими суб'єктами, у тому числі громадянами. Посадова особа завжди наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями, що надає їй можливість визначати завдання і вибирати відповідні методи діяльності, приймати управлінські рішення, організовувати інших осіб [173, с. 180–181]. Виходячи з цього загального визначення, під посадовими особами юридичних осіб приватного права можна розуміти працівників, які обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій. Визначальним при цьому є обсяг функцій (обов'язків) відповідного працівника.

Подібне визначення запропоноване також вітчизняними науковцями, які вважають, що посадова особа – це службовець, який обіймає постійно або тимчасово посаду керівника чи заступника керівника державного органу, його апарату, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи організації незалежно від форми власності, чи інша особа, на яку законами або іншими нормативними актами з метою постійного або тимчасового управління організаційною структурою покладено обов'язки щодо здійснення організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій [174, с. 144]. Варто погодитися з думкою Н. Плахотнюк, яка наголошує на цільовому призначенні владних повноважень, якими наділена посадова особа, так як вони

мають сприяти реалізації організаційно-розпорядчих, контрольно-наглядових та адміністративно-господарських функцій, а не використовуватися з корисливою метою [175, с. 204–207].

Однак, варто звернути увагу на думку А. Курової, яка вважає, що посадова особа – це працівник, професійний управлінець, який на підставі трудового договору (контракту) постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснює функції управління та керівництва діяльністю всієї організації (підприємства, установи, організації) та/або її підрозділами, роботою працівників, володіє владними повноваженнями, у тому числі контрольними, які дозволяють приймати такі рішення і здійснювати такі дії, які спричиняють виникнення правових наслідків для інших працівників [176, с. 67]. Зазначене визначення є найбільш вдалим щодо розуміння посадової особи юридичної особи приватного права, адже акцентовано увагу на таких характеристиках як «професійний управлінець», «здійснює функції управління та керівництва», «володіє владними повноваженнями, у тому числі контрольними».

Проте, найбільш вдалим та й таким, що у повній мірі розкриває сутність посадової особи юридичної особи приватного права, є визначення запропоноване І. В. Мустецю, який вважає, що посадова особа – це працівник, який на підставі трудового договору (контракту) здійснює керівництво (управління) підприємством, установою, організацією, їх структурними одиницями або певними ділянками роботи (виробництва, процесу тощо), наділяється необхідним правовим статусом, який передбачає виконання організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських обов'язків щодо підпорядкованих йому працівників, майна, матеріальних цінностей [172, с. 49]. Зрозуміло, що зазначене визначення може бути основою при підготовці проекту нормативно-правового акту для внесення змін до чинного законодавства з метою легального визначення цієї категорії.

Розглянувши сутність посадової особи юридичної особи приватного права, пропонуємо перейти до розгляду її ознак. Так, проаналізувавши безліч

наукових підходів до встановлення характерних ознак посадової особи в системі права, А. Курова виокремила такі ознаки посадової особи:

- 1) визначення правового статусу посадових осіб відбувається з урахуванням вимог законодавства про працю, а також спеціального законодавства про господарські товариства, статутами та іншими внутрішніми актами;
- 2) особливий статус працівника – посадової особи – пов'язаний із виконанням ним особливих функцій – функцій управління та керівництва;
- 3) посадові особи є професійними управлінцями, діяльність яких має бути спрямована на організацію процесу праці для виконання основних статутних завдань підприємства (отримання прибутку, розширення матеріально-технічної бази, підвищення продуктивності праці, вихід на новий рівень та обсяги продажу тощо);
- 4) посадові особи, як і інші працівники, здійснюють свою діяльність на підставі трудового договору (контракту);
- 5) основними функціями посадових осіб є управління та керівництво діяльністю всієї організації (підприємства, установи, організації) та/або її підрозділами, належною роботою працівників;
- 6) посадова особа володіє владними повноваженнями, в тому числі і контрольними, та може застосовувати заходи дисциплінарного впливу (стягнення);
- 7) посадова особа може здійснювати свої повноваження як на постійній, так і на тимчасовій основі, а також за спеціальним повноваженням;
- 8) рішення та дії посадових осіб є причиною виникнення правових наслідків для інших працівників;
- 9) посадові особи характеризуються наявністю підвищеної відповідальності (соціальної та правової) за невиконання або неналежне виконання як безпосередньо своїх посадових обов'язків, так і обов'язків підлеглих працівників.

Хоча наведений нами перелік є достатньо широким, однак саме така кількість характерних ознак дає змогу сформулювати цілісне уявлення про посадову особу [176, с. 67–68].

Розглянувши поняття та ознаки посадових осіб юридичної особи, принагідно зазначимо, що заслуговує на увагу думка, І. А. Куян, яка вважає, що притягнення до відповідальності посадових осіб не чинить достатньої превентивної дії на саму юридичну особу. Юридична особа, отримавши певну

вигоду від вчиненого правопорушення, залишається безкарною. Активізований останнім часом процес встановлення адміністративної відповідальності юридичних осіб видається цілком правильним і закономірним, необхідним поєднання адміністративної відповідальності безпосередньо юридичної особи та її посадових осіб за невиконання своїх обов'язків щодо забезпечення дотримання законодавства, неналежний контроль за виконанням вимог законодавства підлеглими тощо [177, с. 68, 70]. При цьому, слід визначити критерії розмежування відповідальності посадових осіб і юридичних осіб за порушення адміністративного законодавства, що усуне випадки підміни суб'єкта відповідальності і запобігатиме випадкам безвідповідальності відповідних осіб [178, с. 254].

Враховуючи позицію цих науковців, доцільно висловити такі позиції: по-перше, юридична особа є учасником правовідносин та наділяється юридичною особистістю, яка виражається у наділенні її цивільною правосуб'єктністю; по-друге, конструкція юридичної особи забезпечує виокремлення окремого суб'єкта правових відносин, тому має застосування як на рівні загальнотеоретичних досліджень, так і межах окремих галузей права, внаслідок чого виникає галузева правосуб'єктність; по-третє, правова сутність юридичної особи полягає у законодавчо закріпленій конструкції існування соціальної організації, яка формується внаслідок соціально-економічних формацій у державі, та наділяється можливістю від власного імені виступати учасником правових відносин [179, с. 46–47]. Тому варто погодитися з думкою М. В. Удода та О. Г. Літуса, які зазначають, що призначення покарання юридичній особі не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення винну фізичну особу. Одночасне притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності фізичної особи не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення юридичну особу. Отже, орган, що розглядає конкретну справу про адміністративне правопорушення, мусить довести провину як юридичної, так і фізичної особи [180, с. 92]. Зрозуміло, що питання визнання юридичної особи суб'єктом

адміністративного правопорушення розглядається у наукових працях багатьох вітчизняних вчених. Проте, незважаючи, на підтримку більшості науковців позиції про необхідність внесення змін до закону про адміністративну відповідальність з метою визнання юридичної особи суб'єктом адміністративного правопорушення, а також визначення особливостей процесуального порядку провадження у таких справах, це питання досі не вирішене.

Ми погоджуємося з думкою вітчизняних вчених, що недоліками правового регулювання адміністративної відповідальності юридичних осіб є: по-перше, відсутність чіткого визначення в Кодексі України про адміністративні правопорушення, яке б можна було застосувати як до фізичних, так і юридичних осіб; по-друге, відсутність узагальненого визначення суб'єкта адміністративного правопорушення на законодавчому рівні; по-третє, розпорошеність значної кількості нормативно-правових актів, що передбачає адміністративну відповідальність юридичних осіб; по-четверте, відсутність чіткого регламентованого загального порядку притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності [181].

Слід погодитися з В. В. Польщиковим, що питання про форми, види та підстави притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб в Україні має бути вирішене одним із двох можливих способів, що взаємно виключають один одного. Першим шляхом може бути повна відмова від адміністративної відповідальності юридичних осіб і перенесення питання про їхню відповідальність до сфери судового оскарження та двостороннього відшкодування збитків. Другим способом є закріплення в Кодексі України про адміністративні правопорушення єдиних норм про юридичну особу як суб'єкта адміністративної відповідальності з установленням вичерпного переліку підстав такої відповідальності. У складний перехідний період саме другий спосіб убачається більш правильним і ефективним з погляду формування оптимального адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в нашій державі. Водночас це має бути дійсно вичерпний

перелік, що передбачатиме адміністративну відповідальність за ті дії чи бездіяльність юридичних осіб, які є реально шкідливими для держави й суспільства. Будь-які спори суб'єктів господарювання в комерційній площині, поза всяким сумнівом, мають вирішуватися у змагальному судовому процесі та не можуть бути предметом державного адміністративного втручання в сучасних умовах сприйняття українською національною правовою системою європейських стандартів правової політики й публічного управління [182, с. 89–90].

Таким чином, зважаючи на вищевикладене доцільно говорити про доцільність визнання юридичних осіб суб'єктами порушення порядку здійснення валютних операцій. При цьому, необхідним є розроблення відповідного проєкту законодавчих змін, адже відповідно до змісту п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, виключно законами України визначаються діяння, які є адміністративними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Для визнання можливості притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доцільно в першу чергу внести зміни до Загальних положень КУпАП. Зокрема, пропонуємо доповнити КУпАП, ст. 16-1 у такій редакції:

«Стаття 16-1. Відповідальність юридичних осіб

1. Юридичні особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення у таких випадках:

1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із адміністративних правопорушень, передбачених у статтях 162-1, ... цього Кодексу;

2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів, що призвело до вчинення будь-якого із адміністративних правопорушень, передбачених у статтях цього Кодексу;

2. За вчинення адміністративних правопорушень можуть бути застосовані адміністративні стягнення до суб'єктів приватного та публічного права

резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

3. У разі реорганізації юридичних осіб, зазначених у частині другій цієї статті, адміністративні стягнення можуть бути застосовані до їх правонаступників, до яких перейшли майно, права та обов'язки.

Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти посадових (службових) осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи».

Крім того, для визнання юридичних осіб суб'єктами порушення порядку здійснення валютних операцій, доцільно внести відповідні зміни до санкції ст. 162-1 КУпАП, а зокрема доповнити словосполученням «на юридичних осіб...». При цьому, питання щодо пропозицій щодо виду і розміру адміністративного стягнення, яке може бути накладено на юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій, буде розглянуто нами у підрозділі 3.2 дисертаційного дослідження.

Отже, пройшовши шлях від заперечення самої можливості притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб до визнання їх суб'єктами цієї відповідальності в кількох окремих законах, законодавство про адміністративні правопорушення у своєму розвитку має пройти наступний етап – визначити загальні правила та процедури адміністративної відповідальності юридичних осіб, без чого неможливо забезпечити належний захист цих осіб від неправомірного притягнення до відповідальності. Таким чином, існує гостра необхідність ухвалення Кодексу про адміністративні проступки, у якому не тільки визначити підстави застосування до юридичних осіб адміністративних стягнень, насамперед штрафу, але й установити загальні правила та процедури

притягнення їх до цієї відповідальності, що, безумовно, сприятиме забезпеченню законності цієї відповідальності [183, с. 37].

Розглянувши питання про доцільність визнання юридичної особи суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, пропонуємо перейти до розгляду фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, як суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій.

Згідно зі ст. 42 Конституції України, кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [116]. Відповідно до ст. 50 ЦК України, право на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю [158]. Згідно зі ст. 128 ГК України, громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи [110]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», державна реєстрація фізичних осіб – підприємців – офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій [184].

При цьому, враховуючи положення ч. 1 ст. 51 ЦК України, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин [158]. Згідно зі ст. 128 ГК України, громадянин – підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернено стягнення. Громадянин може здійснювати підприємницьку діяльність: безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється; із залученням або без залучення найманої праці; самотійно або спільно з іншими

особами [110]. Враховуючи зазначені положення цивільного та господарського законодавства, варто погодитися з думкою Ю. Сагайдак, що підприємницька діяльність має неабияке позитивне значення для розвитку особистості, суспільства та держави, тому розвиток і підтримка господарської (підприємницької) діяльності людини має стати пріоритетним напрямом діяльності України в найближчі 5 років, особливо в контексті євроінтеграції [184, с. 47].

Варто зауважити, що господарському законодавстві закріплено перелік обов'язків у громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності. Так, згідно ч. 6 ст. 128 ГК України, громадянин – підприємець зобов'язаний: у передбачених законом випадках і порядку одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності; повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї підприємницької діяльності, що підлягають відображенню у реєстраційних документах; додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством; не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства; вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства; своєчасно надавати органам доходів і зборів декларацію про майновий стан і доходи (податкову декларацію), інші необхідні відомості для нарахування податків та інших обов'язкових платежів; сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом [110].

Слід зазначити, що громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності, володіє загальними ознаками суб'єкта адміністративного правопорушення, а саме: настання віку адміністративної відповідальності та осудність. При цьому, серед особливостей правового статусу громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності як суб'єкта порушення порядку здійснення валютних операцій, у

порівнянні із загальним суб'єктом адміністративного правопорушення, можна виділити такі: по-перше, цей статус здобувається в результаті (з моменту) державної реєстрації фізичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності; по-друге, до підприємницької діяльності громадян, здійснюваної без утворення юридичної особи, відповідно застосовуються правила ГК та ЦК, що регулюють діяльність юридичних осіб, що є комерційними організаціями, якщо інше не випливає з закону, актів Президента і Уряду або суті правовідносин; по-третє, громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності має право наймати працівників; по-четверте, на відміну від громадян, що не є суб'єктами підприємницької діяльності, майнові спори між суб'єктами підприємницької діяльності або між ними і юридичними особами підвідомчі господарським судам. Але це стосується тільки спорів, зв'язаних з підприємницькою діяльністю. Інші спори за участю фізичної особи, хоча він і має статус суб'єкта підприємницької діяльності, підвідомчі місцевим судам; по-п'яте, фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, що не в змозі задовольнити вимоги кредиторів, зв'язані зі здійсненням їм підприємницької діяльності, може бути визнаний за рішенням суду неспроможним (банкрутом) [186, с. 162–163].

Визначивши особливості суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, пропонуємо перейти до характеристики суб'єктивної сторони порушення порядку здійснення валютних операцій. Так, загальноприйнятою думкою в науці адміністративного права є те, що суб'єктивна сторона характеризує психічні процеси у свідомості правопорушника (посадової особи юридичної особи або громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності), коли він вчиняє адміністративне правопорушення, тобто психічне ставлення до вчиненого порушення порядку здійснення валютних операцій. При цьому, зміст суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення характеризують такі юридичні ознаки як вина, мотив, мета вчинення правопорушення, а тому пропонуємо розглянути ці ознаки більш детально.

Слід зазначити, що основною обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення виступає вина, адже за її відсутності настання адміністративної відповідальності та застосування адміністративного стягнення не вбачається можливим [187, с. 294]. Усталеною є думка, що правильне визначення вини має значення для встановлення наявності у вчиненому діяння юридичного складу адміністративного правопорушення, а також сприяє відмежуванню адміністративних правопорушень від інших протиправних діянь. Т. О. Коломоєць вважає, що вина як основна ознака й обов'язкова ознака суб'єктивної сторони виражається в психічному ставленні особи до вчиненого проступку та його наслідків. Виявляється вина у формі умислу й необережності [47, с. 171].

Згідно зі ст. 10 КУпАП проступок визнається умисним, якщо особа, яка його вчинила: а) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; бажала настання цих наслідків (прямий умисел); б) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; свідомо допускала настання цих наслідків (непрямий умисел) [45]. Варто зауважити, що легальне визначення видів умислу має значення тільки адміністративних правопорушень з матеріальним складом, а враховуючи, що порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується формальним складом, а тому вважається закінченим з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння (детально описаного нами у попередньому підрозділі дисертаційного дослідження), адже наслідки лежать за межами юридичного складу цього правопорушення. На нашу думку, враховуючи формальний склад порушення порядку здійснення валютних операцій, а також виходячи з проведеного аналізу об'єктивної сторони, суб'єктивна сторона характеризується умисною формою вини, коли посадова особа юридичної особи або громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності, усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності (формальний склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП), і бажає його вчинити. Це зумовлено тим, що особа бажає вчинити діяння, які

утворюють об'єктивну сторону порушення порядку здійснення валютних операцій, вона свідомо припускає досягти певного результату. Отже, умисна форма вини характеризується психічним ставленням посадової особи юридичної особи або громадянина – суб'єкта підприємницької діяльності до вчинюваного ним порушення порядку здійснення валютних операцій, за якого інтелектуальний момент виражається у свідомому ставленні до суспільно небезпечного діяння (цілеспрямоване усвідомлення особою характеру здійснюваного діяння), а вольовий – у цілеспрямованості протиправної діяльності (ставлення волі суб'єкта до негативних змін в об'єкті адміністративного правопорушення, які є результатом його суспільно небезпечного діяння).

Мотив і мета – факультативні ознаки суб'єктивної сторони порушення порядку здійснення валютних операцій. Як зазначається в науковій літературі, термін «мотив» від латинської означає «двигати, штовхати, приводити до руху», а тому мотив – це обумовлене певними потребами внутрішнє спонукання суб'єкта, що викликає в нього рішучість вчинити суспільно небезпечне діяння та яким він керується під час вчинення правопорушення [188, с. 134]. Т. О. Коломоець вважає, що в адміністративно-правовій літературі до внутрішніх спонукань (мотивів) частіш за все відносять корисливість, жадобу, помсту, хуліганські спонукання, кар'єризм тощо [47, с. 171]. В. К. Колпаков до мотивів відносить потреби та інстинкти, потяги, нахили, емоції, установки та ідеали, адже таке розуміння мотиву правопорушення дає підстави знайти мотивацію навіть у так званих «немотивованих проступках» [153, с. 69]. Зрозуміло, що запропоновані цими вченими види мотивів не є вичерпними, адже у кожному конкретному випадку в особи можуть бути різні мотиви до вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій.

У свою чергу, мета – це ідеальний результат, якого намагається досягти особа при вчиненні адміністративного правопорушення, безумовно керуючись певним мотивом. Саме з урахуванням мотиву, суб'єкт адміністративного

правопорушення ставить собі мету, для досягнення якої він вчиняє суспільно небезпечне діяння. Тому мотив і мета є взаємозумовленими, адже поява мотиву призводить до виникнення певної мети. Тільки у випадку виявлення єдності мотиву та мети можна визначити уявлення деліктоздатної особи про спрямованість поведінки, реальний характер його незаконного діяння.

Ураховуючи проведений аналіз елементів об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, на нашу думку, у більшості випадків порушення порядку здійснення валютних операцій вчиняється саме з корисливих мотивів, адже скоріш за все саме матеріальна вигода є головною ознакою при вчинення цього виду правопорушення. При цьому, мотив і мета перебувають за межами суб'єктивної сторони порушення порядку здійснення валютних операцій і не впливають на кваліфікацію діяння особи, однак їх встановлення може мати значення для індивідуалізації адміністративної відповідальності особи та визначення конкретного адміністративного стягнення.

Аргументувавши у цьому підрозділі дисертаційного дослідження необхідність визнання юридичної особи суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо охарактеризувати суб'єктивну сторону в діянні цього виду суб'єкта. Так, одна група вчених заперечують проти обов'язковості наявності суб'єктивної сторони у складі адміністративного правопорушення, вчиненого юридичною особою. Основною причиною цього вони вбачають відсутність у юридичної особи розуму та психічного ставлення щодо вчинених ним діянь [189, с. 99].

Інша група вчених вважає, що конструкція будь-якої юридичної особи передбачає наявність механізму, що дає змогу приймати рішення, якими юридична особа буде керуватися у своїй діяльності, тобто формувати волю юридичної особи. Воля юридичної особи формується за допомогою її органів і виражається в рішеннях, які приймаються такими органами. Однак на процес волеутворення юридичної особи здійснює вплив воля людей, які безпосередньо

входять до складу такого органу, а, отже мають змогу визначати напрям діяльності юридичної особи [190, с. 230].

Враховуючи вищезазначене, ми погоджуємося з думкою М. О. Кравця, про те, що дії юридичної особи завжди зумовлені діями людей, тобто дії юридичної особи є наслідком дій людей, між ними існує певний зв'язок, і тому визначення вини юридичної особи має враховувати саме зв'язок між діями фізичних осіб, що входять до складу юридичної особи, і протиправними діями власне юридичної особи. Оскільки вина є суб'єктивною категорією, то у визначенні вини юридичної особи має бути присутня суб'єктивна ознака цього зв'язку [191, с. 77].

Заслуговує на увагу думка Ю. В. Венгера, що вину юридичної особи за скоєне адміністративне правопорушення слід розглядати як психічне/свідоме ставлення фізичних осіб, що входять до складу юридичної особи, до вчинюваної дії чи бездіяльності та зв'язку між їх діями (бездіяльністю) і діями власне юридичної особи. Тобто, якщо юридичним фактом, що лежить в основі протиправних дій юридичної особи, є дії фізичних осіб, то є можливим визнати дії юридичної особи винними. Якщо ж такою основою є події, тобто, фактичні обставини, виникнення яких не залежить від волі та свідомості фізичних осіб, що входять до складу юридичної особи, то такі дії юридичної особи вважати винними не можна [192, с. 87].

Тому розглядаючи зміст протиправних дій юридичних осіб з урахуванням практичної потреби у їх оцінці, можна виокремити кілька компонентів, визначення яких дає уявлення про цей зміст, а саме: чи вчинена протиправна дія саме цією юридичною особою; чи є протиправна дія юридичної особи наслідком дій фізичних осіб, що входять до її складу; дії якої конкретної особи потягли за собою вчинення протиправного діяння юридичною особою; чи усвідомлювала або чи повинна була усвідомлювати зазначена особа, що її дії потягнуть за собою протиправні дії юридичної особи [191, с. 77].

Отже, особливість юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення полягає у тому, що від її імені та в інтересах виступають

конкретні фізичні особи. Тому не зважаючи на існуючі доктринальні погляди про відсутність суб'єктивної сторони в діянні юридичної особи, вважаємо, що більш коректно визначити вину юридичної особи шляхом розкриття ознак вини керівника, адміністрації, окремих посадових осіб чи працівників, які перебувають у трудових правовідносинах з юридичною особою. На нашу думку, вина юридичної особи як потенційного суб'єкта порушення порядку здійснення валютних операцій може проявлятися у формі: 1) вини органів юридичної особи; 2) вини учасників юридичної особи; 3) вини працівників чи посадових (службових) осіб юридичної особи під час виконання ним своїх посадових (службових) обов'язків.

Висновки до розділу 2

Виявлення загального об'єкту дозволяє в подальшому застосовувати норми закону про адміністративну відповідальність, а також визначити родовий, видовий та безпосередній об'єкти та й інші елементи юридичного складу порушення порядку здійснення валютних операцій для накладення адміністративного стягнення на винну особу. При цьому, родовим об'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій можна вважати суспільні відносини в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності. Видовим об'єктом складу порушення порядку здійснення валютних операцій є такі суспільні відносини: 1) пов'язані з розподілом, перерозподілом і використанням валового внутрішнього продукту, національного доходу держави та використанням централізованих, децентралізованих коштів з метою виконання функцій і завдань держави; 2) пов'язані з формуванням та використанням грошових фондів з метою забезпечення умов розширеного відтворення підприємств, задоволення потреб населення, здійснення економічних, соціальних, політичних та інших функцій

сучасної держави; 3) пов'язані із самостійною, систематичною на власний ризик діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку. Насамкінець визначено безпосередній об'єкт порушення порядку здійснення валютних операцій, а також запропоновано класифікацію суспільних відносин, які охороняються нормою ст. 162-1 КУпАП.

Вчиняючи порушення порядку здійснення валютних операцій, винна особа посягає на суспільні відносини в галузі фінансів і господарської, підприємницької діяльності (основний додатковий об'єкт адміністративного правопорушення), і може посягати на суспільні відносини пов'язані із справлянням митних платежів, і на суспільні відносини у сфері банківської діяльності (додаткові факультативні об'єкти).

До обов'язкових ознак об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, належить діяння у формі дії або бездіяльності, а саме: 1) порушення порядку здійснення валютних операцій із купівлі, продажу, обміну безготівкової іноземної валюти/банківських металів без фізичної поставки та оформлення і подання суб'єктами валютних операцій до банку заяв про купівлю або продаж іноземної валюти або банківських металів, їх виконання; 2) порушення порядку проведення розрахунків за валютними операціями; 3) порушення порядку проведення операцій із переказу іноземної валюти; 4) порушення порядку проведення розрахунків за валютними операціями з використанням готівкової іноземної валюти; 5) порушення порядку ввезення, пересилання на митну територію України, вивезення, пересилання з митної території України або транзит через митну територію України фізичними особами, юридичними особами готівкової валюти і банківських металів; 6) порушення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів; 7) порушенням порядку, умов, особливостей проведення операцій з купівлі, продажу, обміну валютних цінностей, їх переказу та використання; 8) порушення умов, порядку, особливостей здійснення валютних операцій, пов'язаних з інвестиційною

діяльністю іноземних інвесторів в Україні; 9) порушення особливостей здійснення окремих валютних операцій клієнтів за кредитними договорами (договорами позики/поворотної фінансової допомоги) та за аграрними розписками; 10) порушення умов, порядку, особливостей здійснення валютних операцій в страховій діяльності; 11) недотриманням лімітів купівлі іноземної валюти/переказу коштів в іноземній валюті/гривні за кордон/на поточний рахунок нерезидента – юридичної особи, відкритий в Україні (крім інвестиційного рахунку); 12) порушення умов, порядку, особливостей здійснення операцій за поточними рахунками клієнтів банків.

Враховуючи зарубіжний досвід доцільно доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Крім того, закріплення в чинному законі про адміністративну відповідальність, положення про повторність як кваліфікуючу ознаку порушення порядку здійснення валютних операцій, дозволить суду призначати справедливе та максимально індивідуалізоване адміністративне стягнення для зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття. Тому чинну редакцію ст. 162-1 КУпАП, можна доповнити новою частиною 2 у такій редакції: «Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те саме порушення».

Запропоновано посадових осіб юридичних осіб публічного права на основі функцій та відповідальності, які визначені для певної посади, та кваліфікації, яка необхідна для виконання посадових обов'язків класифікувати на наступні категорії, а саме: 1) посадові особи органу державної влади; 2) посадові особи органу влади Автономної Республіки Крим; 3) посадові особи органу місцевого самоврядування; 4) посадові особи державного підприємства; 5) посадові особи комунального підприємства; 6) посадові особи іншої юридичної особи, яка створені розпорядчим актом Президента України, органу

державної влади або органу місцевого самоврядування.

Під посадовими особами державного підприємства чи комунального підприємства або посадовими особами інших юридичних осіб, які створені розпорядчим актом Президента України, органу державної влади або органу місцевого самоврядування, слід розуміти посадових осіб цих юридичних осіб, які наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями. До посадових осіб державних або комунальних підприємств або підприємств приватної форми власності належать керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради, члени виконавчих органів управління підприємства, а також посадові особи, які наділені організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими повноваженнями.

Розглядаючи суб'єктивну сторону порушення порядку здійснення валютних операцій варто виокремлювати її основну (вина) та факультативну (мотив і мета) ознаки. При цьому, порушення порядку здійснення валютних операцій вчиняється з умисною формою вини. Визначено, що вина юридичної особи як потенційного суб'єкта порушення порядку здійснення валютних операцій може проявлятися у формі: 1) вини органів юридичної особи; 2) вини учасників юридичної особи; 3) вини працівників чи посадових осіб юридичної особи під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВІ ПРО ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ

3.1. Провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій

Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій потребує від посадових осіб Державної податкової служби України дотримання встановленого чинним законодавством процесуального порядку виявлення, фіксації адміністративного правопорушення та подальшого надіслання матеріалів справи до суду на розгляд для прийняття відповідного рішення. Зрозуміло, що чітко визначений легальний процесуальний порядок механізму адміністративної відповідальності є гарантією об'єктивного з'ясування всіх обставин справи та прийняття відповідного рішення по суті з метою притягнення винної особи до відповідальності та попередження у майбутньому подібної протиправної поведінки.

Провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій дозволяє оцінити наявні докази у справі для з'ясування всіх обставин справи, що містить дані про наявність або відсутність складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, для прийняття законного рішення по суті справи. Крім того, під час провадження у цій категорії справ, суд має можливість оцінити докази зібрані уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби у рамках повного та об'єктивного дослідження фактичних обставин справи.

Таким чином, з'ясування та теоретичних аспектів провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій дозволить виявити

існуючі проблемні питання з метою напрацювання пропозицій, які дозволять більш ефективніше охороняти права і свободи людини й громадянина, додержання вимог законодавства при притягненні винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Крім того, напрацювання пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства дозволить підвищити ефективність виявлення та протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій.

Звідси випливає, що провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій, спрямоване на вирішення конкретних завдань. Так, відповідно до ст. 245 КУпАП завданнями провадження в справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності до закону, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [45]. Звідси випливає, що розв'язуються два комплексні взаємопов'язані завдання. По-перше, юрисдикційне (своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її відповідно до законодавства; забезпечення виконання винесеної постанови. По-друге, профілактичне виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень; виховання громадян у дусі додержання законів [193, с. 243].

Розглянувши завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення, пропонуємо перейти до розгляду поняття, ознак та його принципів. Так, в доктрині адміністративного права існують різноманітні підходи до визначення поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення. На думку Ю. П. Битяка, що провадження у справах про адміністративні правопорушення – низка послідовних дій уповноважених органів (посадових осіб), а в деяких випадках інших суб'єктів, які згідно з нормами адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на

притягнення правопорушників до відповідальності й забезпечення виконання винесеної постанови [48, с. 220]. О. В. Кузьменко вважає, що провадження – це вид адміністративного процесу, який об'єднує послідовно вчинювані уповноваженим суб'єктом процесуальні дії щодо розгляду та вирішення індивідуальних справ [194, с. 25]. Інша група вчених вважає, що адміністративне провадження є окремим провадженням, сутність якого містить єдність послідовно здійснюваних дій і процедур, спрямованих на розгляд і вирішення індивідуально-конкретних адміністративних справ [195, с. 487]. Провадження у справах про адміністративні правопорушення – це комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених процесуальних дій, спрямованих на своєчасне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законодавством, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі додержання законів, зміцнення законності, які здійснюються спеціально уповноваженим органом або посадовою особою державних органів з метою охорони прав та законних інтересів громадян, охорони власності, виконання завдань з охорони громадського порядку і громадської безпеки [196, с. 121]. Підсумовуючи вищевикладене, провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій можна розглядати як сукупність послідовних процесуальних дій посадових осіб Державної податкової служби України та суду згідно норм адміністративного законодавства, спрямованих на розгляд і вирішення справи про порушення порядку здійснення валютних операцій для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Визначивши поняття провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо виокремити такі його ознаки: 1) підставою виникнення є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП; 2) реалізується особливим складом учасників, а саме: посадовими особами Державної податкової служби України та судом в межах

процесуальних норм чинного адміністративного законодавства; 3) характеризується відповідними процесуальними актами, до яких відноситься: протокол про адміністративне правопорушення; постанова про накладення адміністративного стягнення; постанова про закриття справи; рішення по скарзі на постанову по справі про адміністративне правопорушення [45]; рішення за результатами перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом [45].

Важливими є принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення. Принцип (від лат. *principium* – начало, основа) – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю та відображають суттєві положення теорії вчення, науки, системи внутрішнього й міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації [197, с. 65]. Так, Т. О. Коломоєць, серед принципів адміністративного провадження виокремлює: законність; публічність; гласність; об'єктивність; здійснення провадження національною мовою; безпосередність провадження; дотримання змагальності сторін; простота та швидкість (оперативність) провадження; дотримання права на захист законних інтересів громадян; рівність осіб, які беруть участь у провадженні [198, с. 63]. На думку Н. М. Зільника, до принципів на яких ґрунтується провадження у справах про адміністративні правопорушення належать: 1) принцип законності; 2) принцип охорони інтересів держави і особи; 3) принцип публічності (офіційності); 4) принцип самостійності і незалежності суб'єктів юрисдикції у прийнятті рішень; 5) принцип гласності; 6) принцип поєднання диспозитивності та імперативності; 7) принцип рівності учасників процесу перед законом; 8) принцип оперативності та економічності; 9) принцип провадження адміністративно-деліктного процесу національною мовою; 10) принцип встановлення об'єктивної (матеріальної) істини; 11) принцип права на захист [199, с. 394–395].

Таким чином, в юридичній літературі існує різноманітна класифікація принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення залежно від критеріїв, які покладені в основу певної класифікації. Однак, враховуючи вищезазначені підходи вважаємо, що принципами провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій є такі:

- 1) законності – законодавче врегулювання суспільних відносин у сфері провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій;
- 2) публічності – провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється публічно уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби України та судом;
- 3) гласності – розгляд справ про порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється відкрито;
- 4) змагальності – можливість сторони захисту подавати докази на підтвердження захисту свої прав;
- 5) рівність осіб, які беруть участь у справі – рівності усіх учасників провадження перед законом;
- 6) оперативності та економічності – справа розглядається швидко у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи;
- 7) провадження національною мовою – учасники провадження мають право виступати рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача;
- 8) встановлення об'єктивної істини – вирішення завдань провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій з метою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності;
- 9) права на захист – при розгляді справи особа має право користуватися послугами адвоката.

Зрозуміло, що запропонований нами перелік принципів провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій не є вичерпним та універсальним, але є спробою узагальнити існуючі доктринальні бачення з метою визначення цих принципів у цій категорії справ. Тому перспективним напрямком подальших наукових здобутків є більш детальне обґрунтування принципів провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій та визначення шляхів їх практичної реалізації.

Визначивши принципи провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до розгляду його стадій. Зокрема, провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і кожне провадження, складається з певних елементів, стадій. Під стадією провадження в адміністративно-процесуальній літературі розуміється підпорядкована загальній меті цього виду провадження відносно його самостійна частина, яка поряд з його загальними задачами має свої специфічні, властиві тільки їй особливості та завдання, які визначають її зміст та процесуальне призначення [200, с. 229]. Стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення характеризуються такими ознаками: реалізуються в межах провадження та відповідають його меті; це сукупність процесуальних дій, пов'язаних між собою спільним завданням або цілями; є відносно відокремленими від інших процесуальних стадій і водночас пов'язаними з ними; у більшості випадків мають законодавством матеріально-правові результати [201, с. 75].

На думку Д. Бортняка, у сукупності всі стадії спрямовані на досягнення загальної мети та вирішення закріплених у законі завдань провадження. Зазвичай виділяють чотири стадії адміністративного провадження: порушення справи про адміністративне правопорушення; розгляд справи та винесення по ній постанови; оскарження й опротестування постанови по справі; виконання винесеної постанови [202, с. 180]. При цьому, В. К. Колпаков виокремлює додаткову стадію адміністративного провадження – адміністративне розслідування, на якій здійснюється вивчення обставин справи [203, с. 303]. Так само Л. Коваль виокремлює таку додаткову стадію, та в цілому пропонує такі стадії: 1) адміністративне розслідування; 2) порушення справи про адміністративне переслідування; 3) розгляд і вирішення цієї справи; 4) оскарження та перегляд постанови; 5) виконання постанови [155, с. 162]. На нашу думку, адміністративне розслідування характеризується виявленням наявності достатніх підстав ознак адміністративного правопорушення та складанням протоколу про адміністративне правопорушення, що здійснюється

в межах першої стадії провадження, а саме під час порушення справи про адміністративне правопорушення, а тому виокремлення стадії адміністративного розслідування не є обов'язковим, а лише існуючим науковим підходом до визначення стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення. При цьому, складання протоколу про адміністративне правопорушення та порушення справи про адміністративне правопорушення можна вважати логічним завершенням адміністративного розслідування.

Крім того, варто зауважити, що поряд з традиційною класифікацією провадження в справах про адміністративні правопорушення на чотири стадії, в науці адміністративні права існують інші підходи до визначення стадій провадження в цій категорії справ. Зокрема, Г. Бондаренко виділяє три стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення: а) порушення, розслідування (перевірку) і направлення справи за підвідомчістю; б) розгляд справи по суті; в) оскарження чи опротестування постанови щодо справи та її виконання [204, с. 116]. Як бачимо, запропонований автором підхід поряд з традиційним відрізняється тільки тим, що третя стадія включає в себе дві стадії оскарження та виконання постанови в справах про адміністративні правопорушення.

Узагальнюючи вищенаведені наукові бачення до визначення стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення, вважаємо, що найбільш раціональним, чітким, логічним та таким, що відповідає чинному закону про адміністративну відповідальність буде визначення таких стадій провадження в справі порушення порядку здійснення валютних операцій, а саме: 1) виявлення та фіксація факту порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) розгляд справи і прийняття відповідного рішення; 3) оскарження прийнятого рішення у справі; 4) звернення до виконання та виконання накладеного стягнення.

Визначивши стадії провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо перейти до характеристики першої стадії, а саме виявлення та фіксації факту порушення порядку здійснення

валютних операцій. Слід відзначити, що КУпАП та інші акти національного законодавства не визначають, з якого моменту адміністративне провадження є розпочатим. КУпАП визначає тільки обставину, за якої адміністративне провадження порушується, – наявність у діях особи ознак адміністративного проступку. КУпАП визначає, що такі дані встановлюються: 1) особами, уповноваженими складати протокол про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП); 2) особами, що застосовують заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення (ст. 260 КУпАП), а саме адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів; 3) особою, яка уповноважена здійснювати доставлення порушника (ст. 259 КУпАП); 4) особою, яка уповноважена накладати стягнення на місці вчинення правопорушення, без складання протоколу (ст. 258 КУпАП). Цей перелік є неповним. Так, приводом для адміністративного розслідування може бути також повідомлення осіб про вчинене правопорушення [205, с. 161].

Отже, в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій можна виокремити такі приводи порушення справи: 1) усні або письмові заяви або повідомлення фізичних та юридичних осіб про вчинене адміністративне правопорушення; 2) повідомлення в засобах масової інформації, а саме повідомлення в газеті, журналі, теле- і радіопрограмі, іншій періодичній формі публічного розповсюдження масової інформації про вчинене адміністративне правопорушення; 3) самостійне виявлення посадовими особами Державної податкової служби України даних, які вказують на наявність складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП.

Ураховуючи, що перші два приводи для початку процесуальних дій щодо виявлення порушення порядку здійснення валютних операцій є зрозумілими, а тому пропонуємо перейти до найбільш поширеного приводу адміністративного розслідування, а саме самостійного виявлення посадовими особами Державної податкової служби України даних, які вказують на наявність складу адміністративного правопорушення. Варто зауважити, що процесуальний

порядок виявлення посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, на сьогоднішній день досі врегульований наказом Міністерства фінансів України аж 2013 р. Незважаючи на те, що протягом останніх семи років було здійснено ряд організаційно-правових змін в контексті утворення Державної фіскальної служби України, яка об'єднала повноваження податкової та митної служб, ліквідації цієї служби, утворення окремих податкової та митної служб, що зумовило прийняття нових або визнання такими, що втратили чинність положень про ці служби, утворення та ліквідації різноманітних територіальних підрозділів органів державної влади уповноважених виявляти та припиняти порушення валютного законодавства, новоутворена Державна податкова служба України досі змушена використовувати у своїй діяльності цей наказ Міністерства фінансів України. Вважаємо, що посадові особи Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України повинні спільними зусиллями напрацювати новий підзаконний нормативно-правовий акт, який врегулює порядок проведення документальних перевірок уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби для виявлення порушень порядку здійснення валютних операцій, а до цього часу охарактеризуємо існуюче нормативно-правове поле.

Слід зазначити, що тільки за результатами проведення документальної перевірки посадові особи Державної податкової служби України можуть самостійно виявити порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, відповідно до наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків – фізичними особами» [206], уповноважені посадові особи можуть виявити факти порушення порядку здійснення валютних операцій за результатами проведення документальних перевірок.

Слід зазначити, що документальною перевіркою вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених податків і зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, а також отриманих в установленому законодавством порядку органом державної податкової служби документів та податкової інформації, у тому числі за результатами перевірок інших платників податків. Документальні планова та позапланова перевірки можуть бути як виїзними, так і невиїзними [206].

Варто зауважити, що на підзаконному рівні визначено проведення документальних перевірок як у приміщенні за офіційною адресою реєстрації фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності чи юридичної особи, так і в приміщенні податкового органу. Зокрема, відповідно до наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків – фізичними особами», документальна перевірка може проводитися у приміщенні податкового органу за бажанням платника податків. Письмові повідомлення про такі запрошення направляються платникам податків рекомендованими листами з повідомленням про вручення або особисто вручаються платникам податків або їх законним чи уповноваженим представникам, в яких зазначаються підстави запрошення, час і дата, на яку запрошується платник податків (представник платника податків), а також місцезнаходження проведення перевірки [206].

Слід зазначити, що у процесі виявлення порушення порядку здійснення валютних операцій до моменту його фіксації, уповноважені посадові особи спочатку складають відповідний акт за результатами проведеної документальної перевірки. Так, згідно з наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової

служби, платниками податків – фізичними особами», акт – службовий документ, який підтверджує факт проведення документальної перевірки діяльності платника податків і є носієм доказової інформації про виявлені порушення вимог валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби. За результатами документальної перевірки в акті викладаються всі суттєві обставини діяльності платника податків, які стосуються фактів виявлених порушень. За результатами розгляду керівником органу державної податкової служби (його заступником) акта перевірки, заперечень платника податків або його законних представників та інших матеріалів перевірки у терміни та порядку, встановлені законодавством, приймаються відповідні податкові повідомлення-рішення [206].

На підзаконні рівні визначено перелік випадків, які дозволяють прийняти податкове повідомлення-рішення у разі встановлення порушень вимог законодавства для подальшого його надіслання платникам податків. Так, відповідно до п. 1 наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку надіслання контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків», контролюючий орган визначає суму нарахування (зменшення) грошових, податкових зобов'язань, зменшення (збільшення) суми податкових зобов'язань та/або податкового кредиту та/або зменшення бюджетного відшкодування з податку на додану вартість та/або зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми податку на додану вартість, що законодавством, і складає податкове повідомлення-рішення у випадках, якщо: 1) платник податків не подає в установлені строки податкову (митну) декларацію, а при здійсненні заходів податкового контролю встановлено факти здійснення платником податків діяльності, що призвела до виникнення об'єктів оподаткування, наявність показників, які підлягають декларуванню, та наявність діючих (у тому числі призупинених) ліцензій на право здійснення діяльності з підакцизною продукцією, яка підлягає ліцензуванню згідно із

законодавством; 2) дані перевірок результатів діяльності платника податків, крім електронної перевірки, свідчать про заниження або завищення суми його податкових зобов'язань, податкового кредиту, суми бюджетного відшкодування та/або завищення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми податку на додану вартість платника податків, що заявлені у податкових (митних) деклараціях, уточнюючих розрахунках; 3) згідно із законодавством з питань державної митної справи, податковим та іншим законодавством відповідальним за нарахування сум податкових зобов'язань з окремого податку або збору, застосування штрафних (фінансових) санкцій та пені, у тому числі за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності, є контролюючий орган; 4) дані перевірок щодо утримання податків у джерела виплати, в тому числі податкового агента, свідчать про порушення правил нарахування, утримання та сплати до відповідних бюджетів податків і зборів, у тому числі податку на доходи фізичних осіб, таким податковим агентом; 5) результати митного контролю, отримані після закінчення процедури митного оформлення та випуску товарів, свідчать про заниження або завищення податкових зобов'язань, визначених платником податків у митних деклараціях; 6) в інших випадках, коли надсилення (вручення) податкового повідомлення-рішення передбачено законом [207].

Зрозуміло, що для виявлення порушення порядку здійснення валютних операцій за результатами проведення документальної перевірки, прийняття податкового повідомлення-рішення, уповноважені посадові особи мають мати відповідні повноваження, які врегульовані на легальному рівні. На сьогоднішній день, відповідні повноваження щодо виявлення порушень порядку здійснення валютних операцій, як ми вже неодноразово зазначали у дисертаційному дослідженні, має Державна податкова служба України. Зокрема, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України», Державна податкова служба України відповідно до

покладених на неї завдань здійснює контроль за дотриманням встановлених законом строків проведення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку приймання готівки для подальшого переказу (крім приймання готівки банками), порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій [208].

Слід зазначити, що для виявлення фактів порушення порядку здійснення валютних операцій, уповноважені посадові особи мають відповідні повноваження, які дозволяють отримувати необхідну інформацію. Зокрема, Державна податкова служба України для виконання покладених на неї завдань має право отримувати безоплатно від платників податків, а також від установ Національного банку, банків та інших фінансових установ довідки у порядку, встановленому Законом України «Про банки і банківську діяльність» [209] та Податковим кодексом України [210], довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду – інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, зокрема про ненадходження в установлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання, інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржнику в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком [208].

У свою чергу, за результатами проведення посадовими особами Державної податкової служби України документальної перевірки, або з урахуванням усних або письмових заяв або повідомлень фізичних та юридичних осіб про вчинене адміністративне правопорушення чи повідомлень в засобах масової інформації, з урахуванням вимог п. 25 ч. 1 ст. 255 КУпАП, органи державної податкової служби України, мають право складати протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП. Складання протоколу про адміністративне правопорушення є фіксацією порушення порядку здійснення валютних операцій. Відповідно до ст. 254 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту

виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності [45]. Зазначимо, що складення протоколу про адміністративне правопорушення з порушенням строків є підставою для визнання його недійсним, а справа може бути припинена. Протокол про адміністративне правопорушення є підсумковим процесуальним документом, у якому відображено та закріплено дані про особу правопорушника, його права, юридично значущий факт вчинення протиправних дій, а також висновок посадової особи, яка склала протокол про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності [211, с. 97].

Ураховуючи, що у зв'язку з прийняттям у 2018 р. Закону України «Про валюту і валютні операції» [118] і набуттям чинності 7 лютого 2019 р., у КУпАП ст. 162-1 було викладено в існуючій редакції, що визначило адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій. Враховуючи відсутність опублікованих даних кількості порушень порядку здійснення валютних операцій у 2019 р., пропонуємо розглянути статистичні відомості за 2018 рік. Так, статичні дані свідчать, що у 2018 р. кількість справ за ст. 162-1 КУпАП, які надійшли протягом року – 347, кількість повернутих справ – 111, із них для належного оформлення – 97, кількість розглянутих справ, за якими винесено постанови (рішення) – 221, із них про накладення адміністративного стягнення тільки – 50 [212].

Згідно зі ст. 256 КУпАП, у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягується до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків потерпілих, якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи [45]. Принагідно зазначимо, що зважаючи на законодавче врегулювання

у ст. 245 КУпАП, такого завдання провадження в справах про адміністративні правопорушення як виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, для його повноцінної реалізації можливо внести відповідні зміни до закону про адміністративну відповідальність. Зокрема, враховуючи вже існування подібних ідей в доктрині адміністративного права, пропонуємо серед відомостей, які зазначаються у протоколі про адміністративне правопорушення додати також «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення», що дозволить органам публічної адміністрації більш якісно напрацьовувати та втілювати у практичну площину заходи превенції адміністративним правопорушенням, у тому числі порушенням порядку здійснення валютних операцій. Крім того, вже на стадії виявлення та фіксації порушення порядку здійснення валютних операцій посадові особи Державної податкової служби України будуть зобов'язані виявляти причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, що дозволить судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду реалізовувати положення ст. 282 КУпАП, а саме вносити пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Тому пропонуємо ч. 1 ст. 256 КУпАП, після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення».

Ураховуючи, що у попередніх підрозділах, нами запропоновано визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій, доцільно внести відповідні зміни до процесуальних норм КУпАП, щоб можливо було б виявляти, фіксувати, та притягати до адміністративної відповідальності юридичних осіб. У зв'язку з цим пропонуємо, ч. 1 ст. 256 КУпАП, після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу».

Слід зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 256 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення як документ, що засвідчує факт

неправомірних дій особи, та є одним з основних джерел доказів, складається за встановленою формою і має містити усі дані, необхідні для вирішення справи. Ми погоджуємося з думкою П. І. Пархоменка, що протокол про адміністративне правопорушення у справах про адміністративну відповідальність є доказом у справі, на підставі якого встановлюється наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Належне оформлення протоколу впливає на правильність вирішення справи і забезпечення прав учасників правовідносин [213, с. 55].

Докази в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій мають важливе значення для належного розгляду справи про адміністративне правопорушення та прийняття об'єктивного рішення по суті справи. Так, згідно зі ст. 251 КУпАП, доказами в справі про адміністративне правопорушення слугують будь-які фактичні дані, на основі яких у чинному порядку орган (посадова особа) констатує наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, провину цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного розв'язання справи [45]. На першій стадії порушення справи можна умовно класифікувати докази за предметом доказування на такі: докази, що підтверджують або спростовують наявність події адміністративного правопорушення; що встановлюють винність особи, яка вчинила протиправні дії; що характеризують особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, що визначають обставини, які пом'якшують і обтяжують відповідальність; обставини, за яких неможливе провадження у справі (якщо є такі); докази, спрямовані на з'ясування характеру і обсягу шкоди; обставини, що визначають причини і умови вчинення протиправного діяння [214, с. 110].

Слід зазначити, що належне оформлення протоколу про адміністративне правопорушення та необхідність доказування в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій зумовлено дотриманням конституційного принципу презумпції невинуватості. Так, згідно зі ст. 62 Конституції України,

особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду [116]. Так, згідно п. 4.1. мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010 у справі за конституційним зверненням громадянина ОСОБА_2 щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) зазначено, що Конституційний Суд України дійшов висновку, що адміністративна відповідальність в Україні та процедура притягнення до адміністративної відповідальності ґрунтуються на конституційних принципах та правових презумпціях, які зумовлені визнанням і дією принципу верховенства права в Україні [215]. Тому адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій має ґрунтуватися на конституційних принципах та правових презумпціях, а особа не повинна доказувати свою невинуватість і її поведінка вважається правомірною, доки не доведено зворотнє. Визнання особи винною у порушення порядку здійснення валютних операцій не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У Рекомендаціях № R (91) 1 Комітету Міністрів Ради Європи «Про адміністративні санкції» одним із принципів застосування адміністративних стягнень є встановлення обов'язку нести тягар доказування саме для адміністративних органів (принцип 7) [216]. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) в своїх рішеннях неодноразово зазначав, що санкції, які згідно національному законодавству Договірних держав не входять у сферу кримінальних покарань, можуть вважатися такими в світлі положень Конвенції. У своїх рішеннях у справах «Малофеев проти Росії від 30 травня 2013 року», «Малиге проти Франції від 23 вересня 1998 року», «Озтюрк проти Германії» ЄСПЛ визнав адміністративні правопорушення кримінальними злочинами, які

підпадають під гарантії статі 6 Конвенції. Крім того, у п. 21 свого рішення у справі «Надточий проти України від 15 травня 2008 року» ЄСПЛ зазначив, що український уряд визнав кримінально-правовий характер Кодексу України про адміністративні правопорушення [217]. При цьому, ЄСПЛ у справі «Аллєне де Рібермон проти Франції» вказав, що сфера застосування принципу презумпції невинуватості є значно ширшою: він обов'язковий не лише для кримінального суду, який вирішує питання про обґрунтованість обвинувачення, а й для всіх інших органів держави [218].

Крім того, в преамбулі Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплено необхідність усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свободі протоколів до неї; доцільністю впровадження українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; створення передумов для зменшення числа заяв до ЄСПЛ [219]. Тому неналежне оформлення протоколу про адміністративне правопорушення, відсутність доказів, що підтверджують або спростовують наявність події, складу адміністративного правопорушення або встановлюють винність особи, яка вчинила протиправні дії матиме наслідком невинуватість особи у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП.

Отже, важливою є ефективна діяльність уповноваженим посадових осіб Державної податкової служби України на стадії виявлення та фіксації порушення порядку здійснення валютних операцій, адже суддя при розгляді справи про адміністративне правопорушення не має повноважень самостійно збирати докази на підтвердження обставин, викладених у протоколі, як і не має процесуальної можливості змінювати інкриміновану особою, уповноваженою на складання протоколу, кваліфікацію дій особи, що притягається до адміністративної відповідальності. Тому враховуючи, що відповідно до положень ч. 3 ст. 62 Конституції України, усі сумніви щодо доведеності вини особи будуть тлумачитися на її користь, провадження у справі про

адміністративні правопорушення відносно на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ) або громадян – суб'єктів підприємницької діяльності будуть закриватися на підставі п. 1 ст. 247 КУпАП, за відсутністю в діянні особи складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 162-1 КУпАП.

Продовжуючи розгляд особливостей провадження на цій стадії зазначимо, що протокол про порушення порядку здійснення валютних операцій має реєструватися посадовою особою Державної податкової служби України в Журналі реєстрації протоколів та постанов про адміністративні правопорушення та не пізніше наступного робочого дня відомості вносяться до відповідної інформаційної системи. При цьому, до протоколу про порушення порядку здійснення валютних операцій долучаються матеріали, що підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення, та документи, що можуть свідчити про обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність особи (за наявності). Кожний документ повинен мати свої реквізити (дату, назву, підписи тощо), містити достовірну інформацію та відповідати вимогам законодавства України про адміністративні правопорушення [220].

Однак, незважаючи на існуючий законодавчий та підзаконний нормативно-правовий порядок складання та надсилання протоколу про адміністративне правопорушення, посадові особи Державної податкової служби України допускають ряд помилок на цій стадії провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій. Так, за результатами проведеного нами аналізу реєстру судових рішень в контексті 81 справи про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП протягом 2019-2020 рр., серед найбільш типових помилок посадових осіб Державної податкової служби України при складанні, оформленні та надсиланні протоколу про адміністративне правопорушення, можна виділити такі: 1) неправильна кваліфікація діяння особи; 2) порушення термінів складання та направлення протоколу про адміністративне правопорушення для розгляду; 3) відсутність

відомостей значущих для провадження та порушення змісту складання протоколу про адміністративне правопорушення (відсутність інформації про сутність порушення, протоколі не вказана дата та час вчинення порушення, відсутні пояснення особи, яка притягується до відповідальності, по суті правопорушення, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не була ознайомлена з протоколом про адміністративне правопорушення або їй не було вручено його копії); 4) відсутні повні та достовірні дані про особу правопорушника, зокрема число, місяць та рік народження, громадянство, освіта, сімейний стан, наявність утриманців, поштова адреса тощо (Додаток Г).

Слід зазначити, що Верховний Суд України в п. 24 Постанови Пленуму від 23 грудня 2005 року № 14 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» визнав правильною практику тих суддів, які вмотивованими постановами повертають протоколи про адміністративні правопорушення, складені не уповноваженою на те посадовою особою або без додержання вимог ст. 256 КУпАП, відповідному правоохоронному органу для належного оформлення [221]. З огляду на викладене, у випадку оформлення протоколу про адміністративне правопорушення з порушенням вимог ст. 256 КУпАП, суди повинні повертати матеріали про порушення порядку здійснення валютних операцій на доопрацювання уповноваженим посадовим особам Державної податкової служби України. Так, за результатами проведеного аналізу реєстру судових рішень в контексті 81 справи про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП протягом 2019-2020 рр., із них 18,5 % справ було направлено на доопрацювання посадовим особам Державної податкової служби України (Додаток Г).

Однак, враховуючи стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологія та реальна доцільність використання електронних комунікаційних засобів у діяльності органів адміністративної юрисдикції, варто поступово впроваджувати електронну форму протоколу про порушення порядку

здійснення валютних операцій. Ми погоджуємося з думкою вітчизняних науковців, що впровадження у практику електронної форми протоколу про адміністративне правопорушення залишає суть протоколу незмінною. Водночас упровадження електронної форми протоколу вимагає розробки процесуальних засад її застосування. Це вимагає розроблення технічних стандартів для пристроїв уведення даних, роздруківки та нормативного вирішення інших технічних проблем, пов'язаних із реалізацією процесуальних норм адміністративного законодавства під час розгляду адміністративної справи, винесення постанови, розгляду скарги на рішення тощо. Єдину типову електронну форму протоколу про адміністративне правопорушення необхідно затвердити постановою Кабінету Міністрів України, а розробку інформаційно-комунікаційного забезпечення можна доручити Міністерству юстиції України [222, с. 111].

Завершальним на цій стадії є надсилання протоколу про порушення порядку здійснення валютних операцій з урахуванням положень ст. 221 КУпАП [45], на розгляд суддів районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, протягом трьох днів з дня його реєстрації [220]. До протоколу про адміністративне правопорушення, додаються інші матеріали справи, які є в наявності та які підтверджують факт вчинення адміністративного правопорушення [220].

Отже, визначальними етапами цієї стадії є: момент початку виявлення порушення порядку здійснення валютних операцій; встановлення факту, обставин вчиненого правопорушення та особи, що його вчинила; збирання доказів та фіксація порушення порядку здійснення валютних операцій шляхом складання протоколу про адміністративне правопорушення; надсилання протоколу про адміністративне правопорушення органу уповноваженому розглядати справи про порушення порядку здійснення валютних операцій.

Наступною стадією провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій є розгляд справи та прийняття відповідного рішення. Вітчизняні науковці характеризують цю стадію як основну, сутність

процесуальних етапів якої визначається діями уповноважених на це органів (посадових осіб) з метою вивчення та оцінювання доказів у справі, визнання особи винною (невинною) у вчиненні адміністративного правопорушення та прийнятті рішення щодо справи. На стадії розгляду справи відбувається реалізація/застосування матеріальних і процесуальних норм КУпАП, що свідчить не лише про їхню дію та ефективність, але й про наявність адміністративно-деліктного процесу [211, с. 94–95]. Важливими компонентами цієї стадії є такі: 1) місце розгляду справи; 2) строки розгляду справи; 3) повідомлення про розгляд справи; 4) підготовка до розгляду справи; 5) порядок розгляду справи; 6) винесення постанови в справі. Пропонуємо розглянути компоненти цієї стадії більш детально.

Слід зазначити, що питання щодо місця, строків розгляду справи та повідомлення про розгляд справи вирішується відповідно до положень чинного законодавства, адже досить детально врегульовано КУпАП. Зокрема, відповідно до ст.ст. 276, 277 КУпАП справа про порушення порядку здійснення валютних операцій розглядається за місцем його вчинення у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання районним, районним у місті, міським чи міськрайонним судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. При цьому, згідно зі ст. 277-2 КУпАП, повідомлення про розгляд справи вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, не пізніше як за три доби до дня розгляду справи в суді, в якій зазначаються дата і місце розгляду справи. Інші особи, які беруть участь у провадженні по справі про порушення порядку здійснення валютних операцій, повідомляються про день розгляду справи в той же строк [45]. Підлягають вдосконаленню норми КУпАП щодо повідомлення учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, у зв'язку із чим необхідно ст. 277-2 КУпАП доповнити частиною третьою наступного змісту: повідомлення осіб про розгляд справи про адміністративне правопорушення здійснюється за адресою місця проживання, зареєстрованою у встановленому законом порядку. У разі відсутності правопорушника, за такою адресою,

вважається, що повідомлення здійснено належним чином. Ст. 256 КУпАП доповнити частиною п'ятою, яку викласти в такій редакції: до протоколу про адміністративне правопорушення орган (посадова особа), який склав протокол додає довідку про місце реєстрації, особи, яка притягується до адміністративної відповідальності [223, с. 178].

У свою чергу, після вручення повідомлення про розгляд справи починається етап підготовки до розгляду справи про порушення порядку здійснення валютних операцій, який потребує вирішення питань, які визначені на законодавчому рівні. Так, з урахуванням положень ст. 278 КУпАП, суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду при підготовці до розгляду справи про порушення порядку здійснення валютних операцій вирішує такі питання: 1) чи належить до його компетенції розгляд даної справи; 2) чи правильно складено протокол та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення; 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали; 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката [45]. Оскільки норми КУпАП не містять положень, які регулюють направлення справ про адміністративні правопорушення на доопрацювання вважаємо за необхідне доповнити ст. 278 КУпАП частиною другою, яку викласти в такій редакції: При підготовці до розгляду справи про адміністративне правопорушення у разі встановлення невідповідності протоколу про адміністративне правопорушення вимогам ст. 256 КУпАП орган (посадова особа) повертає його на доопрацювання органу (посадовій особі) яким було складено протокол [223, с. 178].

Після проведення підготовки до розгляду справи про порушення порядку здійснення валютних операцій починається етап розгляду справи, де суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду повинен з'ясувати всі обставини справи, а також визначити чи існують всі ознаки складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП. Так,

згідно зі ст. 280 КУпАП, суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду при розгляді справи про порушення порядку здійснення валютних операцій зобов'язаний з'ясувати чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративної відповідальності, чи є обставини пом'якшуючі або обтяжуючі відповідальність, чи заподіяна матеріальна шкода, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного рішення справи [45].

За результатами розгляду справи про порушення порядку здійснення валютних операцій, відповідно до положень ст. 284 КУпАП, суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду виносить одну з таких постанов: 1) постанова про накладення адміністративного стягнення; 2) постанова про закриття справи про адміністративне правопорушення. Постанова про закриття справи виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового розслідування, а також при наявності обставин, передбачених ст. 247 КУпАП [45]. Згідно положень ст. 285 КУпАП, постанова у справі про адміністративне правопорушення оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови у справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів вручається під підпис або надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення особі, стосовно якої винесено постанову, про що робиться відповідна відмітка у справі. Постанова про адміністративне правопорушення набирає законної сили після закінчення строку на її оскарження, передбаченого ст. 289 КУпАП [45].

Слід зазначити, що варто внести відповідні зміни до чинного КУпАП, з метою запровадження ефективного процесуального порядку притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності, в тому числі за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 283 КУпАП, після слів «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата

народження, місце проживання чи перебування» доповнити словами «відомості про юридичну особу, стосовно якої розглядається справа (найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи)».

Слід зазначити, що статичні дані свідчать (враховуючи відсутність інформації про статистичні відомості за 2019 р.), що кількість розглянутих у 2018 р. справ за 162-1 КУпАП, за якими винесено постанови (рішення) – 221, із них про накладення адміністративного стягнення тільки – 50, у тому числі винесено рішення про закриття справи – 171, у тому числі прийнятих у зв'язку з: звільненням від адміністративної відповідальності – 5, відсутністю події і складу адміністративного правопорушення – 72, закінченням строків накладення адміністративного стягнення – 91 [212].

За результатами розгляду справи про порушення порядку здійснення валютних операцій та прийнятого рішення по суті справи, може наступати така стадія як оскарження прийнятого рішення в справі. У свою чергу, процесуальні дії учасників провадження щодо оскарження прийнятого рішення в справі можна виділяти, як третю (факультативну) стадію провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій. На думку вітчизняних вчених оскарження постанови в справі про адміністративне правопорушення є важливою гарантією дотримання режиму законності, законних прав та інтересів громадян. Отже, від чіткості і досконалості нормативно-процесуального порядку реалізації цієї гарантії залежить можливість швидкого відновлення порушеного закону, відновлення справедливості та належного правопорядку [222, с. 112].

Варто зауважити, що з урахуванням положень ст. 288, 289 КУпАП, постанову в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій можна оскаржити в апеляційному суді, протягом десяти днів з дня винесення постанови [45]. За наслідками розгляду апеляційної скарги суд апеляційної інстанції, відповідно до ч. 8 ст. 294 КУпАП, має право: 1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін; 2) скасувати постанову та закрити провадження у справі; 3) скасувати постанову та прийняти нову постанову;

4) змінити постанову. Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає. Після закінчення апеляційного провадження справа не пізніше ніж у п'ятиденний строк направляється до місцевого суду, який її розглядав. Копія рішення по скарзі на постанову по справі про адміністративне правопорушення протягом трьох днів надсилається особі, щодо якої її винесено [45].

Ураховуючи обмежений обсяг дисертаційного дослідження принагідно зазначимо, що в чинному законодавстві також врегульовані суспільні відносини щодо перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом у відповідних положеннях ст. ст. 297-1 – 297-10 КУпАП [45]. Однак варто зауважити, що станом на сьогоднішній день існуючої практики перегляду постанови по справі про порушення порядку здійснення валютних операцій поки немає. При цьому, для запровадження ефективного процесуального механізму перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення, вчинені від імені та в інтересах юридичних осіб, пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 297-3 КУпАП, після слів «ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), поштова адреса особи, яка подає заяву» доповнити словами «найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи, від імені та в інтересах якої подають заяву)».

Таким чином, перші дві стадії провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується процесами виявлення, фіксації, доказуванням факту вчиненого адміністративного правопорушення. При цьому, визначальними компонентами оскарження постанови в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій є: порядок, підстави, строки оскарження, наслідки оскарження рішення в справі.

Завершальною стадією провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій є звернення до виконання та виконання накладеного стягнення. Заслуговує на увага думка вітчизняних вчених, що

лише за умови реального виконання постанови (рішення) у справі спрацьовує механізм його впливу на свідомість правопорушника та інших громадян. Тільки після того, коли правопорушник зазнає встановлених у адміністративному стягненні обмежень і незручностей, він може усвідомити протиправність своїх дій, а потерпілий відчує, що його права захищені [224, с. 112].

Зрозуміло, що зазначена стадія провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується певними етапами, логічним порядком процесуальних дій. Так, на думку К. С. Бельського, виконання постанови як стадія провадження включає в себе такий комплекс процесуальних дій: 1) звернення постанови до виконання; 2) застосування адміністративного стягнення; 3) завершення виконання [225, с. 648]. Інша група вчених вважає, що стадія виконання постанов про накладення адміністративних стягнень поділяється на чотири етапи: а) звернення постанови до виконання; б) безпосереднє виконання; в) закінчення провадження з виконання постанови; г) повернення виконання. Саме чітке законодавче регламентування процедурно-процесуального порядку реалізації норм права є необхідною умовою для об'єктивного та неупередженого застосування цих норм, особливо якщо їх положення передбачають звуження наданих громадянину державою прав, застосування заходів матеріального впливу, в тому числі й накладання адміністративних стягнень [226, с. 153–154].

Зрозуміло, що у кожного вченого присутній суб'єктивний підхід до визначення кількості етапів такої стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення як виконання постанови про накладення адміністративного стягнення. Тут важливим є те, що у кожному підході позиція авторів ґрунтується на положеннях чинного законодавства, а також баченням, що це одна із найбільш важливих стадій провадження в справах про адміністративні правопорушення, адже необхідним є дотримання принципу невідворотності покарання. Ми погоджуємося з думкою Т. Рекуненко, що за своєю природою це – односторонньо владна, чітко впорядкована юридична діяльність, мета якої полягає в досягненні передбаченого законом юридичного

результату – покарання винного. При цьому адміністративне покарання не є метою виконавчого провадження, також метою не є й заподіяння винному фізичних страждань чи приниження. Адміністративне покарання спрямоване на виховання винної особи в дусі дотримання законів України, запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень. Для досягнення цих цілей недостатньо лише винесення обґрунтованого рішення, а необхідна також і його реалізація – виконання [227, с. с. 173–174].

Слід зазначити, що початковим етапом цієї стадії є звернення постанови до виконання. Відповідно до положень ст. 299 КУпАП, постанова у справі про адміністративне правопорушення підлягає виконанню з моменту винесення, якщо інше не встановлено КУпАП та іншими законами України [45]. При цьому, на законодавчому рівні визначено обставини (ст. 302 КУпАП), з настанням яких, орган (посадова особа), який виніс постанову про накладення адміністративного стягнення, припиняє її виконання, а разом з тим – й провадження з виконання постанови. До них належать: 1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення; 2) скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність за даний проступок; 3) смерть особи, щодо якої винесено постанову про накладення адміністративного стягнення [45]. Згідно зі ст. 303 КУпАП, не підлягає виконанню постанова про накладення адміністративного стягнення, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення [45].

Ураховуючи положення чинного законодавства, підсумовуючи Е. Ф. Демський до змісту звернення постанови до виконання включає наступні дії: 1) своєчасне вручення (надсилання) правопорушникові копії постанови про накладення адміністративного стягнення; 2) роз'яснення правопорушникові порядку та умов виконання постанови; 3) своєчасне надсилання постанови органу-виконавцю; 4) здійснення контролю за виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення та вирішення інших питань – відстрочка виконання, припинення виконання, давність виконання постанови тощо [228, с. 472].

Залежно від виду адміністративного стягнення, виконання постанови має свої особливості. Так, враховуючи, що санкція ст. 162-1 КУпАП, передбачає таке адміністративне стягнення як штраф, доцільно розглядати особливості виконання постанови про накладення цього виду стягнення. Зокрема, з урахуванням положень ст. 307 КУпАП, штраф як адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій має бути сплачений порушником не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про накладення штрафу, а в разі оскарження такої постанови – не пізніш як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення. У разі несплати правопорушником штрафу у встановлений строк, постанова надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження» [229]. Крім того, згідно зі ст. 305 КУпАП контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється суддею районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду в порядку, встановленому законом [45].

Варто зауважити, що враховуючи на певні недоліки та невідповідність вимогам часу, законодавець у 2016 р. оновив законодавство у сфері виконавчого провадження. Погоджуємося з думкою Т. Рекуненко, що оновлене законодавство вже істотно підвищило ефективність роботи виконавців і продемонструвало новий підхід до регулювання окремих груп відносин, які виникають під час примусового виконання постанов (рішень) органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення [227, с. 172–173]. Головні зміни у виконавчому провадженні полягають у такому: примусове виконання рішень покладається на державних і приватних виконавців; запроваджено Єдиний реєстр боржників і Єдиний реєстр приватних виконавців; за прийняття виконавчого документа до примусового виконання стягувач зобов'язаний заплатити авансовий внесок; у разі відкриття

виконавчого провадження строк для самостійного (добровільного) виконання рішення боржнику не надається; виконавець у разі відкриття виконавчого провадження зобов'язаний одразу накласти арешт на майно (кошти) боржника; після відкриття виконавчого провадження виконавець зобов'язує боржника подати декларацію про доходи та майно; визначення вартості майна боржника має здійснюватися за взаємною згодою стягувача та боржника, якщо такої згоди не досягнуто, то для оцінювання майна залучається суб'єкт оціночної діяльності – суб'єкт господарювання; реалізація майна боржника здійснюється на електронних торгах; змінено строки вчинення вагомих виконавчих дій [230, с. 42].

Таким чином, звернення до виконання та виконання накладеного стягнення є завершальною стадією провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій. Зазначена стадія охоплює комплекс таких етапів: 1) звернення до виконання постанови в справі; 2) накладення штрафу як адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій; 3) завершення провадження у зв'язку зі сплатою добровільно або примусово правопорушником розміру штрафу визначеного в постанові в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій.

Отже, провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується сукупністю послідовних процесуальних дій посадових осіб Державної податкової служби України та суду згідно з нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи про порушення порядку здійснення валютних операцій для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Зрозуміло, що залежно від ефективності діяльності посадових осіб Державної податкової служби України та суду щодо виконання завдань, принципів провадження в справі про адміністративне правопорушення залежать результати протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій. Однак, чинне законодавство, яке врегульовує порядок запобігання, виявлення, фіксації порушення порядку здійснення валютних операцій, а також порядок підготовки

до розгляду справи про адміністративне правопорушення потребує удосконалення, а тому в цьому дисертаційному дослідженні були напрацьовані відповідні пропозиції щодо напрямів удосконалення чинного КУпАП, і наголошено на доцільності прийняття нового порядку проведення документальних перевірок уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби.

3.2. Заходи адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій

Належне нормативно-правове регулювання суспільних відносин потребує напрацювання ідей, пропозицій в аспекті розробки, прийняття і застосування матеріальних, процесуальних нормативних актів та норм, які у повній мірі відповідають вимогам часу, а їх практична реалізація краще сприятиме забезпеченню конституційних прав і свобод людини й громадянина. Зрозуміло, що одним із стимулів до виконання і дотримання законодавчих приписів є настання певного виду юридичної відповідальності за їх порушення. Тому визначення міри відповідальності шляхом застосування певних матеріальних і нематеріальних позбавлень або обмежень до правопорушників є однією з гарантій дотримання правових норм з боку учасників правовідносин.

Слід зазначити, що законодавець під час напрацювання проєктів законодавчих актів, які врегульовують певний вид суспільних відносин шляхом визначення прав та обов'язків людини й громадянина, у більшості випадків водночас готує пропозиції до діючого законодавства для визначення виду юридичної відповідальності, який буде наставати за порушення цих прав та обов'язків. У випадку визначення міри відповідальності за незначне за ступенем суспільної небезпеки правопорушення, як правило, законодавець готує пропозиції щодо внесення змін до чинного закону про адміністративну

відповідальність. У цьому випадку законодавець готує проєкт рішення щодо визначення диспозиції і санкції певної статті КУпАП, а також за необхідності зміни щодо порядку виявлення, фіксації, розслідування цього адміністративного правопорушення, або навіть порядку розгляду справи та прийняття рішення в справі для забезпечення ефективного механізму притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Саме за таким подібним механізмом законодавець приймаючи Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 р., який набув чинності 07 лютого 2019 р. вніс зміни до КУпАП [118], а саме виклавши ст. 162-1 в чинній редакції. Враховуючи, що у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження нами було визначено юридичний склад порушення порядку здійснення валютних операцій, розкрито сутність провадження в справі про це адміністративне правопорушення, напрацьовані окремі пропозиції щодо удосконалення законодавства, пропонуємо перейти до розгляду особливостей заходів адміністративного стягнення за даний вид правопорушення для напрацювання ідей, пропозицій, щоб ефективніше протидіяти цьому адміністративному правопорушенню.

Слід зазначити, що накладення адміністративного стягнення є завершальним заходом (формою) серед інших заходів адміністративного примусу, оскільки воно матеріалізує правову оцінку, надану правопорушенню та особі правопорушника в процесі розгляду справи і винесення щодо неї відповідної постанови. У результаті застосування адміністративного стягнення винний суб'єкт зазнає обтяжливих матеріальних чи моральних наслідків [231]. Зрозуміло, що за результатами виявлення порушення порядку здійснення валютних операцій, фіксації фактичних обставин у протоколі про адміністративне правопорушення, розгляду справи про цей вид правопорушення і прийняття постанови в справі про накладення штрафу на правопорушника, настають негативні матеріальні наслідки у правопорушника.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні визначені види і розміри адміністративних стягнень, які можуть бути застосовані до особи

правопорушника у випадку доведеності його вини у встановленому законом порядку. Однак, на думку Є. В. Шульги, система адміністративних стягнень сьогодні закріплена широким рядом законодавчих актів, головне серед яких займає чинний КУпАП. Проте, сучасна система адміністративних стягнень дісталася нам у спадок з радянського КУпАП 1984 р., а отже, не завжди враховує викликів сучасності, адже суспільні відносини в Україні динамічно розвиваються, з'являються нові види відносин, нові суб'єкти тощо. З огляду на це нині критично важливим є перегляд наявної системи адміністративних стягнень, яка б відповідала вимогам сьогодення і у повній мірі виконувала покладені неї функції [232, с. 168].

На нашу думку, зазначена позиція цього вченого є дискусійною, адже у процесі внесення змін до чинного КУпАП, законодавець напрацьовує не тільки диспозицію певної правової норми, але й санкцію, виходячи з реалій розвитку суспільних відносин, щоб найбільше ефективно впливати як на поведінку правопорушника у майбутньому, так і на інших осіб, які раніше не вчиняли подібного правопорушення. Враховуючи, що починаючи з 1984 р. було внесено величезна кількість правок до чинного закону про адміністративну відповідальність, можна говорити, про те, що існуюча система адміністративних стягнень в цілому відповідає вимогам часу, і виконує покладені функції. При цьому, не виключаємо випадків, що санкції певних статей чинного КУпАП, все ж таки потребують удосконалення або перегляду, але про це можна говорити у контексті особливостей застосування адміністративних стягнень за конкретне адміністративне правопорушення, а не системи адміністративних стягнень в цілому. Тому погоджуємося з думкою Р. С. Козюренко, що розвиток правовідносин потребує певних змін і в заходах їх забезпечення, вимагає динаміки правового інституту адміністративної відповідальності. Виникнення нових правовідносин потребує їх відповідного забезпечення та захисту, зокрема й за допомогою адміністративних стягнень [231].

Пропонуємо перейти до розгляду поняття «адміністративне стягнення», щоб краще зрозуміти правову природу цього явища. Так, у доктрині адміністративного права, існують різноманітні визначення поняття «адміністративне стягнення». Зокрема, на думку Л. М. Рябцова, адміністративне стягнення – це міра відповідальності, що застосовуються в установленому законом порядку до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення [233, с. 225]. Т. О. Коломєєць зазначає, що адміністративними стягненнями є зафіксовані у санкціях адміністративно-правових норм заходи примусу, які застосовуються органами адміністративної юрисдикції щодо особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, з метою попередження вчинення нових правопорушень як цією особою, так і іншими особами, виховання та покарання цієї особи [234, с. 268]. На думку іншої групи вчених, адміністративні стягнення – це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки особи, яка вчинила адміністративний проступок і повинна відповісти за свій протиправний вчинок [235, с. 153].

Таким чином, адміністративне стягнення застосовуються за рішенням уповноваженого органу за вчинення адміністративного правопорушення і призводить до настання моральних, матеріальних або фізичних наслідків у правопорушника. Погоджуємося з думкою С. Л. Дембіцької, що кожне стягнення є покаранням, мірою відповідальності, призначеної за проступки, а застосування будь-якого стягнення означає настання адміністративної відповідальності, тягне для винного несприятливі юридичні наслідки. Адміністративне стягнення заподіює винному певні страждання, обмеження. Проте покарання не є самоціллю, воно лише виступає як необхідний засіб виховання і попередження правопорушень [236, с. 215].

Вичерпний перелік адміністративних стягнень визначений на законодавчому рівні. Так, згідно зі ст. 24 КУпАП, за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який

став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-1) суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок [45]. При цьому, конкретне адміністративне стягнення визначається відповідно до положень санкції конкретної адміністративно-деліктної норми.

Види адміністративних стягнень як елементи системи адміністративних стягнень необхідно об'єднати і тим самим перебувають в об'єктивно об'єднаному стані за певними змістовними підставами, які характеризують субстанціональні особливості їх властивостей і зв'язків. Перераховані КУпАП види адміністративних стягнень мають значну кількість спільних рис, наприклад, єдиний порядок накладення, одні й ті ж цілі застосування нарешті – усі вони є заходами адміністративної відповідальності і встановлюються державою [237, с. 277]. У правовій державі, де права, свободи і межі їх обмеження встановлюються тільки законом, суди, органи, посадові особи, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, не мають права ні за яких обставин відступати від встановленого переліку адміністративних стягнень і зобов'язані чітко керуватися ним при здійсненні адміністративної юрисдикції [237, с. 281].

Проте, у випадку вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій неповнолітньою особою (у віці від 16 р. до 18 р.), до неї з урахуванням вимог ст. 24-1 КУпАП, можуть бути застосовані такі заходи впливу:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [45]. На думку В. О. Продаєвича, заходи впливу для неповнолітніх, це, як і адміністративні стягнення, заходи адміністративної відповідальності. Їх поєднують такі ознаки: а) основна ціль застосування – виховання (виправлення) порушника; б) підставою їх застосування є вчинення адміністративного проступку; в) застосовуються тільки стосовно деліктоздатної особи; г) спільний процесуальний порядок їх застосування (накладається органами адміністративної юрисдикції у порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення). Але як два різні види заходів адміністративної відповідальності вони мають також певні відмінності: а) застосування адміністративного стягнення тягне за собою виникнення стану, коли особа вважається такою, що протягом року притягувалася до адміністративної відповідальності, застосування ж заходів впливу для неповнолітніх таких правових наслідків не породжує; б) елемент кари більш притаманний адміністративним стягненням, аніж заходам впливу для неповнолітніх; в) заходи впливу для неповнолітніх застосовуються лише як заміна адміністративних стягнень [238, с. 195, 199].

Враховуючи, що у попередніх підрозділах нашого дисертаційного дослідження, обґрунтовували доцільність визнання юридичних осіб суб'єктами порушення порядку здійснення валютних операцій, для ефективного механізму притягнення зазначених суб'єктів до адміністративної відповідальності, варто внести зміни до чинної редакції КУпАП. Зокрема, доцільно визначити види адміністративних стягнень, які можна було б застосовувати до юридичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень. Тому пропонуємо чинний КУпАП, доповнити ст. 24-2 у такій редакції:

«Стаття 24-2. Адміністративні стягнення, що застосовуються до юридичних осіб

За вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можуть бути застосовані такі адміністративні стягнення:

- 1) штраф;
- 2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення».

Слід зазначити, що за порушення порядку здійснення валютних операцій, передбачено таке адміністративне стягнення як штраф. На думку О. Ю. Салманової, штраф – найпоширеніше адміністративне стягнення, яке передбачається практично за будь-яке адміністративне правопорушення, це грошове стягнення, у порушника вилучається певна сума у власність держави, тим самим здійснюється вплив на його майнові інтереси [239, с. 143].

Погоджуємося з думкою Є. В. Шульги, що штраф є адміністративним стягненням, що має грошовий вираз та накладається на фізичних і юридичних осіб окремими органами через їх посадових осіб. Вказаний вид адміністративного стягнення встановлюється у неоподаткованих мінімумах доходів громадян. Однак, слід вказати на факт того, що застарілий КУпАП передбачає можливість застосування штрафів лише до фізичних осіб, хоча наразі існує широкий ряд нормативно-правових актів, що передбачають накладення його на юридичних осіб. Не кажучи вже про ряд вчених-адміністративістів, які вже давно довели валідність накладення штрафів на юридичних осіб приватного права, серед яких В. Гаращук, В. Колпаков, Д. Лук'янець. Отже, слід у нормативно-правовому порядку систематизовано регламентувати можливість притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності [232, с. 169].

Варто зауважити, що у попередньому розділі дисертаційного дослідження ми вже наголошували на необхідності визнання юридичних осіб суб'єктами порушення порядку здійснення валютних операцій, що зумовлює необхідність визначення виду і розміру адміністративного стягнення до таких суб'єктів. При цьому, конкретні пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, які

регламентуватимуть суспільні відносини щодо притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, в тому числі вид і розмір адміністративного стягнення, яке варто передбачити для такої категорії правосуб'єктів, пропонуємо розглянути у наступному підрозділі цієї дисертації.

Адміністративний штраф, його порівняно невеликі розміри, нескладний порядок застосування, значний виховний, превентивний, репресивний потенціал, оперативність процедури стягнення являється на сьогодні домінуючою формою адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як єдиний або альтернативний захід стягнення за більшість адміністративних правопорушень, що містяться в Особливій частині КУпАП [240, с. 148].

Вважаємо, що штраф як адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується такими ознаками: 1) міра адміністративної відповідальності; 2) вид адміністративного стягнення; 3) одномоментне стягнення – застосовується одноразово в повному обсязі; 4) накладається за рішенням суду в порядку, встановленому законом; 5) застосовується до посадових осіб юридичних осіб і до громадян – суб'єктів підприємницької діяльності; 6) стягнення майнового характеру – накладається в грошовому еквіваленті – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян (один неоподатковуваний мінімум доходів громадян у санкції адміністративно-деліктної норми чинного КУпАП становить 17 грн); 7) має відносно визначений розмір – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8) безальтернативне стягнення – у санкції ст. 162-1 КУпАП передбачено тільки цей вид адміністративного стягнення.

Окремі вчені-адміністративісти виділяють два варіанти сплати штрафу – добровільний та примусовий, а процес його сплати визначають як виконання на місці вчинення правопорушення та з дотриманням загальних процедур [241, с. 83]. У випадку несплати добровільно штрафу вчені пропонують збільшувати розмір штрафних санкцій відносно правопорушників [242, с. 222] або замість

накладення адміністративних штрафів, застосовувати інші види адміністративних стягнень, встановлених чинним КУпАП [243, с. 18]. Зазначені думки авторів є трохи дискусійними, адже у першому випадку позиція авторів і так має відображення в чинному законодавстві, а в іншому випадку пропозиція є не зовсім обґрунтованою у відповідності до вимог чинного КУпАП. На нашу думку, визначення конкретного розміру штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій в межах санкції ст. 162-1 КУпАП, вирішується під час розгляду справи про адміністративне правопорушення і знаходить своє відображення у постанові про накладення адміністративного стягнення. Згідно зі ст. 33 КУпАП, при накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність [45]. При цьому, у разі несплати правопорушником штрафу визначеного в постанові про накладення адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій, до нього з урахуванням положень ст. 308 КУпАП, у порядку примусового виконання постанови про стягнення штрафу за вчинення адміністративного правопорушення стягується: подвійний розмір штрафу, визначеного у відповідній ст. КУпАП та зазначеного у постанові про стягнення штрафу; витрати на облік зазначених правопорушень [45]. Крім того, за порушення порядку здійснення валютних операцій передбачено тільки такий вид адміністративного стягнення як штраф, а тому застосовувати інші види адміністративного стягнення, які не охоплені положеннями санкції ст. 162-1 КУпАП, є незаконним, а дозволяється застосування лише заходів впливу і то тільки до неповнолітніх правопорушників.

Заслуговує на увагу думка Т. О. Коломоєць, що у контексті реформування системи адміністративних стягнень, зокрема поступового підвищення ролі адміністративних штрафів, необхідне подальше посилення їх ефективності, усунення факторів, які гальмують і знижують результативний вплив цієї штрафної санкції шляхом удосконалення адміністративно-штрафного законодавства й адміністративно-штрафної практики [244]. При цьому, на нашу

думку, уповноваженим посадовим особам Державної податкової служби України, варто вчасно виявляти правопорушення, належно фіксувати в протоколі про адміністративне правопорушення всі обставини справи, і швидко надсилати протокол для його подальшого розгляду у суді, щоб не припустити строки притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Враховуючи, що у попередніх підрозділах було запропоновані редакційні правки до чинної редакції ст.162-1, доцільно визначити вид і розмір адміністративного стягнення, які можуть бути застосовані до юридичних осіб, а також до посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності у випадках повторного вчинення цього адміністративного правопорушення. Зокрема, пропонуємо до юридичних осіб, та до громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій застосовувати таке адміністративне стягнення як штраф. Зазначену пропозицію підтримали 72,9 % опитаних нами працівників банків та інших фінансових установ (Додаток В).

При цьому, за результатами проведеного анкетування 58,8 % посадових осіб юридичних осіб вважають, що за порушення порядку здійснення валютних операцій на юридичних осіб (крім уповноважених установ) доцільно накладати штраф у розмірі «від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» (Додаток А), у випадках повторності 55,3 % опитаних посадових осіб юридичних осіб вважають, що накладати штраф у розмірі «від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» (Додаток А). У свою чергу, 55,7 % опитаних фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності вважають, що за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій, на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності доцільно накладати штраф у розмірі «від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» (Додаток Б).

Слід зазначити, що відповідно до ст.38 КУпАП якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього кодексу чи інших законів

підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні не пізніш як через три місяці з дня його виявлення [45]. Однак у багатьох випадках особу не притягають до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, у зв'язку з прийняттям судом рішення про закриття провадження в справі на підставі ч. 1 п. 7 ст. 247 КУпАП, у зв'язку з закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП, або відсутністю складу адміністративного правопорушення. Так, за результатами проведеного нами аналізу реєстру судових рішень в контексті 81 справи про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП протягом 2019-2020 рр., визначено, що із них 28,4 % справ було закрито зв'язку з закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП, а також із них 34,6 % справ було закрито зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення (Додаток Г).

Зокрема, наприклад, Рожнятівським районним судом Івано-Франківської області, ОСОБА_1 визнано винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 162-1 КУпАП, але провадження у справі закрито за закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності [245]. У свою чергу, Борщівським районним судом Тернопільської області, провадження в справі про притягнення ОСОБА_1 до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 155-1, ст. 162-1 КУпАП, також було закрито у зв'язку закінченням строку накладення адміністративного стягнення [246].

Отже, адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій встановлюється у формі штрафу у сумі від 17 000 до 51 000 грн, що на нашу думку, в окремих випадках не відповідає дійсному ступеню суспільної небезпечності діяння, оскільки потенційно отримана незаконна матеріальна вигода, може навіть перевищувати максимальний розмір передбаченого штрафу. Внаслідок цього таке адміністративне стягнення не являється ефективним запобіжником у вихованні правопорушника у дусі

поваги до законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Так, наприклад, рішенням Косівського районного суду Івано-Франківської області, ОСОБА_1 визнано виною у вчиненні правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 162-1 КУпАП та застосовано стягнення у вигляді штрафу 17000 (сімнадцять тисяч) грн [247]. Однак, згідно протоколу про адміністративне правопорушення № 454 від 16.05.2019 р. встановлено, що фізична особа-підприємець ОСОБА_1 вчинив порушення порядку здійснення валютних операцій, ухилення від повернення виручки в іноземній валюті, прострочена заборгованість нерезидента ИП «Садиков Максат», Казахстан станом на 28.02.2019 р. становить 12751,00 доларів США (за курсом НБУ на той день становить 344 149 грн [248]) [247]. Як бачимо, потенційно незаконна вигода отримана цією особою від вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій, значно перевищує розмір призначеного штрафу.

Крім того, статичні дані свідчать (враховуючи відсутність інформації про статистичні відомості за 2019 р.), що сума накладеного штрафу за 162-1 КУпАП, за якими винесено 50 постанов про накладення адміністративного стягнення становить – 622 540 грн, у тому числі сплачено добровільно – 61 285 грн, а середній розмір штрафу становить – 12 450,8 грн [212]. Вважаємо, що для належного запобігання та протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій, штраф як адміністративне стягнення повинне бути ефективне. Тільки у випадку ефективності адміністративного стягнення правопорушники не будуть повторно вчиняти адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП, а інші особи будуть утримуватися від такої делінквентної поведінки.

Заслуговує на увагу думка Т. О. Коломоєць, яка визначила критерії ефективності адміністративних штрафів: 1) критерій ефективності по досягненню загальнопревентивного ефекту – це загальнопревентивний результат (правомірна поведінка осіб під впливом загрози несприятливих наслідків застосування адміністративних штрафів): а) кількісні показники, що

характеризують вплив на суб'єктів правовідносин у результаті існування адміністративно-штрафного законодавства; б) кількісні показники, що характеризують вплив на суб'єктів правовідносин у результаті застосування адміністративних штрафів до інших осіб; в) кількісні показники, які характеризують суб'єктів правовідносин, які не вчинили адміністративних правопорушень завдяки авторитетові органів адміністративно-штрафної юрисдикції; г) статистичні дані про зростання або зниження числа адміністративних правопорушень та правопорушників; 2) критерій ефективності адміністративних штрафів по досягненню конкретнопревентивного ефекту – конкретнопревентивний результат (правомірна поведінка осіб у період адміністративної караності): а) кількісні показники рецидиву адміністративних проступків; б) кількісні показники злочинних дій осіб, які притягувалися до адміністративно-штрафної відповідальності; в) кількісні показники протиправної поведінки осіб під час виконання постанов про застосування інших адміністративних стягнень тощо; 3) критерій ефективності адміністративних штрафів по досягненню виховного ефекту – виховний результат (правомірна поведінка осіб): а) кількісні показники, що характеризують ставлення правопорушників до праці, навчання; б) кількісні показники, що характеризують здатність осіб, до яких застосовувалися штрафи, до вчинення інших протиправних дій [244].

Погоджуючись з такими критеріями ефективності адміністративних штрафів, варто зауважити, що при визначенні розміру штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій суддям районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду доцільно звертати увагу такі цілі, як запобігання подальших адміністративних правопорушень і відшкодування шкоди, завданої фізичним і юридичним особам. Це зумовлено тим фактором, що у більшості випадків судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду в порядку, встановленого законом призначають мінімальний розмір штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій. Так, за результатами проведеного аналізу реєстру судових рішень в контексті 81 справи про

адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП протягом 2019-2020 рр., виявлено, що в справах де особу визнано винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, у 100 % випадках призначено стягнення у вигляді штрафу у мінімальному розмірі – 17 000 (сімнадцять тисяч) грн (Додаток Г).

Отже, за порушення порядку здійснення валютних операцій у санкції ст. 162-1 КУпАП, передбачено таке адміністративне стягнення як штраф, яке є найбільш поширеним видом стягнення за вчинення адміністративних правопорушень. Законодавчо визначений розмір штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій коливається від 17 000 до 51 000 грн, що в окремих випадках не відповідає дійсному ступеню суспільної небезпечності діяння, оскільки потенційно отримана незаконна матеріальна вигода, може навіть перевищувати максимальний розмір передбаченого штрафу. Як свідчить правозастосовна практика, у більшості випадків судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду в порядку, встановленого законом призначають мінімальний розмір штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій у сумі 17 000 грн. Також у багатьох випадках особу не притягають до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, у зв'язку з прийняттям судом рішення про закриття провадження в справі на підставі ч. 1 п. 7 ст. 247 КУпАП, у зв'язку з закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених ст. 38 КУпАП, або відсутністю складу адміністративного правопорушення.

Отже, враховуючи напрацьовані нами у дисертаційному дослідженні пропозиції щодо напрямів удосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій, пропонуємо таку редакцію ст. 162-1 КУпАП:

«Стаття 162-1. Порушення порядку здійснення валютних операцій

1. Порушення порядку здійснення валютних операцій –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб’єктів підприємницької діяльності від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те саме порушення, –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб’єктів підприємницької діяльності від трьох до п’яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Термін “уповноважені установи” вживається в значенні, визначеному Законом України “Про валюту і валютні операції”».

Висновки до розділу 3

Серед принципів провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій можна виділити такі: 1) законності – законодавче врегулювання суспільних відносин у сфері провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) публічності – провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється публічно уповноваженими посадовими особами Державної податкової служби України та судом; 3) гласності – розгляд справ про порушення порядку здійснення валютних операцій здійснюється відкрито; 4) змагальності – можливість сторони захисту подавати докази на підтвердження захисту свої прав; 5) рівність осіб, які беруть участь у справі –

рівності усіх учасників провадження перед законом; 6) оперативності та економічності – справа розглядається швидко у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи; 7) провадження національною мовою – учасники провадження мають право виступати рідною мовою, а також користуватися послугами перекладача; 8) встановлення об'єктивної істини – вирішення завдань провадження у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій з метою притягнення винної особи до адміністративної відповідальності; 9) права на захист – при розгляді справи особа має право користуватися послугами адвоката. Зрозуміло, що запропонований перелік принципів провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій не є вичерпним та універсальним, але є спробою узагальнити існуючі доктринальні бачення.

Провадження в справі про порушення порядку здійснення валютних операцій умовно складається з таких стадій: 1) виявлення та фіксація факту порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) розгляд справи і прийняття відповідного рішення; 3) оскарження прийнятого рішення у справі; 4) звернення до виконання та виконання накладеного стягнення.

Приводи порушення справи про порушення порядку здійснення валютних операцій є такими: 1) заяви або повідомлення фізичних та юридичних осіб; 2) повідомлення в засобах масової інформації; 3) самостійне виявлення посадовими особами Державної податкової служби України даних, які вказують на наявність складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП.

Для належного запобігання порушенням порядку здійснення валютних операцій доцільно на стадії виявлення та фіксації адміністративного правопорушення, щоб посадові особи Державної податкової служби України виявляли причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, а тому доцільно внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності»

доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення». Зазначені зміни дозволять судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду більш ефективно реалізовувати положення ст. 282 КУпАП, а саме вносити пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Крім того, варто внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу», щоб можливо було б виявляти, фіксувати, та притягати до адміністративної відповідальності юридичних осіб.

З метою запровадження ефективного процесуального порядку притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, слід доповнити ч. 2 ст. 283 КУпАП, після слів «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування» доповнити словами «відомості про юридичну особу, стосовно якої розглядається справа (найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи)».

Для запровадження ефективного процесуального механізму перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення, вчинені від імені та в інтересах юридичних осіб, запропоновано доповнити ч. 1 ст. 297-3 КУпАП, після слів «ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), поштова адреса особи, яка подає заяву» доповнити словами «найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи, від імені та в інтересах якої подають заяву)».

Доцільно визначити види адміністративних стягнень, які можна було б застосовувати до юридичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень, в тому числі за порушення порядку здійснення валютних операцій. Зокрема, чинну редакцію КУпАП, слід доповнити ст. 24-2 у такій редакції:

«Стаття 24-2. Адміністративні стягнення, що застосовуються до юридичних осіб

За вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можуть бути застосовані такі адміністративні стягнення:

- 1) штраф;
- 2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення».

У більшості випадків судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду в порядку, встановленому законом, призначають мінімальний розмір штрафу за порушення порядку здійснення валютних операцій. Згідно з результатами аналізу реєстру судових рішень у контексті 81 справи про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП протягом 2019–2020 рр., виявлено, що у справах, де особу визнано винною у вчиненні правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, у 100 % випадках призначено стягнення у вигляді штрафу в мініальному розмірі – сімнадцять тисяч гривень (Додаток Г).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, а також шляхів її удосконалення. З-поміж основних результатів дослідження слід виокремити такі положення:

1. Необхідність гармонізації та уніфікації законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють сферу адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, актуалізують напрацювання пропозицій з удосконалення чинного законодавства. Окреслено теоретичні та практичні проблемні питання адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, які потребують негайного вирішення шляхом покращення нормативно-правової бази. Під час дослідження питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій використано аксіологічний (ціннісний), герменевтичний, порівняльний, системний та функціональний підходи, а також такі методи, як спостереження, аналогія, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, формулювання гіпотез, структурно-функціональний, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий (компаративістський), метод конкретно-соціологічних досліджень, статистичний, математичний.

2. З-поміж основних ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій слід виокремити такі: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин. Зокрема, 65,7 % опитаних фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності вважають правильним визначення таких

основних ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, і 34,3 % не підтримують цю пропозицію.

3.3 огляду на ефективний іноземний досвід правової регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, окреслено такі напрями вдосконалення чинного законодавства: 1) у КУпАП закріпити положення про визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративних правопорушень, зокрема за порушення порядку здійснення валютних операцій; 2) доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП; 3) визначити вид адміністративного стягнення для юридичної особи за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 162-1 КУпАП.

4. Основним безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, є суспільні відносини у сфері здійснення валютних операцій, що регламентовані як законодавчими, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Це зумовлено специфікою обігу валютних цінностей і водночас усталеною практикою врегулювання такого виду суспільних відносин.

Залежно від соціально-економічної ситуації в країні, моніторингу операцій, які пов'язані з рухом капіталів, на підзаконному рівні в більшості випадків урегульовують такі суспільні відносини у сфері здійснення валютних операцій: 1) умови та порядок торгівлі іноземною валютою і банківськими металами на валютному ринку; 2) порядок здійснення операцій з валютними цінностями, їх транскордонного переміщення; 3) перелік заходів захисту, порядок і критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення, визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті; 4) порядок надання інформації стосовно договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками; 5) порядок здійснення

уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції.

Порушення порядку здійснення валютних операцій є збірним адміністративним правопорушенням, а його склад сформований з порушень заборон, вимог, приписів як законних, так і підзаконних нормативно-правових актів. Зазначене адміністративне правопорушення може бути вчинено як шляхом дії, так і бездіяльності, оскільки охоплює перелік діянь, які можна кваліфікувати як порушення порядку здійснення валютних операцій.

5. Суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій залежно від порядку їх створення умовно класифіковано за трьома категоріями, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. Зокрема, 71,9 % опитаних посадових осіб юридичних осіб підтримують вищезазначену класифікацію суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій, і 28,1 % опитаних вважають, що це недоцільно.

Суб'єктивна сторона порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується умисною формою вини, оскільки посадова особа юридичної особи або фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка його вчиняє, усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає її шкідливі наслідки та бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків.

6. Провадженням у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій слід вважати сукупність послідовних процесуальних дій посадових осіб Державної податкової служби України та суду згідно з нормами адміністративного законодавства, що спрямовані на розгляд і вирішення справи про порушення порядку здійснення валютних операцій для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Провадження у справі про порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується такими ознаками: 1) підставою виникнення є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить склад

адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП; 2) реалізується особливим складом учасників, а саме: посадовими особами Державної податкової служби України та судом у межах процесуальних норм чинного адміністративного законодавства; 3) передбачає відповідні процесуальні акти, до яких належать: протокол про адміністративне правопорушення; постанова про накладення адміністративного стягнення; постанова про закриття справи; рішення за скаргою на постанову у справі про адміністративне правопорушення; рішення за результатами перегляду постанови у справі про адміністративне правопорушення в разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом.

7. Штраф як адміністративне стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій характеризується такими ознаками: 1) міра адміністративної відповідальності; 2) вид адміністративного стягнення; 3) одномоментне стягнення – застосовується одноразово в повному обсязі; 4) накладається за рішенням суду в порядку, встановленому законом; 5) застосовується до посадових осіб юридичних осіб і до громадян – суб'єктів підприємницької діяльності; 6) стягнення майнового характеру – накладається в грошовому еквіваленті – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян (один неоподатковуваний мінімум доходів громадян у санкції адміністративно-деліктної норми чинного КУпАП становить 17 грн); 7) має відносно визначений розмір – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8) безальтернативне стягнення – у санкції ст. 162-1 КУпАП передбачено тільки цей вид адміністративного стягнення.

8.3 метою вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій обґрунтовано необхідність внесення змін до КУпАП: 1) доповнення ст. 16-1 – з метою закріплення положення про визнання юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення; 2) доповнення ст. 24-2 – для визначення

заходів адміністративного стягнення, що можуть бути застосовані до юридичної особи; 3) внесення змін до ст. 162-1 – для визнання юридичної особи суб'єктом цього адміністративного правопорушення та закріплення виду адміністративного стягнення, що може бути накладено на юридичну особу; 4) доповнення ст. 162-1 частиною 2 – для закріплення такої кваліфікуючої ознаки, як повторність за порушення порядку здійснення валютних операцій; 5) внесення змін до ст. 256, ст. 283, ст. 297-3 – для запровадження процесуального порядку притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

Відповідно до напрямів удосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій, запропоновано таку редакцію ст. 162-1 КУпАП:

«Стаття 162-1. Порушення порядку здійснення валютних операцій

1. Порушення порядку здійснення валютних операцій –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те саме порушення, –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Термін «уповноважені установи» вживається в значенні, визначеному Законом України «Про валюту і валютні операції».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Теоретичні засади дослідження адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 17–18 берез. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 87–90.

2. Дмитренко Е. С. Валютний контроль у системі міжнародних розрахунків : дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К. 2011. 531 с.

3. Філіпенко Т. В. Механізм державного управління валютним ринком України : дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Донецьк. 2010. 488 с.

4. Понамарчук О. М. Валютний контроль у системі міжнародних розрахунків : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К. 2012. 215 с.

5. Сухий Р. М. Повноваження Національного банку України по управлінню та контролю за валютним оборотом: фінансово-правовий аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса. 2012. 240 с.

6. Кравченко Л. М. Правові засади валютного регулювання і контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь. 2003. 19 с.

7. Гарбінська-Руденко А. В. Правові засади здійснення валютного контролю в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.

12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь. 2011. 194 с.

8. Лучковська С. І. Правові основи валютного контролю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К. 2007. 20 с.

9. Половко С. М. Правове регулювання банківських валютних операцій в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К. 2004. 17 с.

10. Іскоростенський А. М. Правове регулювання валютних відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь. 2008. 17 с.

11. Шевчик О. С. Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х. 2010. 20 с.

12. Северин О. Є. Правове регулювання валютних операцій суб'єктів господарської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Донецьк. 2003. 17 с.

13. Лавріненко О. В. Трансформація валютних систем країн Центральної та Східної Європи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». К. 2011. 245 с.

14. Яценюк А. П. Організація системи банківського нагляду і регулювання в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Суми. 2004. 221 с.

15. Місяць Н. О. Формування та розвиток механізму валютного регулювання в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». К. 2018. 236 с.

16. Сулейманова С. Р. Правові обмеження використання іноземної валюти у господарському обігу в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». Одеса. 2017. 229 с.

17. Кібець Д. В. Адміністративно-правове регулювання валютних обмежень : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Суми. 2018. 220 с.

18. Чорна О. О. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Х. 2018. 241 с.

19. Казаков В. Н. Правовой порядок в юридической теории и практике: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.01. М. 2003. 372 с.

20. Дубов Г. О. Методологія права: поняття, предмет та місце в системі наукового знання. К.: Держава і право. 2010. Вип. 50. С. 54-58.

21. Кривов'яз О. В. Забезпечення правопорядку як суспільно-правове явище. Право, суспільство та держава: форми взаємодії: Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21-22 берез. 2012 р.). К.: Центр правових наукових досліджень. 2012. Т. 1. С. 13-14.

22. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Кондор. 2006. 206 с.

23. Бараненко Б. И. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: проблемы и перспективы: монографія. Л.: РИО ЛАВД МВД Украины, 2004. 264 с.

24. Гусарев С. Д. Теорія права і держави: навч. посіб. К.: Всеукр. асоціація видавців «Правова єдність». 2008. 270 с.

25. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. Право і суспільство. 2017. № 5. С. 176–181.

26. Подорожна Т. С. Особливості використання порівняльно-правового методу в дослідженні правової системи України. Порівняльно-аналітичне право. 2013 № 2. С. 46–48.

27. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. За загальною редакцією В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Особлива частина Т. 2. К.: Право. 2013. 1420 с.

28. Сырых В. М. Структура методов теоретического познания государственно-правовых явлений: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.01. М. 1981. 416 с.

29. Надобко С. В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні концепції та підходи. Право і суспільство. 2014. № 5-2. С. 223–228.

30. Христинченко Н. П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб. Форум права. 2011. № 2. С. 933–938.

31. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Законність і правопорядок у сучасному суспільстві : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 берез. 2017 р.). Київ, 2017. С. 76–81.

32. Боднар Т. Ю. Актуальні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 23–26.

33. Бахрах Д. Н. Административная ответственность граждан СССР: учеб. Пособие. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та. 1989. 204 с.

34. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична думка. 2007. 992 с.

35. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України: МВС України. УАВС. К.: УАВС. 1995. 240 с.

36. Мосьондз С. О. Адміністративне право України (у визначеннях та схемах): навч. посіб. К.: Атіка. 2008. 272 с.
37. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування. Право України. 1998. № 8. С. 8–13.
38. Макушев П. В. Адміністративна відповідальність як правовий інститут. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпропетровськ. 2009. № 4. С. 89–97.
39. Попов Л. Л. Административное право: Учебник. М.: Юристь. 2002. 514 с.
40. Стрельченко О. Г. Природа адміністративної відповідальності. Держава та регіони. Сер. Право. 2012. Вип. 3. С. 75–78.
41. Овсянко Д. М. Административное право: учеб. пособ. для юрид. фак. и ин-тов. М. : Юристь. 1996. 304 с.
42. Адміністративне право України: основні поняття: за ред. І. П. Голосніченка. К. : ГАН. 2005. 232 с.
43. Теремецький В. І. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування. Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 343–351.
44. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 6. Т. 2. С. 58–61.
45. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 груд. 1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
46. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Теорія адміністративного проступку. Монографія. Х. : Харків юридичний, 2016. 344 с.
47. Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломoeць. К.: Істина. 2011. 480 с.

48. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер. 2005. 544 с.
49. Окерешко М. В. Поняття і склад адміністративного правопорушення вчиненого лікарем у сфері охорони здоров'я населення. Молодий вчений. № 5.1 (45.1). травень, 2017 р. С. 80–84.
50. Мінка Т. П. Актуальні проблеми диференціації кримінальних та адміністративних правопорушень. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 4. С. 186–191.
51. Федотова Г. В. Критерії відмежування кримінального проступку від злочину та адміністративного правопорушення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. С. 91–94.
52. Іванищук А. А. Поняття адміністративної відповідальності, яка застосовується суддею. Форум права. 2011. № 2. С. 298–302.
53. Коверзнев В. О. Сутність приватних і публічних правовідносин та принципи їх розмежування. Науково-практична Інтернет-конференція 14.05.2013. Секція № 1.
54. Боднар Т. Ю. Особливості адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 листоп. 2019 р.). Харків, 2019. С. 104–106.
55. Левенець Ю. О. Поняття адміністративної відповідальності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2012. Вип. 3. С. 54–62.
56. Мельник І. В. Застосування заходів адміністративного примусу в умовах розбудови правової держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. К. : 2004. 20 с.
57. Іванникова В. В. Адміністративний примус: суть та визначення. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2011. № 2. С. 190–197.
58. Герасимів О. І. Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. Науковий

вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 220–230.

59. Цюприк Н. О. Принципи та підстави адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. Митна справа. 2014. № 3(2). С. 217–221.

60. Тихонова О. В. Об'єкт кримінально-правової охорони та об'єкт злочину: співвідношення понять. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 244–251.

61. Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Дисципліни. К.: КНЕУ. 2002. 83 с.

62. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 46. Т. 2. С. 43–46.

63. Столітній А. В. Зарубіжний досвід застосування адміністративного затримання та шляхи його запозичення для України. Форум права. 2012. № 2. С. 670–678.

64. Сидельников О. Д., Кисилевич О. В. Зарубіжний досвід законодавчого регулювання адміністративної відповідальності. Молодий вчений. № 4 (56) квітень, 2018 р. С. 84–87.

65. Боднар Т. Ю. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Європейські перспективи. 2018. № 2. С. 207–213.

66. Кодекс РФ об административных правонарушениях от 30.12.2001 № 195-ФЗ : принят Государственной Думой РФ 20 декабря 2001 г.; (ред. от 24.04.2020). URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_law_34661/.

67. Криволапов Б. М. Місце міжнародного валютного права в сучасній системі права. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 93. Ч. II. 2010. С. 98–102.

68. Завальна Ж. В., Старинській М. В. Валютне право України: Навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. С. 58

69. Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях от 21 апреля 2003 г. № 194-З: принят Палатой представителей 17 декабря 2002 г. URL: http://etalonline.by/?type=text®num=Hk0300194#load_text_none_1_.

70. Базовая величина. URL: <https://myfin.by/info/bazovaya-velichina>.

71. . Боднар Т. Ю. Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: порівняльний аналіз деяких країн СНД. Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 33–35.

72. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25.05.2020 г.) URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31577399#pos=0;0.

73. Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях. URL: http://ncz.tj/system/files/Legislation/455_RU.pdf.

74. Кодекс КР об административной ответственности. URL: <http://minjust.gov.kg/ru/content/315>.

75. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi. URL: <http://e-qanun.az/code/24>.

76. Кодекс Республики Молдова о правонарушениях от 24.10.2008 г. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=2&id=369412>.

77. Кодекс Республики Армения «Об административных правонарушениях». URL: <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=138078>.

78. Кодекс Туркменистана «Об административных правонарушениях». URL: <http://www.turkmenistan.gov.tm/?id=4878>.

79. Кодекс Республики Узбекистан «Об административной ответственности». URL: http://lex.uz/Pages/GetAct.aspx?lact_id=97661.

80. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28216>.

81. Zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch. URL: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/1990-372>.

82. Lietuvos Respublikos Administracinių Nusižengimų Kodeksas. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b>.

83. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Verwaltungsstrafgesetz 1991. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10005770>.

84. Bundesgesetz über das Verwaltungsstrafrecht. URL: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19740066/index.html>.

85. Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común. URL: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1992-26318>.

86. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. URL: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648>.

87. Kodeks wykroczeń. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19710120114&type=3>.

88. Закон за Административните нарушения и наказания. URL: <http://www.lex.bg/laws/ldoc/2126821377>.

89. Zakon o prekrških. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2537>.

90. Prekršajni zakon. URL: <https://www.zakon.hr/z/52/Prekr%C5%A1ajni-zakon>.
91. Materijalno Pravne Odredbe. URL: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_prekrhajima.html.
92. Стрельченко О. Г. Специфіка проступку як складової частини адміністративного делікту. Право і суспільство. 2012. № 3. С. 137–143.
93. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. Держава та регіони. Серія: право. 2013 р. № 3 (41). С. 22–28.
94. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / С.Г. Стеценко. К. : Атіка, 2007. 624 с.
95. Адміністративна відповідальність в Україні: [навчальний посібник] / [Комзюк А.Т., Гуменюк В.А., Джагунов Г.В.]; за заг. ред. А.Т. Комзюка. Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. 99 с.
96. Іванищук А. А. Поняття адміністративної відповідальності, яка застосовується суддею. Форум права. 2011. № 2. С. 298–302.
97. Ковалів М.В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері пасажирських перевезень на залізничному транспорті. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 3. С. 151–158.
98. Гуржій А. В., Мельник Ю. В. Об'єкт правопорушення як критерій структуризації адміністративно-деліктного законодавства. Юридична наука. № 4. 2015. С. 14–19.
99. Адміністративна відповідальність : навч. посіб./ І. Л. Бородін, В. А. Бортник. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 136 с.
100. Адміністративне право України / [Коломоець Т. О., Ващенко С. В., Поліщук В. Г.]; За ред. Т. О. Коломоець. К. : Істина, 2008. 457 с.
101. Остапенко О. І. Кваліфікація адміністративних правопорушень : [монографія]. Львів : Вид-во ЛІВС при Української академії внутрішніх справ, 2000. 173 с.
102. Коваль Л. В. Адміністративне право України. Загальна частина: [курс лекцій]. К. : Основи, 1994. 154 с.

103. Калюжний Р. А. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / Забарний Г. Г., Калюжний Р. А., Шкарупа В. К. К. : Паливода, 2003. 212 с.
104. Гладун З. С. Адміністративне право України: [навчальний посібник]. Тернопіль : Картбланш, 2004. 579 с.
105. Миколенко А. И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : [учебное пособие]. Х. : Одиссей, 2004. 270 с.
106. Кириленко Є. В. Поняття та склад адміністративних правопорушень: запрошення до дискусії. Порівняльно-аналітичне право. № 3-1/2013. С. 219–221.
107. Боднар Т. Ю. Об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Visegrad journal on human rights. 2019. № 2 (Vol. 1). С. 25–28.
108. Стрельченко О. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності за порушення норм (правил) у сфері обігу лікарських засобів. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 179–183.
109. Фінанси : навчальний посібник [Електронний ресурс] / І. В. Журавльова, О. В. Гаврильченко, О. П. Полтініна та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора І. В. Журавльової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с.
110. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст.144.
111. Дядін А. С. Дефініція категорії «підприємницька діяльність». С. 62–72. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1808/1/%D0%A1%D0%B5%D0%BA.%201.%20%D0%94%D1%8F%D0%B4%D1%96%D0%BD.pdf>.
112. Сагайдак Ю. Підприємницька діяльність як основна форма реалізації економічних прав людини. Теоретико-правовий аспект. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 7. С. 44–48.
113. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2001. 752 с.

114. Луговий В. О. Визначення об'єкта адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. URL: http://109.237.87.242/bitstream/123456789/5095/1_p327-329.pdf.
115. Сидоренко В. В. Об'єкти адміністративних проступків у сфері економічної діяльності. Форум права. 2011. № 2. С. 828–833. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11cvvced.pdf>.
116. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
117. Митний кодекс України від 13 бер. 2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48. Ст. 552.
118. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2473-VIII // Відомості Верховної Ради. 2018. № 30. Ст. 239.
119. Про Національний банк України : Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. Ст. 238.
120. Деякі питання транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей : постанова Кабінету Міністрів України від 27 лют. 2019 р. № 203 // Урядовий кур'єр від 22.03.2019. № 56.
121. Про затвердження Положення про порядок видачі небанківським фінансовим установам, операторам поштового зв'язку ліцензій на здійснення валютних операцій : постанова Національного банку України від 09 серп. 2002 р. № 297. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0712-02>.
122. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 1 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 477.
123. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 2 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 478.

124. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 3 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 479.

125. Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 4 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 480.

126. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 5 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 481.

127. Про затвердження Положення про порядок надання банками Національному банку України інформації щодо договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами-кредиторами за залученими резидентами кредитами, позиками : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 6 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 482.

128. Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 7 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 482.

129. Про затвердження Положення про порядок здійснення уповноваженими установами аналізу та перевірки документів (інформації) про валютні операції : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 8 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 483.

130. Про затвердження Правил функціонування Системи підтвердження угод на валютному ринку України : постанова Національного банку України від 02 січ. 2019 р. № 10 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 485.

131. Про затвердження Положення про валютний нагляд : постанова Національного банку України від 03 січ. 2019 р. № 13 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 488.

132. Про документ для обліку та реєстрації валютно-обмінних операцій : постанова Національного банку України від 04 січ. 2019 р. № 16 // Офіційний вісник України. 2019. № 13. Ст. 491.

133. Про затвердження Положення про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України : постанова Національного банку України від 31 січ. 2019 р. № 26 // Офіційний вісник України. 2019. № 20. Ст. 689.

134. Звіт про особливості нового валютного законодавства від 12 бер. 2019 р. підготовлено Центром економічної стратегії за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках грантового компоненту проекту «Громадська синергія» під егідою Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства на 37 с. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/Report_on-new-fx-regulations_190306.pdf.

135. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник. К.: Прецедент ; Моя книга. 2006. 448 с.

136. Карманов Є. В. Банківське право України : навч. посіб. Х. : Консум, 2000. 464 с.

137. Понамарчук О. М. Валютний контроль у системі міжнародних розрахунків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Акад. праці і соц. відносин Федер. профспілок України. К. 2012. 19 с. URL: <https://mydisser.com/ru/catalog/view/9043.html>.

138. Гарбінська-Руденко А. В. Правові засади здійснення валютного контролю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь. 2011. 19 с.

139. Шевчик О. С. Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий аспект : Дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х. 2010. 193 с. URL: <https://mydisser.com/ru/catalog/view/6901.html>.

140. Лучковська С. І. Правові основи валютного контролю: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2007. 179 с.

141. Шевчик О. С. Валютні операції як об'єкт валютного контролю. Форум права. 2012. № 2. С. 763–768. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12socovc.pdf>.

142. Валютні операції. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123187.

143. Гроші та кредит: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. К. : КНЕУ, 2002. 598 с.

139. Михайлів З. В., Гаталяк З. П., Горбаль Н. І. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції: Навч. посіб. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. 244 с.

145. Пруський О. Валютні операції: інтерпретація сутності, класифікація та тенденції розвитку. Світ фінансів. № 4. 2007. С. 35–42.

146. Новікова К. І., Новікова Л. Ф. Проблеми та перспективи розвитку ринку валютних операцій в Україні. Вісник АМСУ. Серія: «Економіка». № 2 (54). 2015. С. 81–87.

147. Чишко К. О. Класифікація об'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Право і суспільство. № 2. Ч. 3. 2016. С. 135–142.

148. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними : Закон України від 18 лист. 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 9. Ст. 34.

149. Хрідочкін А. В. Об'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 31. С. 73–76.

150. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права : в 3 т. М. : Изд-во НОРМА, 2002. Т. 1. История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. 2002. 728 с.

151. Ільєнок Т. В. Адміністративне корупційне правопорушення: поняття, склад, ознаки. Актуальні проблеми держави і права. С. 511–516. URL: <http://www.apdp.in.ua/v68/78.pdf>.

152. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

153. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. / В. К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

154. Адміністративна відповідальність в Україні : навчальний посібник / А. Т. Комзюк, В. А. Гуменюк, Г. В. Джагунов, Л. Т. Комзюк [та ін.] ; за заг. ред. А. Т. Комзюка. 2-е вид., перероб. і доп. Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. 99 с.

155. Коваль Л. В. Адміністративне право : курс лекцій [для студентів юрид. вузів та факультетів] / Л. В. Коваль. К. : Вентурі, 1998. 208 с.

156. Мустафина С. А. К вопросу о специальном субъекте административных правонарушений в области таможенного дела (нарушения таможенных правил) / С. А. Мустафина // Пробелы в российском законодательстве. 2008. № 2. С. 430–431.

157. Кодекс законів про працю України від 10 груд. 1971 р. Відомості Верховної Ради. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

158. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № № 40–44. Ст. 356.

159. Сидоренко В. В. Визначення суб'єкта адміністративних проступків у сфері економічної діяльності. Право і суспільство. 2015. № 4. Ч. 4. С. 153–158.

160. Боднар Т. Ю. Субъективные признаки состава административного правонарушения за нарушение порядка осуществления валютных операций. *Legea și viața*. Feb. 2020. С. 21–24.

161. Зубов К.М. Поняття та ознаки посадової особи: історичний аспект правового регулювання. URL: [file:///D:/%D0%A5%D0%9E%D0%9C%D0%90/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B0/app-37_Zubov_K_M_\(455-461\).pdf](file:///D:/%D0%A5%D0%9E%D0%9C%D0%90/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B0/app-37_Zubov_K_M_(455-461).pdf).

162. Про державну службу: Закон України від 10 груд. 2015 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.

163. Янюк Н. В. «Посадова» і «службова» особи публічної адміністрації: проблема понятійного апарату в законодавстві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 10-2. Т. 1. С. 91–94.

164. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 бер. 1995 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 11. Ст. 69.

165. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січ. 2018 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 54.

166. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт. 2014 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892.

167. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 черв. 2001 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 33. Ст. 175.

168. Карпа М., Кіцак Т. Компетенція посадових осіб місцевого самоврядування: особливості визначення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 1 (36). С. 129–140.

169. Левківська Н. В. Поняття «посадова особа місцевого самоврядування»: проблемні питання правового регулювання в Україні. URL:

file:///D:/%D0%A5%D0%9E%D0%9C%D0%90/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B0/Levkivska_NV.pdf.

170. Щодо запобігання і протидії корупції : Лист Міністерства юстиції України від 22 лютого 2013 р. № 1332-0-26-13/11. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v13_1323-13.

171. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного суду України № 5 від 26 квіт. 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.

172. Мустеца І. В. Сутність трудовправового статусу посадових осіб підприємства. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 4. С. 46–50.

173. Янюк Н. «Посадові» і «службові» особи у національному законодавстві: проблеми розмежування понять. Право України. 2009. № 11. С. 180–184.

174. Самофалов Л. П., Самофалов О. Л. Особливості розуміння понять «посадова особа», «службова особа», «представник влади» та їх значення в правому регулюванні пенітенціарних правовідносин. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 136–148.

175. Плахотнюк Н. Г. До питання про визначення в адміністративному праві поняття посадової особи державної служби в Україні. Актуальні проблеми держави і права. Одеса, 2003. Вип. 19. С. 204–207.

176. Курова А. В. Щодо визначення поняття та ознак посадової особи в системі трудового права. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 1. С. 65–69.

177. Куян І. А. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення : дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К., 2001. 208 с.

178. Гурковський М. П. Юридичний зміст службової деліктоздатності посадової особи органів внутрішніх справ України як фактор протидії

корупційним правопорушенням. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 2. С. 246–255.

179. Кочин В. Правова сутність юридичної особи. Юридична Україна. 2013. № 5. С. 43–48.

180. Удод М. В., Літус О. Г. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Вісник Академії митної служби України. Серія: Право : науковий журнал. 2010. № 1. С. 90–95.

181. Ворушило С. В., Рябчинська А. О. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: недоліки правового регулювання та шляхи їх усунення. URL : <http://www.rusnauka.com/pdf/236311.pdf>.

182. Польщиков В. В. Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правовий аналіз. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 15. Т. 1. С. 88–90.

183. Комзюк А. Т., Липій Є. А. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: деякі проблеми правового регулювання. Право і безпека. 2017. № 2 (65). С. 34–38.

184. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 трав. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31–32. Ст. 263.

185. Сагайдак Ю. Підприємницька діяльність як основна форма реалізації економічних прав людини. Теоретико-правовий аспект. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 7. С. 44–48.

186. Блащук Т. В. Фізична особа як суб'єкт підприємницької діяльності. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 7. С. 161–163.

187. Петрова І. Г. Поняття вини юридичної особи як основної ознаки суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення у сфері природокористування в Україні. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2013. Вип. 182. Ч. 1. С. 292–298.

188. Ус О. В. Кваліфікація злочину за ознаками суб'єктивної сторони складу злочину. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Серія ПРАВО. Вип. 49. Т. 2. С. 130–136.
189. Бахрах Д. Н. Субъекты советского административного права. Свердловск, 1985. 168 с.
190. Козлова Н. В. Правосубъектность юридического лица [Текст]. М. : Статус, 2005. 476 с.
191. Кравець М. О. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 4. С. 75–78.
192. Венгер Ю. В. Вина як суб'єктивна підстава адміністративної відповідальності юридичної особи за вчинене правопорушення у сфері стандартизації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015. № 13. Т. 1. С. 85–87.
193. Ковалів М. В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 240–248.
194. Кузьменко О. В. Адміністративний процес у парадигмі права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук за спец.: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. В. Кузьменко. Київ, 2006. 32 с.
195. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2-х т. : / Том 1. Загальна частина / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : Ін Юре, 2005. 584 с.
196. Адміністративне право. Загальна частина: Навч. посіб. / [Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П.]. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
197. Сьоміна В. А. Проблеми законодавчого регулювання та практики розгляду адміністративно-правових спорів : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В. А. Сьоміна. Х., 2005. 135 с.

198. Коломоєць Т.О. Адміністративне судочинство України : [підручник] / Т.О. Коломоєць. К. : Істина, 2008. 219 с.
199. Зільник Н. М. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/37431/1/59_391-398.pdf.
200. Іщенко В. В. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері оподаткування : сучасні доктринальні підходи. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2011. № 2 (21). С. 229–231.
201. Шоптенко С. С. Зміст і стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 5. Т. 2. 2017. С. 74–77.
202. Бортняк Д. Характеристика провадження у справах про адміністративні правопорушення в умовах реформування адміністративного права. Підприємництво, господарство і право. 2009. № 10. С. 179–189.
203. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. К. : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
204. Бондаренко Г. Адміністративна відповідальність в СРСР. Львів, Вища школа. 1975. 175 с.
205. Москаленко С., Єрмоленко-Князева Л. Проблеми провадження в справах про адміністративні правопорушення в галузі цивільної авіації. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 160–164.
206. Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби, платниками податків – фізичними особами : наказ Міністерства фінансів України від 14 бер. 2013 р. // Офіційний вісник України. 2013. № 34. Ст. 1228.

207. Про затвердження Порядку надіслання контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків : наказ Міністерства фінансів України від 28 груд. 2015 р. // Офіційний вісник України. 2016. № 11. Ст. 479.

208. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 бер. 2019 р. № 227 // Офіційний вісник України. 2019. № 26. Ст. 900.

209. Про банки і банківську діяльність : Закон України 7 груд. 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30.

210. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

211. Остапенко О. Деякі питання розгляду справ про військові адміністративні правопорушення. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5635/vnulpurn201685515.pdf>.

212. Статистичні відомості про адміністративні правопорушення в Україні у 2018 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

213. Пархоменко П. І. Особливості протоколу про адміністративне правопорушення у справах про адміністративну відповідальність за керування транспортними засобами. Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 2. С. 51–56.

214. Додин Е. В. Доказывание и доказательства в правоприменительной деятельности органов советского государственного управления. Киев Одесса: Вища школа, 1976. 125 с.

215. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) від 22 груд. 2010 р. № 23-рп/2010 // Офіційний вісник України. 2010. № 101. Ст. 3639.

216. Рекомендація № R (91) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам стосовно адміністративних санкцій (Ухвалена Комітетом міністрів РЄ 13 лют. 1991 р. під час 452-го засідання уповноважених представників міністрів). URL.: https://www.pravo.org.ua/files/zarub_zakon/Rec_1991.pdf.

217. Архів Луганського апеляційного суду. Справа № 408/272/20-п за 2020 р.

218. Архів Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області. Справа № 350/1682/19 за 2019 р.

219. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України 23 лют. 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.

220. Про затвердження Інструкції з оформлення органами доходів і зборів матеріалів про адміністративні правопорушення : наказ Міністерства фінансів України від 2 лип. 2016 р. № 566 // Офіційний вісник України. 2016. № 63. Ст. 2135.

221. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті : постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05>.

222. Єсімов С., Крижановський А., Крижановська В. Електронний протокол у справі про адміністративні правопорушення: теоретичні та практичні аспекти. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 6. С. 108–113.

223. Пархоменко П. І. Окремі питання судового розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з керування транспортними засобами. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 6-1. Т. 1. С. 175–178.

224. Гнатюк С. С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 156 с.

225. Бельский К. С. Полицейское право: лекционный курс / под ред. А. В. Куракина. М.: Дело и Сервис, 2004. 816 с.
226. Григоришин О. М., Суходольський А. Ю. Етапи виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 145–155.
227. Рекуненко Т. Виконавче провадження у справах про адміністративні правопорушення. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 5. С. 170–174.
228. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
229. Про виконавче провадження : Закон України 2 черв. 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.
230. Береза Н. Виконавче провадження по-новому: новели, переваги та недоліки. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 3. С. 41–45.
231. Козюренко Р. С. Заходи адміністративної відповідальності за вчинені правопорушення: поняття та класифікація. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5805/vnulpurn201684516.pdf>.
232. Шульга Є. В. Теоретико-правові підходи до поняття системи адміністративних стягнень. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 2. С. 168–171. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2018/46.pdf.
233. Рябцев Л. М. Административное право : курс лекций / Л. М. Рябцев, Т. В. Телятицкая, А. Н. Шкляровский ; под ред. Л. М. Рябцева. Мн. : БГЭУ. 2006. 437 с.
234. Коломоець Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: [монографія]; за ред. В. К. Шкарупи. Запоріжжя: Поліграф, 2014. 403 с.
235. Ведерніков Ю. А. Адміністративне право України: [навч. посібник] / Ю. А. Ведерніков, В. К. Шкарупа. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 336 с.

236. Дембіцька С. Л. Застосування адміністративних стягнень як засобу покарання правопорушників. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 2. С. 213–216.

237. Слободенюк В. Б., Сапарова А. О. Проблематика системи адміністративних стягнень. Сучасні питання економіки і права. 2018. № 1. С. 273–283.

238. Продаєвич В. О. Заходи адміністративного впливу, що застосовуються до неповнолітніх: поняття та місце в системі заходів адміністративного примусу. Університет. наук. записки. 2006. № 2. С. 195–199.

239. Салманова О. Ю. Види адміністративних стягнень за порушення міграційного законодавства, порядок та строки їх застосування. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 140–150.

240. Адерецько Т. В. Особливості адміністративних стягнень в Україні, сучасний стан і перспективи. Молодий вчений. 2014. № 11. С. 146–151.

241. Джагунов Г. В. Діяльність міліції щодо виконання постанов про накладення адміністративних стягнень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Г. В. Джагунов. Х., 2002. 214 с.

242. Комзюк А. Т. Деякі проблемні питання провадження в справах про адміністративні проступки. Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. 2000. Спец. Випуск. С. 219–222.

243. Сергун П. П. Охрана прав и свобод личности в производстве по делам об административных правонарушениях : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / П. П. Сергун. Свердловск, 1987. 26 с.

244. Коломоець Т. О. Щодо питання ефективності адміністративних штрафів. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vB3cJEzzDeQJ:www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9988/Kolomiyets_Shcho_do_pytannya_efektyvnosti.pdf+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.

245. Архів Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області. Справа № 350/1788/19 за 2020 р.

246. Архів Борщівського районного суду Тернопільської області. Справа № 594/52/20 за 2020 р.

247. Архів Косівського районного суду Івано-Франківської області. Справа № 347/993/19 за 2019 р.

248. Курс НБУ на 28.02.2019. URL: <https://tables.finance.ua/ua/currency/official/-/1/2019/02/28>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета вивчення думки посадових осіб юридичних осіб – щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

В зв'язку з цим, ми звертаємось до Вас із проханням відповісти на ряд запитань, об'єктивність Ваших відповідей допоможе розробити рекомендації, які, на нашу думку, будуть корисними і Вам у Вашій роботі.

Анкета анонімна, тому підписувати анкету не потрібно. Отримана інформація буде використана лише в цілях доктринального дослідження.

Заздалегідь дякуємо Вам за допомогу у дослідженні!!!

Питання 1. Рівень Вашої освіти?

- ☐ 1) повна вища освіти
- ☐ 2) базова вища освіти
- ☐ 3) незакінчена вища освіти
- ☐ 4) середня спеціальна освіти
- ☐ 5) повна загальна середня освіти
- ☐ 6) неповна загальна середня освіти

Питання 2. Ваш вік?

- ☐ 1) до 25 років
- ☐ 2) 26-30 років
- ☐ 3) 31-35 років
- ☐ 4) 36-40 років
- ☐ 5) понад 40 років

Питання 3. Ваш стаж роботи?

- ☐ 1) до 1 року
- ☐ 2) від 1 до 3 років
- ☐ 3) від 3 до 5 років
- ☐ 4) від 5 до 10 років
- ☐ 5) понад 10 років

Питання 4. Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 5. Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій», як виду юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яка має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 6. На Вашу думку, можна суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій залежно від порядку їх створення умовно класифікувати за трьома категоріями, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 7. Чи підтримуєте Ви пропозицію, що за вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можна було б застосовувати такі адміністративні стягнення: 1) штраф; 2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення?

- ☐ 1) підтримую
- ☐ 2) не підтримую

Питання 8. На вашу думку, можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 9. Чи доцільно за порушення порядку здійснення валютних операцій застосовувати тільки таке адміністративне стягнення як штраф?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 10. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Питання 11. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

**результатів соціологічного опитування посадових осіб юридичних осіб,
проведеного в рамках дисертаційного дослідження на тему
«Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення
валютних операцій»**

Всього опитано 114 посадових осіб юридичних осіб

з/п	Питання	Кількість експертів	Питома вага, %
1	2	3	4
1.	Рівень вашої освіти:		
	повна вища освіта	104	91,2
	базова вища освіта	8	7,0
	незакінчена вища освіта	2	1,8
	середня спеціальна освіта	0	0,0
	повна загальна середня освіта	0	0,0
	неповна загальна середня освіта	0	0,0
2.	Ваш вік:		0,0
	до 25 років	27	23,7
	26-30 років	32	28,1
	31-35 років	21	18,4
	36-40 років	12	10,5
	понад 40 років	22	19,3
3.	Ваш стаж роботи:		0,0
	до 1 року	9	7,9
	від 1 до 3 років	12	10,5
	від 3 до 5 років	27	23,7
	від 5 до 10 років	38	33,3
	понад 10 років	28	24,6
4.	Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	так	92	80,7
	ні	22	19,3
5.	Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій», як виду юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яка має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням суду такого адміністративного стягнення, як штраф:		
	так	86	75,4
	ні	28	24,6

1	2	3	4
6.	На Вашу думку, можна суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій залежно від порядку їх створення умовно класифікувати за трьома категоріями, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності:		
	так	82	71,9
	ні	32	28,1
7.	Чи підтримуєте Ви пропозицію, що за вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можна було б застосовувати такі адміністративні стягнення: 1) штраф; 2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення:		
	підтримую	81	71,1
	не підтримую	33	29,0
8.	На вашу думку, можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП:		
	так	94	82,5
	ні	20	17,5
9.	Чи доцільно за порушення порядку здійснення валютних операцій застосовувати тільки таке адміністративне стягнення як штраф:		
	так	86	75,4
	ні	28	24,6
10.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	17	14,9
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	67	58,8
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	8	7,0
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	12	10,5
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	10	8,8

1	2	3	4
11.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	14	12,3
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	18	15,8
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	8	7,0
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	63	55,3
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	11	9,7

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

**результатів соціологічного опитування посадових осіб юридичних осіб,
проведеного в рамках дисертаційного дослідження на тему
«Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення
валютних операцій»**

Всього опитано 114 посадових осіб юридичних осіб

РЕЗУЛЬТАТИ

Соціологічного опитування посадових осіб юридичних осіб, проведеного в рамках дисертаційного дослідження на тему «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій». Під час підготовки дисертаційного дослідження з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, було опитано 114 посадових осіб юридичних осіб.

1. Переважна більшість опитаних 91,2 % (104) має повну вищу освіту; 7,0 % (8) базову вищу освіту; 1,8 % (2) незакінчену вищу освіту; 0,0% (0) середню спеціальну освіту; 0,0% (0) повну загально середню освіту; 0,0% (0) неповну загальну середню освіту.

2. Під час проведення анкетування вік опитаних посадових осіб юридичних осіб розподілився так: до 25 років – 23,7 % (27); 26-30 років – 28,1 % (32); 31-35 років – 18,4 % (21); 36-40 років – 10,5 % (12); понад 40 років – 19,3 % (22).

3. Переважна більшість опитаних 33,3 % (38) мали загальний стаж роботи від 5 до 10 років; 24,6 % (28) опитаних мають стаж роботи понад 10 років; 23,7 % (27) опитаних мають стаж роботи від 3 до 5 років; 10,5 % (12) опитаних мають стаж роботи від 1 до 3 років; 7,9 % (9) опитаних мають стаж роботи до 1 року.

4. Переважна більшість опитаних посадових осіб юридичних осіб 80,7 % (92) зазначили, що юридичну особу можна визнати суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій, і тільки 19,3 % (22) вважають, що недоцільно юридичну особу визнати суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій.

5. Переважна більшість опитаних посадових осіб юридичних осіб 75,4 % (86) зазначили, що правильним є визначення поняття «адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій», як виду юридичної відповідальності, що полягає у виявленні та фіксації посадовими особами Державної податкової служби України порушення порядку здійснення валютних операцій, яка має наслідком накладення на винних осіб у встановленому законом процесуальному порядку за рішенням

суду такого адміністративного стягнення, як штраф, і лише 24,6 % (28) вважають це визначення неправильним.

6. На це запитання відповіді респондентів розподілилися таким чином: 71,9 % (82) опитаних вважають, що можна суб'єктів порушення порядку здійснення валютних операцій залежно від порядку їх створення умовно класифікувати за трьома категоріями, а саме: 1) посадові особи юридичної особи публічного права; 2) посадові особи юридичної особи приватного права; 3) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, і 28,1% (32) опитаних вважають, що це недоцільно.

7. Відповіді респондентів розподілилися таким чином: 71,1 % (81) опитаних вважають, що підтримують пропозицію, що за вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можуть бути застосовані такі адміністративні стягнення: 1) штраф; 2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення, і 29,0 % (33) опитаних не підтримують цю пропозицію.

8. Переважна більшість опитаних 82,5 % (94) вважає, що можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, і лише 17,5 % (20) опитаних вважає, що це недоцільно.

9. Відповіді респондентів розподілилися таким чином: 75,4 % (86) підтримують пропозицію, що доцільно за порушення порядку здійснення валютних операцій застосовувати тільки таке адміністративне стягнення як штраф, і лише 24,6 % (28) опитаних не підтримують таку пропозицію.

10. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 14,9 % (17) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 58,8 % (67) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 7,0 % (8) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 10,5 % (12) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8,8 % (10) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

11. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 12,3 % (14) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 15,8 % (18) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 7,0 % (8) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 55,3 % (63) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 9,7 % (11) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Анкета
вивчення думки фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності
щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення
порядку здійснення валютних операцій

Шановні громадяни!

Просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою визначення напрямів удосконалення вітчизняного законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

В зв'язку з цим, ми звертаємось до Вас із проханням відповісти на ряд запитань, об'єктивність Ваших відповідей допоможе розробити рекомендації, які, на нашу думку, будуть корисними і Вам у Вашій роботі.

Анкета анонімна, тому підписувати анкету не потрібно. Отримана інформація буде використана лише в цілях доктринального дослідження.

Заздалегідь дякуємо Вам за допомогу у дослідженні!!!

Питання 1. Рівень Вашої освіти?

- ☐ 1) повна вища освіту
- ☐ 2) базова вища освіту
- ☐ 3) незакінчена вища освіту
- ☐ 4) середня спеціальна освіту
- ☐ 5) повна загальна середня освіту
- ☐ 6) неповна загальна середня освіту

Питання 2. Ваш вік?

- ☐ 1) до 25 років
- ☐ 2) 26-30 років
- ☐ 3) 31-35 років
- ☐ 4) 36-40 років
- ☐ 5) понад 40 років

Питання 3. Ваш стаж професійної діяльності?

- ☐ 1) до 1 року
- ☐ 2) від 1 до 3 років
- ☐ 3) від 3 до 5 років
- ☐ 4) від 5 до 10 років
- ☐ 5) понад 10 років

Питання 4. На вашу думку, доцільно внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме: після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення». Такі зміни дадуть змогу судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду ефективніше реалізовувати положення ст. 282 КУпАП, зокрема вносити пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 5. Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 6. Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення таких основних ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 7. Чи можна вважати порушення порядку здійснення валютних операцій суспільно небезпечним діянням?

- ☐ 1) так
- ☐ 4) ні

Питання 8. Як Ви вважаєте, штраф є достатнім заходом адміністративного стягнення для юридичної особи за порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 8. Як Ви вважаєте, можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 9. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Питання 10. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

результатів соціологічного опитування фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Всього опитано 140 фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності

з/п	Питання	Кількість експертів	Питома вага, %
1	2	3	4
1.	Рівень вашої освіти:		
	повна вища освіта	94	67,1
	базова вища освіта	28	20,0
	незакінчена вища освіта	14	10,0
	середня спеціальна освіта	4	2,9
	повна загальна середня освіта	0	0,0
	неповна загальна середня освіта	0	0,0
2.	Ваш вік:		
	до 25 років	22	15,7
	26-30 років	30	21,4
	31-35 років	36	25,7
	36-40 років	18	12,9
	понад 40 років	34	24,3
3.	Ваш стаж професійної діяльності:		
	до 1 року	16	11,4
	від 1 до 3 років	24	17,1
	від 3 до 5 років	28	20,0
	від 5 до 10 років	34	24,3
	понад 10 років	38	27,1
4.	На вашу думку, доцільно внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме: після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення». Такі зміни дадуть змогу судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду ефективніше реалізовувати положення ст. 282 КУпАП, зокрема вносити пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов:		
	так	82	58,6
	ні	58	41,4
5.	Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	так	96	68,6
	ні	44	31,4

1	2	3	4
6.	Як Ви вважаєте, чи правильним буде визначення таких основних ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: 1) є наслідком учинення особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин:		
	так	92	65,7
	ні	48	34,3
7.	Чи можна вважати порушення порядку здійснення валютних операцій суспільно небезпечним діянням:		
	так	86	61,4
	ні	54	38,6
8.	Як Ви вважаєте, можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП:		
	так	95	67,9
	ні	45	32,1
9.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	23	16,4
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	87	62,1
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	9	6,4
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	12	8,6
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	9	6,4
10.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	14	10,0
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	22	15,7
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	78	55,7
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	16	11,4
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	10	7,1

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

результатів соціологічного опитування фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Всього опитано 140 фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності

РЕЗУЛЬТАТИ

Соціологічного опитування фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності проведеного в рамках дисертаційного дослідження на тему «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій». Під час підготовки дисертаційного дослідження з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, було опитано 140 фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.

1. Переважна більшість опитаних 67,1 % (94) має повну вищу освіту; 20,0 % (28) базову вищу освіту; 10,0 % (14) незакінчену вищу освіту; 2,9 % (4) середню спеціальну освіту; 0,0 % (0) повну загально середню освіту; 0,0 % (0) неповну загальну середню освіту.

2. Під час проведення анкетування вік опитаних респондентів розподілився так: до 25 років – 15,7 % (22); 26-30 років – 21,4 % (30); 31-35 років – 25,7 % (36); 36-40 років – 12,9 % (18); понад 40 років – 24,3 % (34).

3. Переважна більшість опитаних 27,1 % (38) мали загальний стаж професійної діяльності понад 10 років; 24,3 % (34) опитаних мають стаж професійної діяльності від 5 до 10 років; 20,0 % (28) опитаних мають стаж професійної діяльності від 3 до 5 років; 17,1 % (24) опитаних мають стаж професійної діяльності від 1 до 3 років; 11,4 % (16) опитаних мають стаж професійної діяльності до 1 року.

4. Переважна більшість опитаних 58,6 % (82) вважає, що доцільно внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме: після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення». Такі зміни дадуть змогу судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду ефективніше реалізовувати положення ст. 282 КУпАП, зокрема вносити пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов, і 41,4 % (58) вважає, що недоцільно вносити відповідні зміни до чинного КУпАП.

5. Переважна більшість опитаних 68,6 % (96) зазначили, що юридичну особу можна визнати суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій, і лише 31,4 % (44) вважають, що цього робити не потрібно.

6. Переважна більшість опитаних 65,7 % (92) вважають правильним визначення таких основних ознак адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: 1) є наслідком учинення

особою адміністративного правопорушення; 2) публічний обов'язковий характер; 3) одна із форм адміністративного примусу; 4) особливий процесуальний порядок її реалізації; 5) позитивне значення, що полягає в охороні суспільних відносин, і 34,3 % (48) не підтримують цю пропозицію.

7. Переважна більшість опитаних 61,4 % (86) вважають порушення порядку здійснення валютних операцій суспільно небезпечним діянням, а також 38,6 % (54) з цим не погоджуються.

8. На запитання «Як Ви вважаєте, можна з урахуванням зарубіжного досвіду регламентації суспільних відносин у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 67,9 % (95) опитаних вважають, що варто доповнити КУпАП положеннями про повторність як кваліфікуючу ознаку адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 КУпАП, а також 32,1 % (45) опитаних з цим не погоджуються.

9. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 16,4 % (23) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 62,1 % (87) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 6,4 % (9) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 8,6 % (12) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 6,4 % (9) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

10. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 10,0 % (14) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 15,7 % (22) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 55,7 % (78) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 11,4 % (16) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 7,1 % (10) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

**Анкета вивчення думки працівники банків та інших фінансових установ
щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення
порядку здійснення валютних операцій**

Шановні працівники!

Просимо Вас взяти участь у соціологічному опитуванні, що проводиться з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій.

В зв'язку з цим, звертаємось до Вас із проханням відповісти на ряд запитань, об'єктивність Ваших відповідей допоможе розробити рекомендації, які, на нашу думку, будуть корисними.

Анкета анонімна, тому підписувати анкету не потрібно. Отримана інформація буде використана лише в цілях наукового дослідження.

Заздалегідь дякуємо Вам за допомогу у дослідженні!!!

Питання 1. Рівень Вашої освіти?

- ☐ 1) повна вища освіти
- ☐ 2) базова вища освіти
- ☐ 3) незакінчена вища освіти
- ☐ 4) середня спеціальна освіти
- ☐ 5) повна загальна середня освіти
- ☐ 6) неповна загальна середня освіти

Питання 2. Ваш вік?

- ☐ 1) до 25 років
- ☐ 2) 26-30 років
- ☐ 3) 31-35 років
- ☐ 4) 36-40 років
- ☐ 5) понад 40 років

Питання 3. Ваш стаж роботи?

- ☐ 1) до 1 року
- ☐ 2) від 1 до 3 років
- ☐ 3) від 3 до 5 років
- ☐ 4) від 5 до 10 років
- ☐ 5) понад 10 років

Питання 4. На вашу думку, які причини обумовлюють вчинення посадовими особами юридичних осіб порушень порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) грошова винагорода за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій в інтересах юридичної особи
- ☐ 2) низький рівень контролю посадовими особами Державної податкової служби України і відсутність ефективних заходів протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій
- ☐ 3) безсистемність у розв'язанні проблем, які виникають під час проведення валютної реформи в Україні

Питання 5. Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 6. Як Ви вважаєте, чи правильним буде внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу», що надасть можливість виявляти, фіксувати й притягати до адміністративної відповідальності юридичних осіб ?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 7. Як Ви вважаєте, штраф є достатнім заходом адміністративного стягнення для юридичних осіб та для громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 8. Як Ви вважаєте, чи має значення розмір накладеного на юридичну особу штрафу з метою більш ефективної протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) так
- ☐ 2) ні

Питання 9. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

Питання 10. На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?

- ☐ 1) від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 2) від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 3) від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 4) від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- ☐ 5) від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

результатів соціологічного опитування працівників банків та інших фінансових установ щодо проблемних питань адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Всього опитано 96 працівників

з/п	Питання	Кількість експертів	Питома вага, %
1	2	3	4
1.	Рівень вашої освіти:		
	повна вища освіта	90	93,8
	базова вища освіта	6	6,3
	незакінчена вища освіта	0	0,0
	середня спеціальна освіта	0	0,0
	повна загальна середня освіта	0	0,0
	неповна загальна середня освіта	0	0,0
2.	Ваш вік:		
	до 25 років	7	7,3
	26-30 років	12	12,5
	31-35 років	21	21,9
	36-40 років	32	33,3
	понад 40 років	24	25,0
3.	Ваш стаж роботи:		
	до 1 року	0	0,0
	від 1 до 3 років	2	2,1
	від 3 до 5 років	6	6,3
	від 5 до 10 років	32	33,3
	понад 10 років	56	58,3
4.	На вашу думку, які причини обумовлюють вчинення посадовими особами юридичних осіб порушень порядку здійснення валютних операцій:		
	грошова винагорода за вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій в інтересах юридичної особи	16	16,7
	низький рівень контролю посадовими особами Державної податкової служби України і відсутність ефективних заходів протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій	32	33,3
	безсистемність у розв'язанні проблем, які виникають під час проведення валютної реформи в Україні	48	50,0
5.	Як Ви вважаєте, чи можна визнати юридичну особу суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	так	64	66,7
	ні	32	33,3

1	2	3	4
6.	Як Ви вважаєте, чи правильним буде внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу», що надасть можливість виявляти, фіксувати й притягати до адміністративної відповідальності юридичних осіб:		
	так	62	64,6
	ні	34	35,4
7.	Як Ви вважаєте, штраф є достатнім заходом адміністративного стягнення для посадових осіб юридичних осіб, для громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та для юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	так	70	72,9
	ні	26	27,1
8.	Як Ви вважаєте, чи має значення розмір накладеного на юридичну особу штрафу з метою більш ефективної протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій:		
	так	58	60,4
	ні	38	39,6
9.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	54	56,3
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	2	2,1
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	22	22,9
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	14	14,6
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	4	4,2
10.	На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	6	6,3
	від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	10	10,4
	від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	34	35,4
	від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	42	43,8
	від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	4	4,2

ЗВЕДЕНІ ДАНІ
результатів соціологічного опитування працівників банків та інших
фінансових установ щодо проблемних питань адміністративної
відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій

Всього опитано 96 працівників

РЕЗУЛЬТАТИ

Соціологічного опитування працівників банків та інших фінансових установ проведеного в рамках дисертаційного дослідження на тему «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій». Під час підготовки дисертаційного дослідження з метою визначення напрямів удосконалення законодавства у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, було опитано 96 працівників банків та інших фінансових установ.

1. Переважна більшість опитаних 93,8 % (90) має повну вищу освіту; 6,3 % (6) базову вищу освіту; 0 % (0) незакінчену вищу освіту; 0 % (0) середню спеціальну освіту; 0 % (0) повну загально середню освіту; 0 % (0) неповну загальну середню освіту.

2. Під час проведення анкетування вік опитаних респондентів розподілився так: до 25 років – 7,3 % (3); 26-30 років – 12,5 % (12); 31-35 років – 21,9 % (21); 36-40 років – 33,3 % (32); понад 40 років – 25,0 % (24).

3. Переважна більшість опитаних 58,3 % (56) мали загальний стаж понад 10 років; 33,3 % (32) опитаних мають стаж від 5 до 10 років; 6,3 % (6) опитаних мають стаж від 3 до 5 років; 2,1 % (2) опитаних мають стаж від 1 до 3 років; 0 % (0) опитаних мають стаж до 1 року.

4. Переважна більшість опитаних 50,0 % (48) вважає, що основною причиною, яка обумовлює вчинення посадовими особами юридичних осіб порушень порядку здійснення валютних операцій є безсистемність у розв'язанні проблем, які виникають під час проведення валютної реформи в Україні; 33,3 % (32) вважає, що низький рівень контролю посадовими особами Державної податкової служби України і відсутність ефективних заходів протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій; 16,7 % (18) вважає, що грошова винагорода за порушення порядку здійснення валютних операцій в інтересах юридичної особи.

5. Переважна більшість опитаних працівників банків та інших фінансових установ 66,7 % (64) зазначили, що юридичну особу слід визнати суб'єктом порушення порядку здійснення валютних операцій, а також 33,3 % (32) вважають, що це непотрібно.

6. Переважна більшість опитаних 64,6 % (62) вважають, що правильним буде внести зміни до ч. 1 ст. 256 КУпАП, а саме після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу», що надасть

можливість виявляти, фіксувати й притягати до адміністративної відповідальності юридичних осіб, а також 35,4 % (34) з цим не погоджуються.

7. На запитання «Як Ви вважаєте, штраф є достатнім заходом адміністративного стягнення для посадових осіб юридичних осіб, для громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та для юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 72,9 % (70) опитаних вважають, що штраф є достатнім заходом адміністративного стягнення для посадових осіб юридичних осіб, для громадян – суб'єктів підприємницької діяльності та для юридичних осіб за порушення порядку здійснення валютних операцій; 27,1 % (26) опитаних вважають, що штраф не є достатнім заходом адміністративного стягнення для вищезазначеної категорії суб'єктів за порушення порядку здійснення валютних операцій.

8. Переважна більшість опитаних працівників банків та інших фінансових установ, а саме 60,4 % (58) вважають, що розмір накладеного на юридичну особу штрафу має значення з метою більш ефективної протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій, і 39,6 % (38) з цим не погоджуються.

9. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності за порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 56,3 % (54) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 2,1 % (2) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 22,9 % (22) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 14,6 % (14) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 4,2 % (4) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

10. На запитання «На Вашу думку, який розмір штрафу доцільно накладати на юридичних осіб за повторне порушення порядку здійснення валютних операцій?» відповіді респондентів розподілилися таким чином: 6,3 % (6) – від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 10,4 % (10) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 35,4 % (34) – від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 43,8 % (42) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; 4,2 % (4) – від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Анкета

вивчення рішення у справі про адміністративне правопорушення за ст. 162-1 КУпАП у Єдиному державному реєстрі судових рішень

1. Рішення у справі про адміністративне правопорушення №__ за ст. __ КУпАП
 2. Фабула рішення у справі про адміністративне правопорушення_____
-
-

3. Рід занять правопорушника:

- посадова особа юридичної особи
- громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності

4. Типові помилки посадових осіб Державної податкової служби України при складанні, оформленні та надсиланні протоколу про адміністративне правопорушення:

- неправильна кваліфікація діяння особи
- порушення термінів складання та направлення протоколу про адміністративне правопорушення для розгляду
- відсутність відомостей значущих для провадження та порушення змісту складання протоколу про адміністративне правопорушення (відсутність інформації про сутність порушення, протоколі не вказана дата та час вчинення порушення, відсутні пояснення особи, яка притягується до відповідальності, по суті правопорушення, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не була ознайомлена з протоколом про адміністративне правопорушення або їй не було вручено його копії)
- відсутні повні та достовірні дані про особу правопорушника, зокрема число, місяць та рік народження, громадянство, освіта, сімейний стан, наявність утриманців, поштова адреса тощо

5. Кількість протоколів про адміністративне правопорушення, які судом направлено на доопрацювання посадовим особам Державної податкової служби України

6. Виявлені обставини, що виключили провадження в справі про адміністративне правопорушення:

- відсутність події і складу адміністративного правопорушення
- недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку
- неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність

- вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони
- видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення
- скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність
- закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу
- наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту
- смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі

7. Прийняте рішення за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення:

- винесено постанову (рішення) про накладення адміністративного стягнення
- винесено рішення про закриття справи

8. Наслідки розгляду апеляційної скарги судом апеляційної інстанції, відповідно до ч. 8 ст. 294 КУпАП:

- залишено апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін
- скасовано постанову та закрито провадження у справі
- скасовано постанову та прийнято нову постанову
- змінено постанову

9. Розмір накладеного адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій:

- 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- інший

**Результати
вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення
за ст. 162-1 КУпАП у Єдиному державному реєстрі судових рішень
в рамках дисертаційного дослідження на тему «Адміністративна
відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій»**

Всього вивчено 81 рішення у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій у Єдиному державному реєстрі судових рішень (з них 56 – безпосередньо за ст. 162-1 КУпАП, 25 – за сукупністю адміністративних правопорушень (ст. ст. 162, 162-1 КУпАП), які розглянуті судами у період 2019–2020 рр. у Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областях та м. Києві

№ з/п	Питання	Кількість осіб	Питома вага у %
1	2	3	4
1.	Рішення у справі про адміністративне правопорушення №__ за ст. __ КУпАП	81	100,0
2.	Фабула рішення у справі про адміністративне правопорушення		
3.	Рід занять правопорушника:		
	посадова особа юридичної особи	76	93,8
	громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності	5	6,2
4.	Типові помилки посадових осіб Державної податкової служби України при складанні, оформленні та надсиланні протоколу про адміністративне правопорушення:		
	неправильна кваліфікація діяння особи	11	13,6
	порушення термінів складання та направлення протоколу про адміністративне правопорушення для розгляду	9	11,1
	відсутність відомостей значущих для провадження та порушення змісту складання протоколу про адміністративне правопорушення (відсутність інформації про сутність порушення, протоколі не вказана дата та час вчинення порушення, відсутні пояснення особи, яка притягується до відповідальності, по суті правопорушення, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не була ознайомлена з протоколом про адміністративне правопорушення або їй не було вручено його копії)	13	16,1
	відсутні повні та достовірні дані про особу правопорушника, зокрема число, місяць та рік народження, громадянство, освіта, сімейний стан, наявність утриманців, поштова адреса тощо	9	11,1

1	2	3	4
5.	Кількість протоколів про адміністративне правопорушення, які судом направлено на доопрацювання посадовим особам Державної податкової служби України	15	18,5
6.	Виявлені обставини, що виключили провадження в справі про адміністративне правопорушення:		
	відсутність події і складу адміністративного правопорушення	28	34,6
	недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку	0	0,0
	неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність	0	0,0
	вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони	0	0,0
	видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення	0	0,0
	скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність	8	9,9
	закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу	23	28,4
	наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту	0	0,0
	смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі	0	0,0
7.	Прийняте рішення за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення:		
	винесено постанову (рішення) про накладення адміністративного стягнення	20	24,7
	винесено рішення про закриття справи	61	75,3
8.	Наслідки розгляду апеляційної скарги судом апеляційної інстанції, відповідно до ч. 8 ст. 294 КУпАП:		
	залишено апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін	3	3,7
	скасовано постанову та закрито провадження у справі	6	7,4
	скасовано постанову та прийнято нову постанову	3	3,7
	змінено постанову	2	2,5
9.	Розмір накладеного адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій:		
	1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	20	24,7
	2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	0	0,0
	3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	0	0,0
	інший	0	0,0

Результати

вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення за ст. 162-1 КУпАП у Єдиному державному реєстрі судових рішень в рамках дисертаційного дослідження на тему «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій»

Всього вивчено 81 рішення у справах про порушення порядку здійснення валютних операцій (з них 56 – безпосередньо за ст. 162-1 КУпАП, 25 – за сукупністю адміністративних правопорушень (ст. ст. 162, 162-1 КУпАП), які розглянуті судами у період 2019–2020 рр. у Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областях та м. Києві

Як свідчать результати вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення найбільше порушень порядку здійснення валютних операцій вчинено посадовими особами юридичних осіб – 93,8 % (76), і лише 6,2 % (5) громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності.

Результати вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій вказують на те, що типовими помилками посадових осіб Державної податкової служби України при складанні, оформленні та надсиланні протоколу про адміністративне правопорушення є: неправильна кваліфікація діяння особи – 13,6 % (11); порушення термінів складання та направлення протоколу про адміністративне правопорушення для розгляду – 11,1 % (9); відсутність відомостей значущих для провадження та порушення змісту складання протоколу про адміністративне правопорушення (відсутність інформації про сутність порушення, протоколі не вказана дата та час вчинення порушення, відсутні пояснення особи, яка притягується до відповідальності, по суті правопорушення, особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не була ознайомлена з протоколом про адміністративне правопорушення або їй не було вручено його копії) – 16,1 % (13); відсутні повні та достовірні дані про особу правопорушника, зокрема число, місяць та рік народження, громадянство, освіта, сімейний стан, наявність утриманців, поштова адреса тощо – 11,1 % (9).

За результатами вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій виявлено, що кількість протоколів про адміністративне правопорушення, які судом направлено на доопрацювання посадовим особам Державної податкової служби України становить 18,5 % (15).

Серед виявлених обставин, що виключили провадження в справі про адміністративне правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій були такі: відсутність події і складу адміністративного

правопорушення – 34,6 % (28); недосягнення особою на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку – 0,0 % (0); неосудність особи, яка вчинила протиправну дію чи бездіяльність – 0,0 % (0); вчинення дії особою в стані крайньої необхідності або необхідної оборони – 0,0 % (0); видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення – 0,0 % (0); скасування акта, який встановлює адміністративну відповідальність – 9,9 % (8); закінчення на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 цього Кодексу – 28,4 % (23); наявність по тому самому факту щодо особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, постанови компетентного органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, або нескасованої постанови про закриття справи про адміністративне правопорушення, а також повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту – 0,0 % (0); смерть особи, щодо якої було розпочато провадження в справі – 0,0 % (0).

В більшості випадків за результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій було винесено рішення про закриття справи – 75,3 % (61), а також винесено постанову (рішення) про накладення адміністративного стягнення – 24,7 % (20).

За наслідками розгляду апеляційної скарги судом апеляційної інстанції, відповідно до ч. 8 ст. 294 КУпАП, були прийняті такі рішення: залишено апеляційну скаргу без задоволення, а постанову без змін – 3,7 % (3); скасовано постанову та закрито провадження у справі – 7,4 % (6); скасовано постанову та прийнято нову постанову – 3,7 % (3); змінено постанову – 2,5 % (2).

За результатами проведеного вивчення рішень у справах про адміністративні правопорушення за порушення порядку здійснення валютних операцій виявлено, що розмір накладеного адміністративного стягнення за порушення порядку здійснення валютних операцій був таким: 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 24,7 % (20); 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 0,0 % (0); 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – 0,0 % (0); інший – 0,0 % (0).

ПРОЄКТ

**Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про
адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за
порушення порядку здійснення валютних операцій»**

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

I. Внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1122) такі зміни:

1. Статтю 16-1 викласти в такій редакції:

«Стаття 16-1. Відповідальність юридичних осіб

1. Юридичні особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення у таких випадках:

1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із адміністративних правопорушень, передбачених у статтях 162-1, ... цього Кодексу;

2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів, що призвело до вчинення будь-якого із адміністративних правопорушень, передбачених у статтях цього Кодексу;

2. За вчинення адміністративних правопорушень можуть бути застосовані адміністративні стягнення до суб'єктів приватного та публічного права резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені у відповідності до вимог національного чи міжнародного права.

3. У разі реорганізації юридичних осіб, зазначених у частині другій цієї статті, адміністративні стягнення можуть бути застосовані до їх правонаступників, до яких перейшли майно, права та обов'язки.

Примітка 1. Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти посадових (службових) осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи».

2. Статтю 24-2 викласти в такій редакції:

«Стаття 24-2. Адміністративні стягнення, що застосовуються до юридичних осіб

За вчинення адміністративних правопорушень до юридичних осіб можуть бути застосовані такі адміністративні стягнення:

1) штраф;

2) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного правопорушення».

3. У частині першій статті 256 КУпАП:

а) після слів «пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності» доповнити словами «причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення»;

б) після слів «відомості про особу» доповнити словами «відомості про юридичну особу».

4. У частині другій статті 283 КУпАП:

після слів «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, місце проживання чи перебування» доповнити словами «відомості про юридичну особу, стосовно якої розглядається справа (найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи)».

5. У частині першій статті 297-3 КУпАП:

після слів «ім'я (прізвище, ім'я та по батькові), поштова адреса особи, яка подає заяву» доповнити словами «найменування юридичної особи, код ЄДРПОУ, місцезнаходження юридичної особи, від імені та в інтересах якої подають заяву»».

6. Статтю 162-1 викласти в такій редакції:

«Стаття 162-1. Порушення порядку здійснення валютних операцій

1. Порушення порядку здійснення валютних операцій –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від двох до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те саме порушення, –

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб юридичних осіб (крім уповноважених установ), громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, на юридичних осіб (крім уповноважених установ) – від чотирьох до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Термін “уповноважені установи” вживається в значенні, визначеному Законом України “Про валюту і валютні операції”».

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

забезпечити організацію заходів, спрямованих на реалізацію цього Закону.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій»

1. Обґрунтування необхідності прийняття проєкту

Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій» підготовлений за результатами проведення доктринального дослідження адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій, за результатами якого визначено, що законодавство у цій сфері не відповідає потребам практики і забезпечення законності в нашій державі.

2. Цілі і завдання проєкту

Основною метою розробленого законопроєкту є підвищення рівня захисту законних інтересів, прав і свобод громадян, а також інших осіб, які перебувають на території України і яким в результаті вчинення порушення порядку здійснення валютних операцій порушено їх права.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту

Проєктом Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій» передбачається

доповнення Кодексу окремою статтею 16-1 «Стаття 16-1. Відповідальність юридичних осіб», окремою статтею 24-2 «Адміністративні стягнення, що застосовуються до юридичних осіб», внесення редакційних правок до статей 256, 283, 297-3 Кодексу, викладення у новій редакції статті 162-1.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Положення законопроекту відповідають нормам Конституції України, а також основним завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення, які викладені у ст. 1 цього Кодексу.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація підготовленого проекту Закону України у запропонованій редакції не потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України. і буде здійснюватися в межах коштів, які передбачені на функціонування Державної податкової служби України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проекту

Прийняття поданого законопроекту буде сприяти зміцненню правопорядку, підвищенню ефективності протидії порушенням порядку здійснення валютних операцій, зміцнить гарантії захисту їх прав і реалізації законних інтересів.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії

внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

С. Д. Гусарєв

АКТ

про впровадження результатів дисертації

Боднар Тетяни Юрївни на тему

«Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій» у освітній процес

Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова В. А. (голова комісії), завідувача відділу докторантури та аспірантури, доктора юридичних наук, доцента Дрозда О.Ю., професора кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата юридичних наук, доцента Пастуха І.Д. склала цей акт про те, що результати дисертації Боднар Т.Ю. на тему: «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій» впроваджені в освітній процес академії.

На основі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що подані наукові праці Боднар Т.Ю. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, запроваджені для використання в освітньому процесі академії, зокрема під час викладання і вивчення навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Організація охорони публічного порядку» «Організація роботи підрозділів превентивної діяльності», у рамках підвищення кваліфікації слідчих та працівників підрозділів згідно з затвердженими МВС навчальними програмами післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ, а також у процесі підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, які можуть бути рекомендовані до вивчення під час самостійної роботи курсантів, студентів та слухачів.

Голова комісії:

кандидат юридичних наук,
доцент

Члени комісії:

доктор юридичних наук,
доцент

кандидат юридичних наук,
доцент

В. А. Куліков

О. Ю. Дрозд

І. Д. Пастух

ДОВІДКА

про впровадження у практичну діяльність матеріалів дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ капітана поліції Боднар Тетяни Юріївни на тему: «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій»

Матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Боднар Тетяни Юріївни «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій» можуть застосовуватися у практичній діяльності з метою протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Зокрема результати дисертаційного дослідження апробовані у низці наукових праць, які містять практичну спрямованість:

1. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. №6. Т.2. С.58-61.
2. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. Право і суспільство. 2017. № 5. С. 176-181.
3. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип.46. Т.2. С.43-46.
4. Боднар Т.Ю. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій Науково-практичний журнал Європейські перспективи. № 2, 2018 С. 207-212
5. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Законність і правопорядок у сучасному суспільстві. Мат.

публічного права, 2017, С. 49-51.

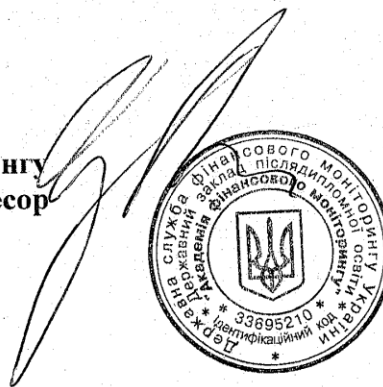
6. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Адміністративне регулювання валютних рахунків. Закарпатські правові читання: мат. IX міжн. наук.-практ. конф. (Ужгород, 14-18 квіт. 2017 р.) Ужгород, 2017, С. 62-64.

7. Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Валютні рахунки: фінансово-правовий аспект. Міжн. Центр наукових досліджень. Актуальні проблеми розвитку правової науки : мат. IX міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 15-18 берез. 2018 р. С. 68-69)

8. Боднар Т.Ю. Актуальні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Матеріали підсумкової науково-практичної конференції «Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності» (Київ, 25 квітня 2019 року), С. 23-26.

**Директор
Академії фінансового моніторингу
доктор юридичних наук, професор**

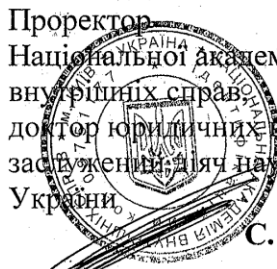
22 04 2019

А.Г. Чубенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України

С. С. Чернявський

09.09.2019 р.

АКТ

**про впровадження результатів дисертації
Боднар Тетяни Юрївни на тему
«Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення
валютних операцій» у науково-дослідну діяльність
Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського О.В. (голова комісії), провідного наукового співробітника наукової лабораторії ННІ № 1 з проблем протидії злочинності, доктора юридичних наук, професора Копана О.В., провідного наукового співробітника наукової лабораторії ННІ № 1 з проблем протидії злочинності, кандидата юридичних наук Титко А.В. склала цей акт про те, що результати дисертації Боднар Т.Ю. на тему «Адміністративна відповідальність за порушення порядку здійснення валютних операцій» впроваджені у науково-дослідну діяльність академії.

Результати дисертації відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для слухачів магістратури та аспірантури, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. №6. Т.2. С.58-61.

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 176-181.

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип.46. Т.2. С.43-46.

Боднар Т.Ю. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. *Науково-практичний журнал Європейські перспективи*. № 2, 2018. С. 207-212.

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Теоретичні засади дослідження адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки: мат. Міжн.наук.-практ. Конф. (Запоріжжя, 17-18 берез. 2016р.)

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. Законність і правопорядок у сучасному суспільстві. Мат. Науко-практ. Конф. (Київ, 10-11 берез. 2017 р.). К: Науково-дослідний інститут публічного права, 2017, с. 49-51.

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Адміністративне регулювання валютних рахунків. Закарпатські правові читання: мат. IX міжн. наук.-практ. конф. (Ужгород, 14-18 квіт. 2017 р.) Ужгород, 2017, С. 62-64.

Хома Т.Ю. (Боднар Т.Ю.) Валютні рахунки: фінансово-правовий аспект. Міжн. Центр наукових досліджень. Актуальні проблеми розвитку правової науки : мат. IX міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 15-18 берез. 2018 р. С. 68-69)

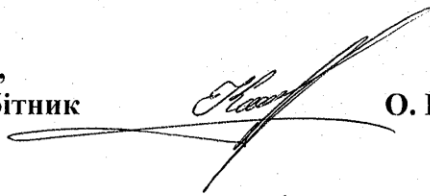
Боднар Т.Ю. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності». «Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: порівняльний аналіз деяких країн СНД» (Харків, 17-18 травня 2019 року), С. 33-35.

Боднар Т.Ю. Актуальні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. Матеріали підсумкової науково-практичної конференції «Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності» (Київ, 25 квітня 2019 року) С. 23-26

Зазначені публікації підтвердили високий науково-теоретичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами підготовки та проведення усіх видів занять, а також були використані у науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та перемінного складу академії.

Голова комісії:

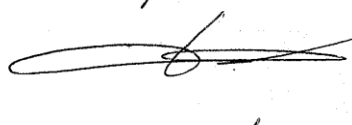
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

О. В. Калиновський

Члени комісії:

доктор юридичних наук,
професор

О.В. Копан

кандидат юридичних наук

А.В. Титко

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. Т. 2. С. 58–61.
2. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 46. Т. 2. С. 43–46.
3. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Адміністративна відповідальність за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків: теоретико-методологічні засади. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 176–181.
4. Боднар Т. Ю. Порівняльно-правовий аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. *Європейські перспективи*. 2018. № 2. С. 207–213.
5. Боднар Т. Ю. Об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 162-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 2 (Vol. 1). С. 25–28. (Словацька Республіка).
6. Боднар Т. Ю. Субъективные признаки состава административного правонарушения за нарушение порядка осуществления валютных операций. *Legea și viața*. Feb. 2020. С. 21–24. (Республіка Молдова).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Поняття адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Законність і правопорядок у сучасному суспільстві* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 10–11 берез. 2017 р.). Київ, 2017. С. 76–81.
2. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Теоретичні засади дослідження адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 17–18 берез. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 87–90.
3. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Адміністративне регулювання валютних рахунків. *Закарпатські правові читання* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 14–18 квіт. 2017 р.). Ужгород, 2017. С. 62–64.
4. Боднар Т. Ю. (Хома Т. Ю.) Валютні рахунки: фінансово-правовий аспект. *Актуальні проблеми розвитку правової науки* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–18 берез. 2018 р.). Київ, 2018. С. 68–69.
5. Боднар Т. Ю. Актуальні питання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій. *Роль юридичної науки в забезпеченні правоохоронної діяльності* : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2019 р.). Київ, 2019. С. 23–26.
6. Боднар Т. Ю. Притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення валютних операцій: порівняльний аналіз деяких країн СНД. *Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 33–35.
7. Боднар Т. Ю. Особливості адміністративної відповідальності за незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє* : Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 1–2 листоп. 2019 р.). Харків, 2019. С. 104–106.